

R. R.

21. szám

Országhoz

825 353
- 355

RÓZSASZÍN REGÉNYEK

21. SZÁM

HÁROM TELJES REGÉNY

Orczy: Ferenc József
gyertyatartói

Haggard: A páviánnő

Harding: Ameriká

Ára 1 pengő

A páviánnó

Regény

Írta

Rider Haggard

Fordította

Tábori Kornél

Budapest

Singer és Wolfner irodalmi intézet r.-t.
kiadása

ÚJ IDŐK

SZERKESZTI:
HERCZEG FERENC

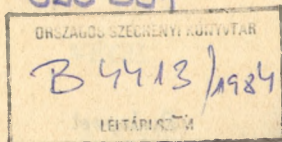
A MAGYAR CSALÁDOK
LEGKEDVELTEBB KÉPES
IRODALMI HETILAPJA

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON
NEGYEDÉVRE 80.000 KORONA

BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 16.

825 354

Rövid idővel a hákálá előtt írta meg Allan az önéletrajzát és amikor átadták nekem, hogy sajtó alá rendezzem, egyáltalán nem sok munkám akadt vele. Némely része meglepett, idegenszerű zamatjával és furcsa szófűzéseivel, de semmi olyanféle javításra nem volt szükség, amely a képzettség és gyakorlat nélkül firkáló dilettánsoknál bosszantja az embert.

*

A csodálatos memoár így kezdődik:

— Apám egy oxfordi shirei falu lelkésze volt; aztán pedig misszionárius lett. A kis falura, hol születtem és négy testvéremmel éltem, csak halványan emlékszem. Öreg, hosszú, szürke épületben laktunk. Mögötte kert volt, s annak legalján egy óriási fa, még pedig üreges, úgy, hogy játszani is szoktunk benne. Mindnyájan egy alacsony, de hosszú emeleti szobában aludtunk. Lefekvés után édesanyám mindig hozzánk jött, megcsókolt bennünket, s olyankor néha fölébredtem egy pillanatra. Elöttem áll néha ma is álmomban, amint szelíd arccal fölénk hajol... Emlékszem még egy különös alakú gerendára, amely épp ágyam fölött meredezett ki a vastag falból. Nagyon megijedtem egyszer, mert a legidősebb bátyám, aki fölemelt, hogy átölelhessem a gerendát, — váratlanul elszaladt, s ott hagyott . . . függve.

Körülbelül ennyi az, amire régi házunkkal kapcsolatban emlékezem. Azóta lerombolták, különben odautaznék, hogy még egyszer láthassam.

Nem messze tőlünk magas, bolthajtású ház állt; cifra vaskapuja előtt két oldalt egy-egy kőoroszlán

ült vörhenyes sziklákon és mindig nagyon féltém tőlük. A magas rács mögött komoran állt a ház és sokszor úgy éreztem, mintha szigorúan nézne rám szemeivel — a padlás-ablakokkal, — de nyaranta barátságosabbá tette a pázsiton készült napóra, meg a piros-kék virággy, amelyik körülötte nyílt.

Carson földbirtokos lakott a nagy házban. Egyszer karácsonykor (az a karácsony volt, amely után édesatyám kivándorolt) mi gyerekek átmentünk Carsonékhoz. Nagy társaságot hívtak meg, s az ajtónál vörösmellényű szolgák álltak. Izgatottan mentünk be az ebédlőbe, amelynek fala sötét tölgydeszkával volt bevonva.

Középen állt a karácsonyfa és előtte Carson úr. Nyugodt, szomorú, barna férfi volt; mellényén a láncról valami furcsa pecsétnyomó lógott. Azt hittem, hogy öregember, noha negyvenéves sem volt még. Amint később megtudtam, valaha sokat utazott és öt-hat éve feleségül vett egy fiatal hölgyet, aki talán spanyol volt. Az apám pápistának hívta. Jól emlékszem rája: alacsonynak látszott Carson úr mellett, de nagyon csinos volt. Kerek piros arc, tágra nyílt fekete szem és hófehér fogsor jellemezte. Angolul idegen kiejtéssel beszélt.

Eszembe jut, hogy Carsonné mellett egy hosszú külföldi úr állt és neki mondta a háziasszony:

— Nézze csak ezt a furcsa kisfiút. Látott-e ilyet Párisban?

Rámutatott lornyettjével a fejemre, melyen akkor mindig nagykomolyan égnek állt a hajam, mig a szemem többnyire nevetett. Így rajzolt le az anyám is; a kép meg van és azért tudom, hogy milyen voltam.

A néni meg akart simogatni, de én egy szék mögé bújtam és onnan lestem kislányát, Stellát, amint a karácsonyfáról szétosztogatta a vendégyerekeknek szánt ajándékot.

Nem az ajándék érdekelt, hanem ő maga. Karácsonyi angyalnak öltöztették, puha, fehér kelmébe. Nagy sötét szeme szebben ragyogott felém, mint a színes gyertyák sok lángocskája.

Örültem, hogy csak a vége felé került rám a sor. A karácsonyfa alól egy nagy barna majmot vett elő és ha a későbbi eseményekre gondolok, találónak kell mondanom ezt az ajándékot.

— Ez a tied, Allan! — mondta nevetve a kis Stella.

Ezalatt gyapottal és csillogó porral teleszórt ruhájának ujjá a karácsonyfa egyik gyertyájához ért... hogy-hogynem, tüzet fogott. Azt hiszem, megbénította az ijedség. A körülötte álló hölgyek hangosan felsikoltottak, de meg sem mozdultak. Gyors elhatározással, vagy inkább ösztönrel odarohantam és megmarkoltam az égő ruhácskát. Sikerült a tüzet elfojtanom, mielőtt nagyobb baj történt volna.

Annyira megégettem a kezemet, hogy azután még sokáig felkötve kellett hordanom, míg a kis Stella csak a nyakán szenvedett enyhe sérülést.

A karácsonyi ünnepről ez maradt emlékemben. Ami utána történt, azt elfeledtem, de álomban még ma is gyakran fölmerül Stellának aranybarna arca és selyemhaja, meg sötét szemében az a rémület, amelyet a váratlan tűz okozott. De hát nem is csoda, hogy annyszor fölmerül, hisz a sors feleségemül rendelte azt, akinek életét megóvtam...

A következő esemény, amire világosan emlékszem: anyámat és három bátyámat erős láz döntötte ágyba. Később hallottam, hogy egy gonosz ember megmérgezte a kutunk vizét; dögölt kutyát dobott belé.

Betegségük ideje alatt történt, hogy Carson váratlanul beállított a paplakba.

— Bocsásson meg Quatermain, hogy ilyenkor alkalmatlankodom, — mondta rekedt hangon, — de holnap örökre elhagyom ezt a helyet és okvetlenül beszélni akartam önnel, mielőtt távozom...

— Kiküldjem Allant? — kérdezte apám és rám mutatott.

— Maradhat. Ugy sem érti...

És valóban nem is értettem meg, de jól megjegyeztem minden szót, s évek múlva megértettem a jelentőségüket.

— Először mondja meg — szólt Carson —, hogy vannak ök? — és fölfelé mutatott.

— A feleségem és két fiam állapota reménytelen — felelte apám nagyon halkán. — Nem tudom, hogy a harmadikkal mi lesz, de legyen meg az Úr akarata!

— Legyen meg az Úr akarata! — ismételte Carson ünnepélyesen. — És most Quatermain, figyeljen ide... A feleségem elutazott a külföldi vendéggel. Azt írta, hogy nem bírja ki az életet ebben a csöndes kis faluban, ahol se színház, se táncmulatság nincs. Elköltötte vagyonomat, alig maradt valamim, hát elment. Nem tudom, hova. Szerencse még, hogy Stellát itt hagyta.

— Mi a szándéka most? — kérdezte apám.

— El akarom hagyni ezt az úgynevezett civilizált világot, amelyben annyi a hazugság. Valahova az Isten hátamögé utazom, ahol az emberek nem beszélnek sima, művelt nyelven, de álhokul. Még nem tudom hova, de Angliában nem maradok.

— Rosszul teszi Carson, — felelte apám. — Hogyan akar élni, hogyan akarja Stellát fölnevelni?

— Nem úgy, hogy könnyelmű legyen és mindig csak mulatságra gondoljon... De most Isten vele, öreg barátom, éljen boldogul. Ne jusson eszébe sohase, hogy fölkeressen; aligha is akadna rám.

Egy percig sem tudott ülvé maradni Carson úr; nagyon is látszott rajta, hogy alig bír magával. Bucsuzás közben rontott be a cseléd és valamit súgott apámnak, aki elsápadt és kisietett.

Később — nem tudom már pontosan, mennyi idő múlva — apám megfogta a kezemet és bevezetett abba a hosszú szobába, ahol édesanyám feküdt. Már koporsóban... Összetett kezén virág... a fal mellett három fehér ágy... mindegyikén egy-egy bátyám feküdt. Mintha valamennyi aludt volna... csak a virágot furcsáltam ott a kezükben. Odaszaladtam, hogy megcsókoljam édesanyámat. Apám ölébe vett és míg két nagy könny folyt le a szeméből — megcsókolt.

— Isten adta — mondta csöndesen — Isten elvette, legyen áldott az Úr szent neve.

Hevesen zokogtam. Apám levitt a földszintre.

Már csak halványan emlékszem feketeteruhás emberekre, akik hosszú, nehéz ládákat vittek a temető felé . . .

Széles hajó, messzeérő nyugtalan víztömeg az, amire ezután emlékszem. Apám a nagy csapás után maga sem tudott a régi házban megmaradni. Azt hiszem, súlyos anyagi csapás is érte és szegények lehettünk. Elhatározta, hogy kivándorol Délafrikába. Biztos annyi, hogy az olcsó fedélközön utaztunk. A hajóút nagy kellemetlenségeire, több kivándorló durva viselkedésére ma is jól emlékszem. Végre elérkeztünk célunkhoz: Afrikába, amelynek földjén sok-sok évig kellett lakni.

Akkortájt a civilizáció Délafrikában még nagyon gyöngye lábba állt. Apám a földrész belsejébe ment és a kafferek közt lett hittérítő, ahol most Cradock terül el. Itt serdültem föl.

Néhány búr telepes volt a szomszédunk és lassankint egész kis gyarmat támadt a házunk körül. Egy skót kovács volt a legérdekesebb ember ezen a telepen. Ha épp nem ivott bánatában, el tudta mondani Burns skót költő verseit. Kívülről tudta az *Ingoldsby*-legendát. Így szerettem meg a kedves strófákat, bár különben nem rajongtam Burns skót tájszólásáért.

Azt a keveset, amit egyébként tudok, atyámnak köszönhetem. Sohasem volt kedvem a tanuláshoz, s neki nem is maradt rá sok ideje, hogy tanítson. Másrészt a természet és az emberek élesszemű megfigyelője voltam. Húszéves koromban hollandul és három-négy kaffer tájszólást beszéltem, folyékonyan. Biztos céllovónek és kitűnő lovasnak mondtak. Sovány, karcsú testemet akkoriban semmi sem tudta kifárasztani. Elviseltem minden nélkülözést, s még a benszülöttek között sem akadt olyan, aki ebben fölülmult volna. Ma persze más a helyzet.

Csodálom, hogy ilyen környezetben nem vadul-tam el egészen, de ettől megóvott az édesatyámmal való folytonos együttlét. Szelíd, jólelkű ember volt, finomabbat soha nem láttam. A legvadabb kaffer is

szerette és rámváló befolyása rendkívül kedvezőnek bizonyult. Önmagáról mindig szerényen azt állította, hogy tökéletlen ember.

Esténként munka után elővette imakönyvét, kiült a ház elé verandájára és olvasta az esti zsoltárokat. Néha rásötétedett, de ez nem változtatott a dolgon, mert hisz valamennyit könyv nélkül tudta. Ha elkészült imájával, akkor sokáig nézett-nézett a földekre, s a megtérített kafferek kunyhói felé.

Ott halt meg a verandán. Aznap este rosszul volt, de nem panaszkodott. Amikor hozzá szóltam, a gondolatai mintha folyton az oxfordshirei temetőben az édesanyámnál jártak volna. Sokat beszélt róla, s azt mondta, hogy a hosszú évek alatt egyetlen napon sem feledte el és megbarátkozott azzal a gondolattal, hogy napról-napra közelebb ér a messi országhoz, amelyben ő lakik.

Mélyet sóhajtott.

— Na menj csak dolgozdra édes fiam — mondta aztán.

Nagy károkat okoztak nekünk akkoriban a kaffer tolvajok, akik éjszaka ellopták juhainkat. Elhatároztam, hogy a karámban őrködöm; gondoltam: elcsíphetem néhányukat, amint ez már többször sikerült. A virrasztás miatt neveztek el a benszülöttek *Makumacán*-nak, ami lefordítva így hangzik: nyitott szemmel alvó. Vállamra vettem a puskát és elindultam. De atyám visszahívott, megcsókolta homlokomat és így szólt:

— Isten áldjon meg, Allan. Remélem, gondolsz néha öreg apádra, remélem, hogy jó és boldog lesz az életed.

Emlékszem, ez a hang nem tetszett akkor, de csak rossz hangulatnak tulajdonítottam, mert hisz az évek során kedélyállapota mind nyomasztóbbá vált. Lementem a karámhoz és hajnalig virrasztottam, aztán hazatértem. Tolvaj nem jelentkezett ezen az éjszakán. A házunkhoz közeledve csodálkoztam, hogy valaki atyám karosszékében ül. Először azt hittem, valami részeg kaffer vetődött házunk elé, majd arra gondol-

tam, hogy atyám a karosszékében aludt el. Csakugyan
ő volt — holtan.

* * *

Mihelyt atyámat eltemettem és utódját beiktatták, — mert a telep a missziótársaságé volt, — elhatároztam, hogy végrehajtok egy régi tervet, amit addig nem tehettem, hisz nem akartam otthagyni atyámat. Röviden: fölfedező útat akartam tenni Transvaal és a többi „szabad állam“ területén. Elhatároztam, hogy oly messzire haladok észak felé, amennyire csak lehet.

Kalandos terv volt ez. Bár bevándorolt burok akkor már több helyt telepedtek meg, az óriási területek javarésze nem volt kikutatva. De most egyedül álltam a világon és nem törődtem azzal, hogy mi történik majd velem. Elhatároztam tehát, hogy útra kelek; sarkalt a kalandvágy, amely ma is elfog és talán a halálomat okozza még.

Ami pénzzé tehető volt, eladtam, mindössze a két legjobb szekeret és két pár ökröt tartottam meg. A pénzen olyan tárgyakat vásároltam, amelyek használó útnál kellenek; csereárút, fegyvert és élelmiszert.

Hat kaffert fogadtam föl és három jó lovat is vettem, azt állították, meg vannak „sózva“, vagy kafferyelven: mindenféle betegség ellen beoltva.

Az egyik kafferem öreg ember volt s Indaba Zimbinek hívták, ami vasnyelvet jelent. Ugy hiszem, éles hangja és beszélő tehetsége miatt kapta ezt a nevet. A maga módján fontos személyiség volt, híres varázsló egy szomszédos néptörzsben és furcsa körülmények közt jutott a missziótelepre. Talán említésre méltó, — annál inkább, mert ebben a történetben fontos a szerepe.

Már atyám halála előtt két esztendővel bekalandoztam a vidéket, amig nyomaveszett ökrünket kerestem. Hosszú és eredménytelen út végén eszembe ötlött, hogy elmegyek ahhoz a főnökhöz, aki ökreinket fölnevelte és kikérdezem. A főnök szívesen fogadott, ellátott mindenféle jóval és másnap tisztességg-

tudóan el akartam búcsúzni. Fölkeléskor nagyon meglepett az, hogy többszáz ember, — férfi és nő vegyest, — gyült a karámhoz és valamennyi aggódva figyelte az eget, ahol fenyegetően gyülekeztek a sötét felhők.

— Jobban tennéd fehér ember, — mondta a főnök, — ha itt maradnál és végignéznéd az esődoktorok harcát, amint a villámot legyőzik.

Amikor kérdeztem, hogy mit ért ez alatt, elmondta a következőket. Indaba Zimbi a törzsnél „fővarázslói“ állást töltött be, bár csak jövevény volt, ősei sem voltak varázslók, ő pedig azon a földön született, amelyet később Zuluországnak hívtak. A főnök egyik fia — harminc éves ember, — most a maga „természetfölötti“ tulajdonságaival párviadalra áll ki. A vetélytárs megjelenése roppantul felizgatta Indaba Zimbit és a két varázsló között élethalálharc indult meg. A föltételek szerint a villámon kellett erejüket kipróbálniok, még pedig ilyenformán: Bevárják a legközelebbi zivatart, ötven lépésnyire állnak föl egymástól azon a területen, amelyre hosszú megfigyelések szerint zivatarkor állandóan le szokott csapni a villám. Kezükben dárdát tartanak és titkos erejükkel elhárítják magukról a villámcsapást, de azon is igyekeznek, hogy a villám a másikat sújtsa agyon.

A föltételeket már egy hónappal ezelőtt kikötötték, de közben nem volt komoly zivatar. Most azt hitték a helyi időjósok, hogy végre alkalmas égháború támad, s a varázsló, aki egyuttal „léleklátó“ is, föltárhajta képességét.

Megkérdeztem, mi lesz akkor, ha a villám egyiket sem sújtsa agyon.

— Akkor a legközelebbi zivatarban folytatják a párbajt, — hangzott a válasz. — Ha másodszor is megmenekülnek, akkor mindkettőnek elismerik a hatalmát és fontos esetekben a törzs mindkettőjüket meghallgatja.

Nem mulaszthattam el ilyen ritka látványt, elfogadtam hát a főnök meghívását s végignéztem a párbajt. Már délelőtt megbántam az elhatározásomat, mert bár a nyugati égbolt egyre jobban beborult és a

nyomott levegő közeli zivatart jelzett, még sem tört ki az égiháború.

Délután négy órakor végre biztosnak látszott a zivatar.

— Napnyugtára! — mondta a főnök s amint el-sötétült, az egész gyülekezettel neki indultunk, ki a párviadal színhelyére.

A főnök „kralja“ egy domb tetején állt. Ennek aljától nem messze folyó kanyargott, vagy fél angol mérföldre a legszélső karántól. Az innenső parton volt a kis terület, amelyről a bennszülöttek azt állították, hogy a „villám nagyon szereti“.

Itt helyezkedtek el a varázslók, míg a nézők vagy kétszáz lépésnyire a domboldalon álltak. Szerintem épp elég közel voltunk a veszedelemhez.

Hamar meguntam a várakozást és kértem a főnökömet, engedné meg, hogy a párbaj színhelyét megnézhessem: Azt válaszolta: oda mehetek, de csak a saját felelősségemre. Mondtam, hogy a villám nem bántja a fehér embert s azzal átmentem a küzdelem színhelyére.

Vasérces föld volt, csak ujjnyi fű nőtt rajta. Persze, hogy a vasérc vonzotta úgy a villámot. Farkasszemet nézve, álltak a „párbajozók“ ennek a vasérces területnek ellentétes szélén, Indaba Zimbi kelet felé, ellenfele nyugatnak nézett. Mindkettőjük előtt kis tűz égett, amelyet illatos gyökerekből raktak.

Titokzatos mesterségük jelvényeivel voltak tele aggatva: többféle kigyóbőr, halpikkely és a jó Isten tudja mi minden lógott rajtuk, továbbá nyakláncok páviánfogakból és faragott emberi csontokból.

Először a nyugati részre mentem, hol a főnök fia állott. Dárdájával a beborult égboltra mutatott és izgatott hangon kiáltotta:

- Jöjj tűz és emészd el Indaba Zimbit!
- Hallgass meg zivatar ördöge és nyald föl a te vörös nyelveddel Indaba Zimbit!
- Paskold szét esőddel!
- Sodord el szeleddel!
- Pusztítsd el, olvaszd szét a velőt csontjaiban!
- Hatolj a szívéig és égess el ott a hazugságot!

— Mutasd meg a világnak, ki az igazi varázsló! Így beszélt, vagy inkább énekelt, miközben széles mellét a hatalmas férfi piszkos színű orvossággal dörzsölgette.

Végre meguntam az éneklést s a vasérc fölött ámentem oda, ahol Indaba Zimbi ült a tűz mellett. Ő nem énekelt, de az előkészülete inkább hatott a nézőre. Merev szemmel nézte a keleti égboltot, amelyen egyetlen sötét felhő sem látszott és mutatójával néha arra bökdösött. Aztán megfordult és dárdája hegyével az ellenfélre mutatott.

Egyideig szótlánul néztem. Ritkamód kókkadt, fonnyadt embernek látszott, túl az ötvenen, sovány vékonykezű, de csupa izom. Orra nem oly széles volt, mint általában a benszülötteké. Föltűnt az a fura szokása, hogy beszéd közben oldalvást hajtotta fejét, mint valami madár. És ez, meg a szeméből ki-sugárzó szomorúság — torzul nevetségessé tette.

Szokatlan volt rajta egy hófehér fürt, amely fekete gyapjuhajából kivirított.

Végre megszólítottam:

— Indaba Zimbi barátom, jó varázsló lehetsz, de biztosan bolond vagy. Miért integetsz a tiszta égbolt felé, amikor ellenséged a zivatart hívja?

— Nagyon bölcs lehetsz, de ne hidd azért, hogy mindenhez értesz, fehér ember, — válaszolt az öreg rikoltó hangon és furcsa grimaszt vágott.

— Vasnyelvűnek hívnak, — folytattam, talán jobban tennéd, ha rájuk hatnál a szavaddal, mert a zivatar ördöge ugysem hallgat rád.

— A tűz onnan felülről a vasba szalad el, azért inkább nyugodtan hagyom a nyelvemet, hadd átkozódjék odaát amennyit akar, nemsokára kihozom a sodrából... Nézz csak oda, fehér ember.

Arra néztem és a keleti égbolton felhő jelent meg. Eleinte kicsi volt, de nagyon fekete és hihetetlen gyorsasággal nőtt. Ez eléggé különös volt, de láttam már ilyesmit. Afrikában nem ritka, hogy két zivatar különböző égtájakról tör ki.

— Gondold meg, Indaba Zimbi, — szoltam, —

a nagy zivatar hamar ideér és hamar elnyeli a tiedet.
— Nyugatra mutattam.

— A kicsi néha óriássá nő, fehér ember, —
mondta Indaba Zimbi, miközben folyton az ég felé
intett, — nézd most az én felleghémet.

Odanéztem. A keleti zivatar felhősora a földtől
már az ég közepéig ért és olyan alakú volt, mint va-
lami emberóriás. Volt feje, válla, lába is... Ni csak-
ugyan, mintha egy titán hatalmas lépésekkel vágta-
tott volna át az égbolton. A lemenő nap sugarai elő-
törttek a nyugati égbolt zivatarfelhői alól és vakító
fénnel vetődtek mifelénk, megvilágították a keleti ég-
boltot, amelyet leirhatatlan mesébevaló színekkel
árasztottak el; a sugáröv alatt a keleti felhőóriás-
nak lába és feje fekete volt, mint a korom.

Abban a pillanatban, amikor odanéztem, éles
villám pattant ki a felhőóriás fejéből, körülszaladta,
mintha élő tűzből font korona lett volna és eltűnt.

— Aha, — rikácsolta az öreg Indaba Zimbi, —
az én fiacskám már fölteszi a férfidíszét.

És most a saját „férfidíszére“, a zöld fém-
abroncsra bökött, amelyet a benszülöttek akkor kez-
denek viselni, ha már bizonyos kort és méltóságot
elértek.

— No, fehér ember, ha nem vagy külömb va-
rázsló, mint mi ketten, akkor jobban teszed, ha el-
megy innen, mert azonnal megkezdődik a tűzharc.

A tanácsot megfogadtam.

Abban a pillanatban, nem tudom melyik felhő-
ből, hatalmas villám csapott a földre, tőlem rövid
harminc lépésre. Ez már elég volt és gyors iramodás-
sal távoztam. Indaba Zimbinek száraz, fojtott neve-
tése követett.

Megmásztam a dombot, elértem oda, ahol a fő-
nök kíséretével volt és leültem középük. A főnök arcá-
ról láttam, hogy a fiáért roppantul aggódott és nem
nagyon bízott az erejében, hogy Indaba Zimbi hatal-
mának ellentálljon. Halkan beszélt a nagycsontú férfi-
hez, aki mellette állott. Úgy tettem, mintha nem hall-
gatnék rájuk és a párbajozókat néztem.

— Ha Indaba Zimbi, — mondta a főnök, — le-

győzi a fiamat, nem fogom tovább magunk között tűrni. Meg vagyok győződve róla, hogyha a fiamat agyonütteti, engem is megöl és magát választatja főnökké. Félek Indaba Zimbitől.

Közelebb hajolt a nagycsontu füléhez és suttogva beszélt tovább, mialatt a kezében levő dárdát nézte.

— Jól van, atyám, értem, — szólt a nagycsontu, — még ma éjszaka meglesz. Ha ugyan a villám előbb nem végez vele.

— Rossz kilátás az öreg Indaba Zimbire, — gondoltam, — meg akarják hát ölni.

A kettős vihar teljes erejével kitört. A sötét felhők között csak kék csikokban látszott az égbolt. Koronként egy-egy szikra pattant ki és ugrott tovább felhőről-felhőre. Emlékszem, hogy a mennydörgő Jupiterre és a haragvó villámaira gondoltam akkor. A felhőóriásokat a hanyatló nap sugarai remek fénybe vonták.

Csodálatos módon addig egyetlen dörgés sem hallatszott a villámlások nyomán. Halálos csönd ülte meg az egész tájat. A marhák mozdulatlanul állottak a domb tulsó részén, a kövér legelőn. A bennszülöttek reszketve hallgattak. Sötét árnyak terpeszkedtek a magaslat oldalán, a folyóra jobbról-balról nehéz felhők ereszkedtek alá, de az előttünk levő térséget és a párviadal területét élesen megvilágította a lehanyatló nap sugara.

Pontosan azon a helyen álltunk, amelyik fölött a felhőtlen sáv huzódott el. Most már olyan volt, mint a csillogó ezüst. A nyugati égbolton egyre föl pattanó, vakító, éles villámvonalak cikáztak keresztül; a keleti felhőóriások koromfeketességét a széleken fehér és vörös fény szakította meg. A fény színei olyan ütemben váltakoztak, mintha érverések volnának, mintha a zivatar szívéből lobbanó fény tódult volna az égbolt fellegeinek testébe.

A csönd egyre mélyebbé, nyomasztóbbá vált, az árnyak mindjobban elsötétültek és aztán hirtelen jeges szél támadt, amely kísértetes hangokat csalt ki a fák ágaiból. Szélvihar tört a vidékre, a folyó sima tükkrét apró hullámokba borzolta. A magasra nőtt fű mélyen

lehajolt a haragja előtt és nemsokára sütru eső zuhogása vegyült a természet zajába.

A két zivatar egymásnak rontott. Mindegyikből rémséges, vakító fény tamadt és a domb, amelyen ültünk, mintha remegett volna a szakadatlan dörgéstől. Aztán hirtelen eltűnt minden fény az égről és sötétség borult az egész tájra. Rövid ideig. Ujra villám cikázott. Megjelent és eltűnt; az egyik pillanatban messze mérföldekre világította be a tájat, a következő percben a mellettem ülőket sem láttam meg. Dörgött az ég szakadatlanul. Csattogott és harsant, mint a végítélet trombitája. Forgószeél keringett körülöttünk; homokot szórt, köveket kapott föl a földről és halk kitartó zuhogással ömlött az eső.

Szemem elé tartottam kezemet, hogy meg ne vaku!jak s néztem az alattam lévő vasérces földterületre. Villám-villám nyomán kelt s így koronként láthattam a két varázslót. Lassan közeledtek egymáshoz, a dárdák hegyét egymásnak szögezve. A szakadatlanul cikázó villámok mindegyike a vasérces területre csapott le, a párbajozók körül.

Hirtelen megszűnt a villámlás, elnémult a dörgés s egy percre nem volt más hang hallható, csak az eső monoton csapkodása.

— Vége, főnök, — kiáltottam a sötétben, — vagy az egyik, vagy a másik javára.

— Várj csak, várj csak, fehér ember, — felelte a főnök aggodalomtól fojtott hangon.

Alig mondta ki, ujra világossá lett az égbolt, mintha valóban lángtenger lett volna. A két ellenfél e percben már körülbelül négy lépésnyire állt egymástól. Hatalmas villám csapott le éppen közéjük és láttam, hogy mind a ketten meginogtak.

Indaba Zimbi tért először magához — annyi tény, hogy mozdulatlanul állott és egyenesen, amikor a következő villámlás fényénél a dárdája hegyével ellenfelére mutatott. A főnök fia még talpon volt ugyan, de jobbról-balra dülöngött, mintha részeg volna és dárdáját elejtette.

Sötétség... aztán újabb sugár... vakítóbb, ha ugyan még lehetett, mint bármelyik az előbb. Ugy

láttam, kelet felől támadt, éppen az Indaba Zimbi feje fölött. A következő percben ez a villám körül-cikázta a főnök fiát. Aztán hatalmasat dördült és az eső patakként ömlött tovább.

A zivatar már kitombolta magát, de jó ideig olyan áthatlan volt a sötétség, hogy mozdulni sem tudtunk. Nem nagy kedvem volt távozni a biztos domboldalról, — ahova egyetlen egyszer sem csapott a villám, — csak azért, hogy lemehessek a veszedelmes, vasérces területre. Később, hosszú időközökben villámlott ugyan egyet-egyet, de bármennyire erőltettük a szemünket, a két varázslónak nyomát sem láttuk. Én azt hittem, hogy mind a ketten meghaltak. Később a folyó mentén elvonultak a felhők, elállott lassanként az eső is, aztán kigyultak a csillagok és megvilágították az éjszakát.

— Gyerünk, nézzük meg, mi történt, — mondta az öreg főnök, kirázta a vizet gyapjas hajából és elindult. — A tűzviadalnak vége, lássuk, ki a győztes.

Fölugrottam én is, hogy kövessem. Csuromviz volt rajtam minden; mintha órákig usztam volna a tengerben.

A falu népe is velünk tartott. Leértünk a párvialdal színhelyére s még a csillagok halvány fénye mellett is tisztán láttam a villámok pusztításait; a vasérc sok helyen megrepedt s a repedések szélén megolvadt.

Mialatt körülnéztem, a főnök csak a fiát kereste. Az agg ember, aki tőlem jobbra állt, hangosan felzokogott, kísérei pedig mind köréje sereglettek.

Ott feküdt a főnök fia élettelenül. Haja az arcába csapzott, karján a rézkarikák megolvadtak, dárdája nyele csupa szilánkká vált s amikor felemelte a karját, mintha minden csontja eltört volna.

A főnök és a férfiak némán néztek egymásra, de az asszonyok hangosan jajveszéltek.

— Indaba Zimbi varázssereje nagy! — mondta hangosan az egyik férfi.

A főnök megfordult és a kezében lévő dárdával hatalmas ütest mért rá.

— Akár nagy, akár nem, te kutya, Indaba Zimbi

meg fog halni, — kiáltott. — És te is megdöglesz, ha ilyen hangosan mered dicsérni.

Nem szóltam semmit, de abban a hitben, hogy Indaba Zimbit is hasonló sors érte, elindultam, hogy megkeressem a holttestét. Nem találtam sehol. A vizes ruhák és a hideg miatt alaposan átfáztam; végre is szekeremhez siettem, hogy átöltözködjem. Amint odaértem, meglepett, hogy idegen kaffer ül a bakon, vas-tag pokrócba burkolva.

— Szállsz le rögtön! — kiáltottam rá.

Lassan kibontakozott a pokrócból és a legnagyobb nyugalommal dugott egy csipetnyi tubákot az orrába.

— Jó kis tűzpárbaj volt, ugy-e fehér ember? — hangzott fel Indaba Zimbi rikácsoló hangja. — De a legkisebb reménye sem volt velem szemben annak a szegény gyerekeknek. Nem értett hozzá. Láthatod ebből, hogy mire vezet az ifjúi elbizottság. Szomorú, szomorú, de a villámokat megtáncoltattam, úgy-e?

— Öreg szemfényvesztő, — feleltem, — jó lesz, ha vigyázol, mert különben hamarosan megtudod, hogy mire vezet az elbizakodottság. A főnök nem sokára ellátja a bajodat. Hallottam!

— Igazán? — kérdezte Indaba Zimbi és hihetetlen gyorsasággal ugrott le a szekerről. — Köszönöm fehér ember. Lelepleztem és meg akarnak ölni. Nem sokára viszontlátjuk egymást. Köszönöm, fehér fiú.

Villámgyorsan eltűnt. Ép jókor, mert a következő pillanatban néhány fegyveres ért a szekérhez...

Másnap reggel hazamentem. Odahaza a legelső, akivel a telepen összetalálkoztam, Indaba Zimbi volt.

— Hogy vagy Makumacan, — kérdezte, miközben a fejét félrebillentette. — Hallom, hogy keresztények vagytok és elhatároztam, hogy új vallást keresek. Az enyém rossz, hisz népem meg akart ölni, azért, hogy lelepleztem egy csalót.

Se magamtól, se mástól, aki talán később olvasni fogja ezt a történetet, nem kérek bocsánatot azért, hogy részletesen megírtam Indaba Zimbivel való meg-

ismerkedésemnek históriáját. Mert először : elég furcsa s érdekes körülmények közt történt és másodszor: Indaba Zimbi fontos szerepet játszik az egész történetben. Ha ez az öreg csaló volt, hát nagyon okos csaló volt.

Hogy mennyi igazság lehetett a természetfölötti erejében, azt nem tudom pontosan megállapítani. De hogy rendkívül nagy befolyása volt a bennszülöttekre, az kétségtelen. Szegény édesatyámat is alaposan megtévesztette. Eleinte nem is akarta befogadni a telepre, mert sosé szerette az olyan kaffereket, akik boszorkánymesterek, varázslók voltak. De Indaba Zimbi azt mondta, meg szeretné ismerni a keresztény vallást s apámmal vallási vitába bocsátkozott. A vita két évig tartott, — atyám haláláig. Minden egyes vitájukat Agrippa módjára végezte Indaba Zimbi :

— Nem sok hiányzik, meg fogsz győzni, hogy kereszténnyé legyek. De sohasem lett azzá és meg vagyok győződve, hogy soha nem is akarta.

Vitájuk tehát szakadatlan volt s ha atyám nem hal meg, bizonyára ma is tartana, mert ugyancsak győzték. Később megengedték, hogy Indaba Zimbi a missziótelepen lakjék, de apám kikötötte, hogy semmiféle varázslatot nem üzhet, mert szentül meg volt győződve róla, hogy az egész csak ördögi csalafintaság. Elfogadta a kikötést Indaba Zimbi, de ahányszor egy ökör elveszett, vagy valaki hirtelen meghalt, az érdekeltek nyomban hozzá fordultak tanácsért.

Egy évvel azután, hogy hozzánk került, az elhagyott törzsből egy küldöttség kereste fel, mert ellensége, a főnök meghalt. Az öreg Indaba Zimbi végig hallgatta őket s amíg beszéltek, lábujjaival a homokból egy kis dombot kapart össze. Amikor bevégeztek mondanivalójukat, a homokhalomra mutatott.

— Ilyen a ti törzsetek ma, — szolt, — majd szétaposta a halmocskát s így folytatta : — és ilyen lesz három holdtölte után. Nem marad belőle semmi. Elkergettetek, nincs már semmi közünk egymással, de a halálórában emlékezzetek ráml

A követek távoztak. Néhány hónap mulva hal-

lottam, hogy a szomszéd törzs megtámadta és az utolsó szál emberig lekasabolta őket.

Amikor végre megkezdhettem a fölfedező útát, átmentem az öreg Indaba Zimbihez, hogy elbúcsúzzam tőle. Nagy meglepetésemre láttam, hogy az öreg orvosságokat és különböző útravalót csomagol.

— Isten veled, Indaba Zimbi, — mondtam neki, — útra kelek észak felé.

— Jól van, Makumacan, — válaszolt és elfordította fejét. — Én is látni akarom az északot, együtt fogunk utazni.

— Együtt? — mondtam, — talán megvárnod te vén lator, amig hivlak.

— Nagyon bölcsen tennéd, Makumacan, ha meghivnál, mert különben nem kerülnél vissza elevenen. Most, hogy az öreg főnök odament, ahonnan a viharok jönnek, — kezével az égre mutatott, — újra erő vesznek rajtam a rossz szokások. Tegnap éjszaka például csontokat vizsgáltam s azokból megállapítottam, hogy milyen jövő vár reád, mert el fogod veszíteni azt, akit életednél is jobban szeretsz. Csak azért határoztam el, hogy veled tartok, mert néhány évvel ezelőtt, amikor szóltál, hogy meg akarnak ölni, jószíviűen megmentetted az életemet.

— Ne beszélj bolondokat öreg, — mondtam neki.

— Jól van, Makumacan, jól van. De emlékszel-e még, milyen sors érte nemrég a törzsemet és hogy én jóelőre megjósoltam a pusztulásukat. Elűzték, hát elpusztultak. Ha te is elűzől, te is elpusztulsz.

Fontoskodó arccal bólogatott s aztán mosolyogva várt.

Nem voltam babonásabb, mint a többi embertársam, de Indaba Zimbi hatott reám. Tudtam, hogy mily rendkívüli befolyással uralkodik a bennszülötteken s éreztem, hogy az öreg sok hasznos szolgálatot tehet.

— Hát jó! — mondtam, — ezennel kinevezlek varázslómesterré... fizetés nélkül.

— Munka után kérd a díjat, — felelte az öreg. — Örvendek, hogy van elég képzelő erőd.

— Micsodám?

— Képzelő erőd! Igen... és hogy nem vagy olyan bolond, mint a legtöbb fehér ember, Makumacán. A fehér emberek önhittek, kevés a képzelő erejük s épp ezért bolondok: nem hisznek abban, amit nem tudnak megérteni. Jóslataimat te sem érted meg jobban, mint az a falumbeli bolond, akinek bebizonyítottam, hogy én vagyok a zivatarnál a mester... Az ilyen utazáshoz legalkalmasabb most az idő. De jól tennéd, ha két kocsi helyett csak egyet vinnél.

— Miért? — kérdeztem csodálkozva.

— Mert a kocsik odavesznek. Jobb, ha egy szer pusztul el, mint ha kettő.

— Badarság, — feleltem.

— Jól van, Makumacán. Mindig szívesen tanulok, ha tanulhatok.

És anélkül, hogy többet szőtt volna, az első szerkezethez ment, rárakta podgyászát és felült a kocsihelyre.

Azután útra keltem. Észak felé haladtunk s az első három hét alatt nem történt semmi említésre méltó dolog. Azok a kafferek, akikkel találkoztunk, barátságosak voltak, ennivaló vad pedig bőven akadt úton-útfélen.

Hajnalban kissé fogvacogva ültem a szekérre és vártam a napsugarat. Napkeltekor sűrű fehér köd fedte a tájat, de később a napsugarak aranyos fénybe vonták a ködtömeget, amelyből a távoli hegyek csúcsai óriási intőjelként meredtek ki. A vastag köd mögül különös hangok törtek felénk: mély vonítás, szuszogás, nyávogás, rikoltás, bögés, számtalan patának a csattogása.

Aztán vékonyult a nagy függöny s a köd lassankint elszállt, mint a dohányfüst. Amint fátyla lebbent, sok mérföldnyi távolságban láthatóvá vált a hullámos táj, amelyet itt-ott sűrű bokrok, fák is tarkáltak.

A terület azonban nem volt olyan néptelen, mint manapság; amerre csak a szem ellátott, a különböző vadak egész falkában hemzsegték, bivaly- és gnucsordák, egy-egy falkában öt-hatszáz remek példány is. Gondtalanul legelésztek vagy vígan ugráltak a napfényben, a csapatvezérlő öreg bikák egy-egy kis domb

tetején álltak és szimatoltak, fujtattak, túlharsogva a reggeli szellő zizegését. Körülbelül ezer lépésnyire (a kristálytisza atmoszférában messze látni), óriási zergenyáj legelt. Amint a szekérnyomhoz értek, megtorpantak ; ez a szokatlan látvány fölkeltette gyanujukat. Vajjon mit csinálnak? Megfordulnak? Dehogy is ! Nyugodtan tovább haladnak. Aztán szakadékhöz érnek. Ez sem zavarta meg útjukat.

A vezérük, bár a szakadék jó széles, neki rugaszkodik és labdamódra pattan át a veszedelmes mélységen. A többi is neki bátorodik s gyorsan követik. Csak a gidák bégettek szomorúan ; a hosszabb, de biztosabb utat kellett választaniok, leereszkedtek a szakadék egyik falán és fölkapaszkodtak a másikon.

Amott a hegy tövében a mimózaokrok közül három gyönyörű zsiráf alakja tűnik elő. Ma pompás velőcsont lesz vacsorára !

Psztt... mögöttünk megrendült a föld ; hatalmas antilopcsorda közeledik vágatva. A fejüket mélyen lehajtják, nem néznek sem jobbra, sem balra. Mögöttük nagy falka vadkutya ; sárosak, piszkosak, nyelveik kilógott. Üvöltenek, vonítanak.

Rettentő larmájukra a zsiráfok fölkapják fejüket, aztán, — mint imbolygó hajóárbc hullámozó hegyről a mélybe, — hamarosan eltűnnek az egyik domb mögött. Még sem fogunk csontvelőt vacsorázni.

Az egyik vadkutya menekülő bakot ért el. A szegény állat már régóta szaladhatott, teljesen kimerült. Az óriási kutya ráugrik, de a bak újra lemenekül. Most az üldözött állat hirtelen megtorpan. Előtte áll az egyik szekér.

Egy pillanatig habozik, aztán gyors elhatározással át akarja ugrani és a következő másodpercben a szekér elé fogott ökrök közé zuhan. A vadkutya vonítva, morogva visszahuzódnak mintegy harminc lépésre.

Hamar fegyvert, de nem az apró töltésűt, a nagy-golyós fegyvert ide! Bum, bum! Ti ketten nem fogtok többet vadászni. Ne bántátok a bakot, hisz az hozzánk menekült védelemért, de meg is védjük. Kell.

mert a kutyafalka minket is megrohan, ha el nem riasztjuk.

— Ó, be szép a természet, amíg ember nem zavarja!

Nagyszerű utam első érdekesebb kalandja néhány elefánttal esett meg. Különös vége miatt elmondom.

Mielőtt az Orange-folyót átléptük volna, körülbelül huszmérföld széles erdőhöz értünk. Itt töltöttük az éjszakát és másnap egy kedves tisztáson tábo-roztunk. Néhány lépésnyire pihenő helyünkől embermagasságu tambonki-fű nőtt, de csaknem az egész feltűnően le volt taposva.

Este a holdfénynél kémlelő-útra indultam, megakartam tudni, hogy milyen állatok taposták le a fűvet. A nyomokból hamarosan megállapítottam, hogy néhány órával ezelőtt hatalmas elenfántcsorda vonult arra felé.

Fölfedezésemnek roppantul megörültem, mert láttam ugyan vad elefántot, de még egyet sem lőttem. Egyébként ugyanolyan érzés üli meg az afrikai vadászt az elefántnyom felfedezésekor, mint az aranyásót, ha az első aranyporszemet meglátja.

Haditervem gyorsan elkészült. Elhatároztam, hogy a szekereket a tisztáson hagyom és lóháton indulok az elefántcsorda után.

Tervemet közöltem Indaba Zimbivel és a szolgálatomban lévő kafferekkel is. Örömmel hallották, mert a kaffer szenvedelmes vadász, annál is inkább, mert az eféle húst is nagyon kedveli.

De Indaba Zimbi nem árulta el, hogy örvend a tervemnek, vagy ellenzi-e. Kis tüzet rakott a tisztáson, mögéje vonult, elült, aztán csontokat, hamut és földet kevert össze. Munkáját a kafferek nagy érdeklődéssel nézték.

Később hozzám jött és azt mondta, hogy bátran követhetem az elefántokat, dús zsákmányom lesz, nagyon sok elefántcsottal térhetek vissza. De egyúttal azt tanácsolta, hogy ne lóháton, inkább gyalog menjek.

Nem követtem a tanácsát, meg is bántam. Ma

már bölcsebb vagyok s többé sohasem mennék lóháton elefántvadászatra.

Napkeltekor indultunk. Én, Indaba Zimbi és három kaffer; a többi a kocsinál maradt. Lovon ültem, lovat adtam a hajtó, az egyik kaffer alá is, de Indaba Zimbi és a harmadik kaffer gyalog követtek. Délig jártunk az elefántok nyomán. Akkor lenyergeltük a lovakat és miután kipihentük magunkat, délután három órakor folytattuk utunkat.

Ujra eltelt egy óra, a nélkül, hogy az elefántokra akadtunk volna. Csordájuk szemlátomást messzire távolodott és már arra gondoltam, hogy lemondunk a sikerről, amikor hirtelen egy domboldalnak bozotos lankáján körülbelül negyedmérföldnyire barna, mozgó tömeget vettem észre.

Szívem hangosan feldobogott.

Megálltunk és miután meggyőződünk arról, hogy kedvező a szélfuvás, elhatároztuk, hogy az elefántok vezérét vesszük üldözőbe.

Óvatosan poroszkálva ereszkedtem le a domboldalon és az alján sűrű bozót közé jutottam. A törött ágak és letiport bokrok mutatták, hogy az elefántok ezen a helyen legeltek. Nem sokat törődtem vele, folyton csak az üzőbe vett vezéreléfantra gondoltam.

Lovam hirtelen fölágaskodott, oldalvást ugrott és majdnem levetett magáról.

Ebben a pillanatban óriási sötétes tömeg emelkedett fel épp előttem. Hatalmas agyaru hím elefánt állt ott, szerencsére épp háttal én felém. Legokosabban tettem volna, ha nem bántom. De hát akkor ifjú voltam és botor, fölkaptam a fegyvert és rálöttem az óriási állatra. A fegyver lökése majdnem kidobott a nyeregből. Hamarosan visszanyertem az egyensúlyt és akkor láttam, hogy az elefánt előre vágat, mert hisz egy három uncias golyó, aminő testébe hatolt, még a legnagyobb elefántot is gyorsabb mozgásra kényszeríti. Azt hittem, hogy az elefánt föl is fordul a lövésre. Hamar kiderült, hogy rossz föltevés volt. A megsebesült állat szimatolt, aztán toporzékol, majd gyors mozdulattal megfordult és szétálló fülekkel, kinyújtott ormánnyal rontott felém. A puskám

üres volt, védtelenül álltam s az első gondolatom a menekülés volt. A lovat erősen megsarkantyuztam, de a rémült állat nem mozdult helyéből. Ijedtében szinte megbénult, első lábait messzire kinyújtotta s úgy reszketett, mint a nyárfalevél.

Kiűtött rajtam a veríték, mikor az elefánt felém rontott s újra megsarkantyuztam a lovam, de hasztalan.

A hímelefánt orrmánya már a fejem fölött volt. Hirtelen átvillant agyamon az az ötlet, hogy leugrom a lóról. Félig kidőlt fa állott mellettem. Ágai miatt embervastagságú törzse nem érte egészen a földet s így alája kuszhattam. Bizony ilyenkor nem lusta az ember s magam is elbámultam rajta, hogy milyen gyorsan értem a fa alá.

Alig értem oda, hallottam az iszonyu reccsenést, amint az elefánt orrmánya eltörte lovam hátgerincét. A szerencsétlen állat nyomban kimult és fölöttem zuhant a fára, úgy hogy engem teljesen eltakart.

De nem sokáig maradt ebben a helyzetben. A következő másodperc alatt az elefánt a ló nyaka köré csavarta az orrmányát, fölkapta és messzire dobta az élettelen állatot. Ekkor amilyen gyorsan tudtam, a félig ledőlt fa alá huzódtam.

— Éreztem, hogy mi következik eztán.

A sejtés nem csalt s a nagy ormány már nyult is felém. Ha meg tud ragadni, végem. De én úgy bujtam a fa tövébe, hogy épp nem férközhetett hozzám, bár letérdepelt a földre és többféle kísérletet tett. Egy izben az orrmány vörös nyílása elérte a kalapomat s hamarosan el is tűntette.

A sikertelen támadások láthatóan felingerelték s most már dühösen bögött. Újra rám támadt, el is érte a hajamat.

Ezután már én ordítottam keservesen, mert a földühödött állat négyzetcentiméternyi helyen tövestől kitépett egy csomó haját. Eleven testemet úgy koppasztotta, mint a vad kaffer kukták a baromfit. Nemsokára, miután meggyőződött róla, hogy nem fér úgy hozzám eléggé, megváltoztatta haditervét. Ormányával átfonta a kidőlt fatörzset. A fatörzs meg

is mozdult, de hála ágainak, amelyek már csaknem gyökeret vertek a mocsaras talajban, nem bírta fölemelni. Mégis annyira elmozdította helyéből, hogy ha e pillanatban eszébe jut, könnyen kihalászhatót volna orrmányával a buvó helyemről. Mivel a fa nem engedett, dühösen rángatni kezdte, én pedig látva, hogy célját hamarosan elérheti, kétségbeesetten kiabáltam segítségért. Válaszul néhány lövés dördült el a közvetlen közelből.

Eredményük csak az volt, hogy az elefánt még jobban földühödött.

Néhány másodperc és a védelmet nyújtó fatörzset elemeli a fejem felől. Hideg veríték ömlött rajtam el ebben a pillanatban.

És csak most jutott eszembe, hogy töltött pisztoly van az övemben, azért hordtam állandóan, hogy vadászatok alkalmával a sebzett vadat agyonlőjsem. Kihúztam övemből, elzáróját félretoltam, ravaszát félhúztam. Az elefánt már fölemelte a fát, hogy orrmánya csak egy méterre volt tőlem. Rászögeztem a pisztolyt és elsütöttem.

A hatás meglepő volt. Elbocsátotta a fatörzset, amely rám zuhant és a földhöz szorította egyik lábamat. A hatalmas állat pedig elterült a földön.

Elmult a veszedelem, a rettegés megszűnt. Nem emlékszem már, hogyan másztam ki a fa alól, a következő pillanatokra sem. Amikor visszatért eszméletem, a földön ültem és barackpálinkát ittam. Az öreg Indaba Zimbi állt előttem, bölcs tanításokat prélikált megmentésemről, kétségbevonta okosságomat s kissé összeszidott, amiért nem követtem a tanácsát és lólháton vadásztam elefántra.

Ekkor eszembe jutott a ló. Odamentem hozzá és megvizsgáltam. Csúnyán kimult szegény pára; az elefánt olyan hatalmas csapást mért a hátára, hogy nyergét is összetörte. Elgondolkoztam rajta: ha nem ugrom le, ilyen csapás ért volna engem is.

Ezután Indaba Zimbihez fordultam és megkérdeztem tőle, merre vonult az elefántcsorda.

— Arra ni, — mondta az öreg és kezével a völgytorokba mutatott. Most már követhetjük őket,

Makumacán, a kezdet nem volt szerencsés, most a szerencse következik.

A filozófia tetszetős volt így, bár abban a pillanatban nem nagy kedvem volt a vadászat folytatásához. Ami történt, elég egy napra. De a kafferek előtt nem volt szabad gyávának mutatkozni s ezért nyomban elfogadtam az indítványt.

Egy óra hosszat haladtunk a völgy szorosban, amikor egy kanyarodónál rábukkantunk az elefántcsordára: nyolcvanan lehettek. Az elefántok mintha gondolkozva állottak volna az útjukba került sűrű bokrok előtt. Nem mertek tovább haladni, mert a völgy ezen a helyen teli volt meredek éles sziklával.

Érkezésünkkor rögtön észrevettek és attól tartottam, hogy meg találják fordulni. Ezt azonban nem tették meg, hanem harsányan trombitálva, nekivágtattak a sűrű bozónak; úgy letarolták, mint az aratók a buzaföldet. Életemben soha sem hallottam olyan borzalmas zajt, mint amikor ezek a hatalmas állatok bőgve, trombitálva rontottak neki a sűrűn nőtt erős, vastag bokroknak, amelyek recsegve törtek össze.

A bozót folytatása fiatal erdő volt s az elszánt állatok ezen keresztültörtek; ledöntötték a zsenge fákat, úgy hogy nyomukban széles szabad út maradt.

Egyenletes ügetéssel törtettek előre. Mi állandóan a nyomukban s így a távolság pillanatra sem csökkent közöttünk. Vagy két mérföldnyire üldöztük őket, amikor a szűk völgy szoros hirtelen nagyobb síkságba szélesült. A náddal és fűvel benőtt tér körülbelül hat négyzetmérföldnyire lehetett, de odébb a völgy újra szorossá keskenyedett.

Amikor a csorda a síkság szélére ért, a vezérelefánt hirtelen megállott s nyomban utánozták a társai is. Kisérőim nagy ordítózásba törtek ki és a szokatlan zaj hallatára az elefántok nekivágtattak a nádas területének.

Vezérük az a hatalmas agyaru volt, amely első találkozásunkkor megsebesült. Gyávának látszott. Az előbbi események alkalmasint nemcsak az én vakmerőségemet, de az ő harcikédvét is alaposan lehü-

tötték. A sikság, bár nagytömegű vízfelület nem árulta el, veszedelmes mocsárterület volt. Széle keményebb föld lehetett, mert elbirta a nehéz állatokat, de nemsokára a közepe felé hirtelen ingoványossá lett.

A mocsaras talajba hasig süppedtek az elefántok, annyira, hogy mozdulni sem bírtak. Először a vezérük került ebbe a kellemetlen helyzetbe. Aggodalmasan trombitált hosszú orrmányán, de veszjelzésének a társai sem sok hasznát vették, mert hisz ész nélkül rohantak utána s így került valamennyi a ragadós mocsárba. Öt perc alatt csaknem mind elmerült és minél jobban vergődtek, annál jobban belekeveredtek a hinárba.

Mindössze az egyik anyaelefánt érte el a szilárdabb földkérget. Ez az állat felénk fordult s magasra emelt orrmányával reánk akart rohanni. De most a hinárba maradt borja keservesen bőgött és ez vonta el rólunk a megdühödött állat figyelmét. A panaszos hangra visszafordult az elefánt, veszélybe jutott kölykén akart segíteni és néhány másodperc alatt belekerült a hinárba, amelyből másodszor nem tudott kivergődni.

Hasonló jelenetet sem azelőtt, sem azóta nem láttam. A mocsaras terület elefántokkal volt „beültetve“, már csak a fejük látszott ki, ormányaikkal jobbra-balra csapkodtak s kétségbeesetten bőgtek. Koronkint egy-egy elefánt a mocsár alján szilárdabb talajra akadhatott, ilyenkor hihetetlen erőfeszítéssel akart kitörni, de amint egyet lépett, újra visszazuhan a süppedő talajba.

Síralmas látvány volt, de kisérőimet vidámságra hangolta. A legjobb lelkű benszülőttek sem sajnálják az állatokat s ezt a jókedvet meg lehetett érteni.

Ezután már könnyű munka várt reánk. Az ingoványos talajon, amely az elefántokat nem bírta el, mi elég könnyen lépkedtünk. Éjjelre egyetlen elefánt sem maradt életben, mert a holdvilágnál valamenynyit agyonlőttük. Néhány anyaelefántot és borjaikat szívesen megkiméltem volna, de aztán meggondoltam a dolgot, hisz ebben a helyzetben éhen vesztek volna.

A megsebzett elefánttal sajátkezűen végeztem és

mondhatom, a legkisebb lelkiismereti furdalást sem éreztem. Azt hiszem, ő is rámismert, mert iszonyu elhatározással igyekezett rámrohanni, de már ez haszontalan erőlködésnek bizonyult.

Másnap reggel megnéztem a területet és mondhatom, különös látványban volt részem.

Az ingoványos talaj miatt az agyonlőtt elefántok nem rogytak össze, állva maradtak, mintha csak aludtak volna.

A kaffereket visszaküldöttem a szekerekhez, ahonnan estefelé tértek meg. Egy mérföldnyire attól a helytől, ahol az elefántokkal végeztünk, vertük fel sátrainkat.

Nyomban munkához láttunk, rendre kitördeltük az elefántok agyarait. A munka rettenetes fárasztó volt, egy hétig tartott s ha arra vetődött busmanek nem lettek volna segítségünkre, talán egy hónapig is elkínlódtunk volna. De a kőborgó benszülöttek, akik fizetség fejében megelégedtek az elefántok husával, pompásan értékelték ezt a mesterséget s aránylag gyorsan szedték össze az agyarakat.

Nagyehezen elkészültünk hát. A rengeteg agyar tömérdek helyet foglalt el s ezért, miután a busmanek távoztak, tulnyomó részét elföldeltük.

Szolgáim azt ajánlották, hogy nyomban térjek vissza a Fokföldre és adjam el az értékes zsákmányt, de engem sokkal jobban lelkesített az út, mint hogy követtem volna a tanácsukat.

Az agyarak öt esztendeig voltak a föld alatt. Csak öt év múlva tértem vissza oda, kiástam az agyarakat és mondhatom, alig sinylették meg sirjukat. Ezerkétszáz fontot kaptam; egy napi zsákmányért valóban nem is remélhettem többet.

Igy kezdődött az elefántvadász-pályám. Azóta már sok száz elefántot elejtettem, de nem lóhátról.

Miután az agyarakat elástuk és pontosan följegyeztem az értékes zsákmány rejtőhelyét, folytattuk az utat. Teljes egy hónapig nyomultunk előre azon az útvonalon, amely most a szabad Orange-államot a nyugati Griquaországtól és Transvaal Betsuanaországtól választja el.

Persze sokat küzdöttünk a borzasztó vízhiánnyal, az erdők veszedelmeivel, mocsarak kigyóival és két széles folyam krokodilusaival is akadt elég bajunk.

Emlékszem, hogy azon a helyen, ahol ma Kimberley fekszik, meg akartunk pihenni, de alig vertünk sátrat, megint útra kellett kelniünk, mert iható vizet nem találtunk az egész környéken. Akkor nem hittem volna, hogy ezen a helyen nagyváros fog épülni, hogy lakói évente sok millió font értékű gyémántot fognak bányászni.

Ezen a vidéken akkor nem lakott ember. Néhány évvel előbb — Matabeleország felé haladva — „Mozilikaci, az oroszlán”: Chakas tábornok járt erre-felé. Nyomaira több helyt ráakadtam. Később sűrűn akadtunk olyan területre, ahol kafferek lakhattak; „Kral“-jaik helyén csak hamu és üszkös fadarabok maradtak. Köröskörül a füben sok száz csontváz; férfié, asszonyé, gyereké; mind a zuluk dárdái haldíték a másvilágra. Emlékszem, hogy egy ilyen helyen gyerekoponyát találtam, amelybe füléműle rakott fészket. A fiókák csicsergése terelte rá a figyelmet.

* * *

Rövid idővel ezután történt második kalandunk, amely sokkal komolyabb és tragikusabb végű volt az elsőnél.

Utunk a Kolong folyóval párhuzamosan vezetett, amikor egy vadkecskenyájjal találkoztunk. Fegyvert fogtam és megsebeztem az egyik kecskét, amely körülbelül ezer méterre szaladt még a többivel, de akkor összeesett.

Már napok óta nem akadtunk vadra, huskészetünk elfogyott, ezért lóra kaptam, s odaszóltam Indaba Zimbinek, hogy menjen csak tovább, majd utólérem őket, vagy pedig várjanak meg azon a dombon, amely egy óra járásnyira látszott.

Vágtatva közeledtem az elesett állathoz, de amikor úgy száz lépésre voltam tőle, hirtelen fölugrott és hihetetlen gyorsasággal szaladt tovább. Később kimerült, újra lefeküdt és abban a hitben, hogy végre elérem, folyton követtem. Háromszor esett össze és

szaladt tovább újra, amint közelébe értem. Aztán eltűnt egy domb mögött. Elvesztettem már a türelmeimet. Fővágtattam a dombra, remélve, hogy a puskacső elé kerül és leteríthetem.

A domb köves tetejéről széttekintve — zulutábor láttam. Azt hittem, káprázik a szemem, meg is törültem, de a tábor nem tűnt el.

A zulu a folyó partján tanyáztak. Néhányan a fűben heverték, többen a tűz körül jártak-keltek. Valamennyinél pajzs, lándzsa és más fegyver is volt. Lehetek kétezren. Aggódás fogott el, de magamhoz sem térhettem, amikor tőlem jobbra-balra vad ordítás verte fel a csendet.

Mind a kétfelől egy-egy hatalmas termetű zulu rontott felém. Balkezükben pajzs, jobbjukban dárdát forgattak. Az egyik tizenöt, a másik alig tíz méterre volt már tőlem. Vérbenforgó szemmel rontottak rám. Hideg futott végig a hátamon és a nagy „bangvanok” hegyét már-már a hátamon éreztem.

Ilyenkor azt hiszem, inkább ösztönből cselekszik az ember, mint bármely más okból. Főlkaptam a puskámat és a közelebb lévő zulura sütöttem. A folyó átfurta pajzsát és őt magát is; ezzel az ellenféllel örökre végeztem.

Megfordultam a nyeregben. Szerencsére a lovam megszokta, hogy ilyenkor nyugodtan álljon s egyébként is az események annyira meglepték, hogy azt se tudta, hova nézzen. A másik zulu is közvetlenül mellettem állott már ekkor, kinyujtott pajzsa puskám csövéhez ért, de azért fölhúztam balcsövének ravaszát. A lövés eldördült, a zulu rettenetes ordítással rogyott össze, meghalt.

Nem töltöttem meg újra a fegyvert. Arra nem voltam kíváncsi, hogy a zuluk észrevették-e előrsük gyászos halálát. Csak gyorsan megfordultam és lovam vékonyába döftem a sarkantyút.

A domb aljába érve, jobbra tértem; el akartam kísérőimet érni, mielőtt a zuluk fölfedezik őket. Alig haladtam háromszáz méterre, amikor nagy meglepetésemre szekér- és ökörnyomokat láttam a földben. Legalább nyolc szekér és több száz marha

haladt. Nyomban rájöttem, hogy a zuluk ezeket a nyomokat követve értek oda, — valószínűen bevándorolt búrokat üldöztek.

A szekérnyomok arra haladtak, amerre nekem is menekülnöm kellett, tehát követtem őket. A következő út megtevése után meredek domboldalra értem. Itt a folyó partján vertek táborot amazok. Ugyanitt találkoztam kísérőimmal, akik épp a domb tetejéről ereszkedtek alá.

A következő öt perc multán a fehéreknél voltam; csakugyan búrok voltak az üldözöttek. Körülállták kicsiny táborukat és aggódva nézték közeledő szekeireimet. Rájuk kiáltottam, hangomra megfordultak és csak ekkor vettek észre.

Akit először megláttam közülük, Botha János nevű bur volt. A Fokvárosban többször találkoztam vele s jól ismertem. Tipikus képviselője volt fájának, nem volt rossz ember, de szerfölött nyugtalan természet, nem tűrt semmilyen „zsarnokságot“ és azt hajtogatta, hogy mindennél többet ér a szabadság.

Évekkel ezelőtt nagyobb csapat kivándorolt burhoz szegődött, akiktől azonban hamar megvált, mert összeveszett a csapat vezetőjével. Később nekivágott az őserdőknek azzal a szándékkal, hogy magában alapít kis gyarmatot. Szegény ember! Ez volt az utolsó útja.

— Hogy van kedves Mynheer Botha? — kérdeztem hollandul. Rám nézett, élesen szemügyre vett. Nagynehezen megismert, aztán feleségéhez fordult, aki néhány lépéssel odébb a kocsiderékban ült.

— Gyere csak asszony, nézd csak, ez itt Quatermain Allan, a prédikátor fia. Hogy érzi magát, Quatermain úr, — kérdezte, — mi ujság odalent?

— Hogy a Cap-on mi az ujság, nem tudom, — feleltem ünnepiesen, — de itt az a legújabb, hogy zulucsapat követi nyomunkat; csupán két mértföldre vannak mögöttünk. Ezt biztosan tudom, mert két őrüket agyonlöttem.

Mélységes csönd fogadta ezt a hirt a férfiak részéről. Akármilyen barna volt az arcuk, láttam, hogy

hirtelen elhalványodik. Egy-két asszony felsikoltott. A gyermekek félve szaladtak mögéjük.

— Mindenható Isten! — kiáltotta János, ez bizonyára az umtetva-sereg, amelyet Dingaan küldött a bazutó-törzs ellen. De az erőltetett marsban sem érte utól és ezért nem mert visszatérni a zuluk országába. Inkább folyton északnak tart, hogy a Mozilikaage-törzset elérhesse.

— Verjetez tábort, emberek, de jó erővel, ha kedves az életetek és tereljétek be a marhákat!

Ebben a pillanatban érkeztek meg a kísérőim. Indaba Zimbi az első szekeret hajtotta s vastag pokrócba volt burkolózva.

Magamhoz hívtam és elmondtam neki, hogy mi az ujság.

— Rossz hír ez, Makumacán, — szólt az öreg, — holnap fübe harapnak a burok... de a zuluk csak napkölte után támadják meg a tábort. Így elsöprik.

Kezével mutatta, hogyan.

— Ne károgj, halálmadár, — mondtam az öregnek, bár tudtam, hogy igazat beszél. Hisz egy tíz szekeres tábor valóban nem állhat ellent kétezer harcosnak, a világ legbátrabb vadjainak.

— Makumacán, akarod-e most az én tanácsomat követni, — kérdezte aztán Indaba Zimbi.

— Mi a te tanácsod?

— Hagyd itt a szekereidet, kapj föl arra a lóra és vágassunk el innen, amily gyorsan csak lehet. A zuluk nem fognak minket üldözni, ők a burokkal törődnek.

— Nem hagyom cserben a fehér embereket, — mondtam az öregnek, — ez gyávaság volna tőlem. Ha meghalok, hát meghalok.

— Jól van, Makumacán, maradj itt és vágasd le a fejedet, — felelte az öreg. — Gyere nézzük meg a szekereket, — folytatta kis szünet mulva és a tábor felé tartott.

Nagy volt a fejtelenség.

Nehezen sikerült Botha Jánossal négyszemközt beszélnem.

— Nem az volna a legjobb — ajánlottam, hogy ha itt hagynánk a szekereket s csakis menekülésre gondolnánk? Így legalább pusztá életünket megmenthetjük.

— Lehetetlen, — válaszolt Botha — két asszony olyan beteg, hogy még egy mérföldnyire sem képes menni és mindössze hat lovunk van. Aztán, ha el is menekülnénk, a pusztában éhen vesznénk. Nem Allan, meg kell verekednünk a vadakkal. Isten segítsen.

— Igazán csak Istenben bízhatunk. Gondoljon a gyermekekre, János, — mondtam.

— Nem birom ki, ha rájuk kell gondolnom — szólt János tört hangon s leányára nézett.

A kicsi, — aranyos, szőkehaju, kékszemű gyermek — a közelben játszadozott. Hatéves volt, Totának hívták s én még ringattam a bölcsőjét.

-- Ó, Allan, — mondta Botha — az ön édesapja, a jó prédikátor, mindig óva intett attól, hogy észak felé utazzam, de sohasem hallgattam reá, mindig csak az átkozott angolt láttam benne. Most belátom, hogy jóakaróm volt. Allan, ha módjában van, mentse meg a kislányomat ezektől a fekete ördögöktől. Ha előbb esnék el és ön nem tudná megmenteni a gyermekeimet, könyörgöm, ölje meg.

Megszorította a kezemet.

— Ennyire még nem jutottunk, János, — igyekeztem őt megnyugtani.

Azután munkához fogtunk. Kerek tíz szekerünk volt, az enyéimet is számítva. Négyszögbe állítottuk, mindegyik szekér rúdját az előtte álló saroglyához erősítettük vastag kötelekkel. Megkötöttük valamennyi kereket, az ürt pedig az egyik szekértől a másikig, a túskebokor ágakkal tömtük ki.

Így aránylag biztos várat építettünk, ha meggondoljuk, hogy nem rendelkezett az ellenfél löfegyverekkel, mi pedig a védett réseken jól használhatuk puskáinkat.

Alig egy óra leforgása alatt készen volt, amire csak szükség volt és azon tanakodtunk, hogy a mar-

hákat középre tereljük-e, vagy kint hagyjuk a tábor mögött.

A burok közül néhányan azt akarták, hogy a marhák bent legyenek; legalább annyi, amennyi a négyszögben elfér.

Én elleneztem azzal a megokolással, hogy a marhák az első lövés eldördülésekor megvadulhatnak s agyontaposhatják őket.

Azt ajánlottam, hogy bízzák a marhákat néhány benszülöttre, akik a folyó mentén addig hajtják őket, amig egy barátságos törzshöz, vagy egyébként biztos helyre érnek. Persze, a zuluk elfogathatják őket, de ha rögtön elindulnak, akkor lehet, hogy jól sikerül a menekülés.

Indítványomat rögtön elfogadták, sőt azt is elhatározták, hogy az egyik hollandus 'vezetésével azok az asszonyok és gyermekek, akik el tudják viselni az út fáradalmait, a marhakkal együtt keljenek útra.

Félóra mulva tizenketten indultak a vezető hollandussal és a benszülöttekkel. Három szolgám is velük tartott; a másik három és Indaba Zimbi maradt a táborban.

Nem akarom részletezni a szívszaggató búcsúzkodást.

A táborban maradt tizenhét fehér ember, négy benszülött, az a két beteges asszony és Botha János kislánya, akitől semmikép nem tudott megválni. Szerencsére édesanyja a menekülőkkel tartott. Mindjárt hozzá teszem, hogy a menekülők közül tíz asszony és gyermek, továbbá a marhaállomány fele megmenekült. A zuluk nem vették észre és három napi keserves munka után a griqua-törzs megerősített táborához értek. A főnök védelmükbe fogadta őket, de jutalmul a marhaállomány felét elvette. A megmenekültek később a fokföldi gyarmatok felé folytatták útjukat és körülbelül egy évvel azután, hogy elváltunk, szerencsésen el is értek oda.

Estére járt az idő, de a zuluk még nem adtak életjelt magukról. Az a halvány, gyöngye reménységünk támadt, hogy talán nem is minket üldöznek, hanem más céljuk van.

Amióta Indaba Zimbi meghallotta, hogy a zuluk tudomásunk szerint az Umtetva-törzshöz tartoznak, mélyen elmerült gondolataiba. Aztán hozzám jött s kért, engedném meg, hogy elmenjen és kikémlelje az ellenfél szándékát.

Botha János eleinte nagyon ellenezte Indaba Zimbinek távozását, azt mondta, hogy ő is csak egy átkozott fekete, aki biztosan el fog árulni mindent.

Elébe tartam, hogy rajtunk semmi elárulni való nincsen. A zuluk biztosan tudják, hogy hol vagyunk, viszont ránk nézve nem közömbös, ha biztosan tudjuk, milyen szándékkal vannak irántunk.

Igy hát megengedtük Indaba Zimbinek, hogy eltávozzék. Én szóltam neki. Az öreg csak bólintott és ennyit mondott:

— Jól van, Makumacán.

Aztán fölmászott szekerére, lehozta onnan a batyut, amelyben rejtelmes orvosságait és varázsszereit tartotta. Megkérdeztem, hogy miért viszi magával a batyut. Azt mondta, hogy a varázsszerei meg fogják óvni az ellenség lándzsáitól. Nem akartam hinni, sőt az volt a meggyőződése, hogy a vén gazember cserben akar hagyni.

De nem akartam megakadályozni a menekülést, ha már nekünk el kell vesznünk, legalább vigye el az irháját.

Indaba Zimbi tehát ment és amint lassankint eltűnt a szemem elől, arra gondoltam, hogy többé nem fogom látni. De tévedtem. Nem is sejtettem, hogy az öreg életét teszi kockára, — nem a burokért, akiket ki nem állhatott, hanem értem, akit úgy a maga módja szerint szeretett.

Eltűnése után újra munkához láttunk: a szekereket tüskebokrokkal, kövekkel és földdel hordtuk tele, hogy minél erősebbé tegyük a szekérvárat.

Később ettünk valami keveset, majd Botha János, a csapat vezetője, imádkozva ajánlott mindnyájunkat az Isten kegyelmébe. Megható látvány volt, amint ez a hollandus hajadonfővel, széles arcát a lemenő nap felé fordítva, egyszerű nyers szavakkal

fohászzkodott ahhoz, aki egyedül képes minket a borzalmas ellenségtől megoltalmazni.

Lassankint besötétedett és elfoglaltuk a kijelölt helyeket. Mindnyájunk kezében töltött puská volt s némán figyeltünk a titokzatos sötétbe.

Koronkint egy-egy bur a tábortüzhöz ment s parazsat kotort a pipájára. A lobogó tűz megvilágította egy-egy pillanatra halálsápadt arcát.

Az egyik idős, elnehezedett asszony mögöttem feküdt a földön. Még ez a borzalmas helyzet sem tudta nehéz szempilláit nyitva tartani, elaludt és hangoosan hortyogott. A kis Tota egy kabátba burkolva a tűz közelében feküdt. Ő is aludt; hüvelykújja a szájába volt dugva. Édesapja odament hozzá és megnézte.

Így teltek az órák, míg a zuluk támadását vártuk.

De ezek a néptörzsek nem hadakoznak sötétben, csak nappal, leginkább korán reggel

Tizenegy óra tájt, amikor épp elszunyókáltam, halk fütty riasztott fel. Rögtön éber lettem és hallottam, amint a burok felhúzták a puská ravaszát.

— Makumácán, — mondta egy hang, Indaba Zimbi hangja, — itt vagy?

— Itt, itt — feleltem.

— Világíts egy kicsit, hogy bemászhaszak, sok a hegyes nagy tüske.

— Jó is lesz arra világítani, Quatermain úr — mondta az egyik bur. — Én nem nagyon bizom ebben a feketében. Lehet, hogy néhány zulut hozott.

Lámpást hoztak és láthatták, hogy Indaba Zimbi egyedül tért vissza. Beengedtük a táborba és megkérdeztük, hogy mi az ujság?

— Figyeljete jól, fehér emberek, — mondta az öreg. Vártam, amíg teljesen besötétedett, aztán odakúsztam a zuluk táborához és elrejtőzködtem egy kőrakás mögé. Nagyon sokan vannak és jól sejtette Botha, annak a veszedelmes törzsnek a tagjai. Észrevették a nyomot és három nap óta követik már. Ma éjszaka alusznak, azzal, hogy holnap hajnalban támadnak és mindenkit megölnék. Nagyon haragusz-

nak a burokra, a Vértólyó melletti ütközet és más csaták miatt is. Épp ezért követték a nyomokat, a helyett, hogy egyenest északra mentek volna.

A hollandusok egyike fölszisszent, némelyike mélyet sóhajtott.

— Mondanék valamit, urak, — szóltam, — ne várjuk tán meg, amíg itt levágnak, mint a verembe esett állatot. — hagyjuk el a táborn és mi támadjuk meg a zulukat, amíg alszanak.

Heves vita támadt, de végre csak egyetlen ember akadt, aki jónak találta az eszmét.

Visszatértünk az őrhelyekre, ahol virrasztva várjuk be a napot. Csak az tudja megérteni az ilyen órák kínjait, aki már hasonló körülmények között átvirrasztotta az éjszakát.

Lassankint mégis csak elmúlt és a keleti égbolton feltűntek az első sugarak. A hajnali szellő megborzongatta a szekerek ponyváit. Hideg volt, fáztam.

A kövér hollandi asszony felébredt, ásítózott, majd eszébe jutott, hogy milyen nagy bajban vagyunk és ezért, meg a hideg szél miatt erősebben vacogott a foga.

Botha János az egyik szekérről nagy üveg barackpálinkát hozott, mindnyájuknak adott egy-egy kupicával s közben meg tréfázott, hogy jobb kedvre hangoljon bennünket. De az erőltetett jókedv még inkább lehangolt.

A nap kezdett nőni és a folyó fölött áttörte a lebegő ködöt úgy, hogy messzire elláttunk.

Talán ezer lépésnyire, talán még távolabbról állatias hangok törtek felénk, — a zuluk csatadala volt.

Amint közelebb értek hozzánk, a dal szövegét is kivihettük. Egyszerű volt nagyon, emlékszem minden szavára:

Tigris-kölyke vagyunk, vér a tejünk, ugyebár testvérek?

Dárdánk vérbe, dárdánk vérbe ázik,

Tigris-kölyke vagyunk, vér a tejünk, ugyebár testvérünk?

Föl, föl. Umtetva fiait, a sas kering, a sakál üvölt.

Umtetva flai, kiáltsatok:
Ott az ellenség, agyonütjük!
Szieh! Szieh! Szieh!

Ez a szövege annak a rikácsoló dalnak, amely álmomban még ma is gyakran fülembé vág. Így leírva nem a legmegkapóbb, de aki hallotta, amint majdnem háromezer férfi torkaszadtából bögte, az soha el nem felejtí.

A tábor közelében megvillantak a pajzsok. Századokra oszolva közeledtek, minden csapatban száz ember lehetett s összesen harminc század nyomult felénk. Megszámláltam őket.

Amikor a domb aljához értek, három nagy csoportba tömörültek s adott jelre eszevesztetten rohantak föl. Egy-két száz lépésre a tábortól, épp a mi régi fegyvereink lőtávólán kívül, hirtelen megálltak és újra énekelni kezdtek:

Ott a tábor fehér királja, ugy-e testvérek?
Széttapossuk, elpusztítjuk, ugy-e testvérek?
De hol vannak marháik, hová tették őket?

Ez a kérdés úgy látszik zavarba hozta őket, mert az utóbbi sort újra meg újra elénekelték.

Végre egy hatalmas természetű hirnök állott a sor elé és kezét szájához tartva, erős hangon kiáltotta felénk: hová tettétek a marhákat?

Botha János felmászott az egyik szekérre és tele torokkal kiáltotta vissza: keressék meg. A zuluharcos azt felelte, hogy meg fogják találni a marhákat és akkor visszajönnek és megölnék minket. Azt is mondta, hogy nem érnek rá addig, — mert a marhák megszire jutnának s azokra nagyobb szükségük van, mint reánk. Ha addig el merünk távozni, úgy is ránk csapnak.

Különösnek találtam ezt a fenyegetést, mert a zuluk mindig előbb támadták az ellenséget s csak azután szedik össze a marhazsákmányt.

Miközben efölött gondolkoztam, az egész zulu ezred levonult előttünk a folyó partjára s úgy haladt mintegy félmérföldnyire és aztán egy domb mögött

hirtelen eltűnt. Már eleinte nagy üvöltés jelezte, hogy megtalálták a marhák nyomait.

A következő félóra hasztalan várakozásban telt el.

— Csak azt szeretném tudni, — mondta Botha János, — hogy ezek az ördögök valóban elmentek-e?

— Nagyon ritka eset, — véltem.

— Ha velem tartasz Makumacán — mondta Indaba Zimbi, — megnézem, hogy hova tűntek. Csak a dombtetőig kell mennünk és átléphetünk.

Eleinte vonakodtam, de a kíváncsiság üzött. Akkor még ifju voltam. Nem bírtam ki a gyötrő várakozást.

— Nem bánom, — mondtam — gyerünk.

Municiót és puskát vittem, Indaba Zimbi batyuját és egy aszagajt. Megmászluk a dombot, hamar fölértünk.

— Egyet se látok. Hová mehettek?

Ki se mondtam egészen s már rettentő ordítás lepett meg. Minden szikla, minden bokor mögül egy-egy zulu tűnt elénk. Mozdulni sem tudtam, a fegyvert se használhattam, a zuluk rám rohantak és a földre tepertek.

— Fogjátok, de jól a fehér szellemet, — kiáltotta valaki, — fogjátok, mert kisiklik, mint egy kigyó. Ne bántsátok, de fogjátok erősen. Indaba Zimbi mellette menjen.

Indaba Zimbihez fordultam:

— Elárultál, fekete ördög! — kiáltottam rá.

— Várj csak, Makumacán, — mondta hidegen.

— Most kezdődik a harc.

Magamon kívül voltam a dühtől és a meglepetéstől. Indaba Zimbi szava bősztített. Mit akar ez a gazember? Miért csalt ki a táborból, miért fogatott el s miért nem ölte meg nyomban elfogatásom után.

„Fehér szellem“-nek neveztek. Vajjon nem azért kimélték meg az életemet, hogy elevenen főzzenek meg varázshatásu orvosságnak? Hallottam már arról, hogy a zuluk és általában a vad törzsek orvosságot készítettek a fehér emberekből. Erre a gondolatra előntött a hideg veríték. Csakugyan ilyen sors vár rám?

Gondolataimban a zulus zavartak meg. A folyó partjáról és a domb mögül, ahová elfogatásomig rejtőzködtek, nagy csapatokban tüntek elő és újra oda sorakoztak a tábor alá. Engem a domb csúcsára vezettek, tartaléksapat közepébe állítottak és őrizetemmel Bombyanet, a hatalmas zulut bizták meg; ugyanazt, aki dörgő hangon kérdezte a buroktól, hogy hová tüntették a marhákat.

Az óriási fickó alázatos kíváncsisággal nézte minden mozdulatomat. Koronkint megböködte oldalbordáimat. Úgy látszik, arról akart meggyőződni, valóban olyan ember vagyok-e, mint a többi.

Aztán egyre faggatott, lennék oly jó és jósolnám meg, hány zulu esik el, mielőtt az amabuna-kat, — így hívták a burokat, — felfalnák.

Eleinte nem törődtem vele, nem válaszoltam, csak mereven néztem rá. De amikor kíváncsiságát megsokaltam, dühösen azt mondtam neki, hogy egy órán belül meg fog halni.

Hangosan fölnevetett.

— Ó, fehér szellem, valóban meghalok? Nem bánom — már úgy is messze elszakadtam a hazámtól, legalább végre megpihenhetek.

Közben a zulus újra dalolni kezdtek:

— Elfogtuk a *fehér szellemet*, örüljetek, testvérek!

— A *vasnyelvű* legyőzte, örüljetek testvérek!

— Most a többire kerül a sor, örüljetek testvérek!

Tehát a gaz Indaba Zimba áruló.

A zulus vezére, az őszhaju Sususa, hirtelen magasra emelte dárdáját s azonnal elnémult az egész sereg.

A főnök néhány indunaval tanácskozott. Ezek a tanácskozás után végigszaladtak a sereg sorai előtt és az egyes századok vezéreivel röviden közölték a parancsokat.

Amikor a sereg végére értek, hirtelen megállottak s fölemelték kardjaikat. E pillanatban az egész sereg éktelen ordítással a burok táborára rontott.

— *Bulata amabuna!* (Öljétek meg a burokat) — kiáltották mindannyian.

Borzalmasan szép látvány volt ez a roham. A zuluk fölemelt dárdáiról visszaverődött a napsugár, fekete pajzsukat ritmikusan mozgatták maguk előtt, cifra hadi tollaikat a szél lengette, szemüket egy pillanatra sem fordították el az ellenségtől; sulyos lépteik alatt rengett a föld.

Szorongatott barátaimra, a szegény burokra gondoltam és megremegettem. Tudtam, hogy nem állhatnak meg ekkora túlerővel szemközt.

A zuluk hatalmas ívalakban támadtak a táborra, három oldalról igyekeztek azt bekeríteni s néhány perc alatt hetven-nyolcvan lépésnyire közelítették meg.

Amikor lőtávolba értek, a szekerek mögül heves sortűz dördült el. Tíz-tizenöt umtetva harcos a fűbe harapott, de a többi nem sokat törődött ezzel, vakon rohant tovább.

Elérték a tábort és láttam, hogy mindenáron rést akartak törni. De a burok folyton tüzeltek és ércdarabokkal is töltött fegyvereik nagy pusztítást vittek véghez a zuluk sűrű sorai közt.

Az egyik zuluharcos fölmászott valamelyik szekerre. Egy bur asszony fogadta, a fejére hatalmas csapást mért hosszunyelű fejszéjével. Ez a harcos össze-rogyott, a többi pedig visszavonult és nem törődött vele, hogy a tartaléksapat kineveti őket.

— Engedd atyám, — mondta a tartalékos vezetője a főnöknek, — hogy mi folytassuk a harcot. Kis lányokat küldtél az ostromba, szegénykék megijedtek, hadd mutassuk meg, hogyan kell harcolni.

— Még nem került rátok a sor, — felelte Sususa, a vezér, — várjatok egy kicsit.

A támadó zuluk meghallották társaik gúnyszavait s még vadabb ordítással ismételték meg a rohamot. De a burok, akik a visszavonulás alatt újra megtölthették fegyvereiket, ugyancsak melegen fogadták őket. Takarékoskodtak a lövésekkel; vártak, amíg a zuluk sűrű tömegekbe verődtek össze s csak ilyenkor használták a fegyvert.

Egy-egy sortűz után sok zuluharcos esett el. Az umtetvak most már annyira feldühödtek, hogy egyáltalán nem törődtek a sortűzzel, vakon rohantak.

Hat zulu hatolt föl egyszerre az egyik szekérre, leütötték a rajta örökös burt és beugrottak a tábor közepére.

Odabent hamarosan megölték mind a hatot. De azon az uton, ahol betörték, egész csapat követte őket.

Rémes volt a látvány, elfordítottam a fejemet. De a fületem nem tudtam befogni, hallottam a vadak rémséges szgieh-szgieh ordításait, éreztem, hogy rettenetes mészárlás folyik.

Megint odanéztem. A szegény Botha János egy szekéren állott és puskatusával lökte le a támadó zuluakat. Dárdákat fogtak reá és amint egy pillanat múlva újra odatekintettem, már nem láttam sehol.

A düh és a kétségbeesés beteggé tett. De hát nem mehettem a fehérek segítségére. Valamennyit megölték és most valószínűleg rajtam a sor.

A harc befejeződött és a zuluk a bur táborba nyomultak. Engem is magukkal vittek. Iszonyu volt a látvány. Csaknem ötven zulu holtteste feküdt a földön s a sebesültek száma is százötven lehetett. A legtöbb halálos sebet kapott.

Sususa vezér parancsára a holttesteket egy halomba hordták, a sebesülteket pedig elvitték, hogy beköthessék őket.

A súlyos sebesülteket furcsán kezelték. Sususa és az egyik alvezér megvizsgálták minden embert s ha úgy találták, hogy a sebesülés halálos, a szerencsétlen harcost beledobták a közeli folyóba.

Egyik sem panaszkodott, némán türték sorsukat, sőt még az a szegény fickó sem szólt egy szót se, aki súlyos sebével ki tudott uszni a partra. Pedig visszadobták a folyóba s hogy ne uszhasson ki még egyszer, nagy követ kötöttek a nyakára.

A legkülönösebb elbánásban a főnök testvéreccse részesült. Ez az ember az egyik század parancsnoka volt s a bur golyó térdkalácsát roncsolta szét. Sususa hozzálépett, megvizsgálta sebeit s aztán szigorú hangon rótta meg azért, hogy az első támadás után meghátrált.

A vérző „tiszt“ mentegetődzött, azt mondta, hogy ő nem tehet róla, mert hisz a burok az első rohamnál

megsebesítették. Bátyja már barátságosabban beszélt vele s ezt kérdezte tőle:

— Tudsz járni?

— Nem, vezér, — mondta a sebesült és fájdalmasan nézett a térdére.

— Pedig holnap tovább kell mennünk — folytatta Sususa.

— Tudom, vezér.

— Mondd, itt akarsz-e maradni, vagy...? — A folyóra mutatott.

Most a szerencsétlen ember lehorgasztotta fejét. Látszott rajta, hogy gondolkodik. Aztán Sususa arcára nézett és így felelt:

— A sebem rettentően fáj, de azért mégis szeretnék visszamenni Zuluországba. Ez az egy hely a világon, amelyet még egyszer látni szeretnék. Azt sem bánom, ha másznom kell, mint ahogy a kigyó mászik.

— Jól van öcsém, — mondta a vezér, — nyugodj békében.

Kezet fogott öccsével, aztán néhány szót sugott a mellette álló *induna* fülébe és távozott.

Az induna parancsára néhány harcos jött a sebesülthöz, fölsegítették a földről és levezették a folyó partjára. Itt nehéz köveket kötöttek a nyakára és aztán beledobták a folyóba.

Mondhatom, figyelemmel néztem végig a szomorú jelenetet, amelynek áldozata még csak nem is remegett. Megcsodáltam a szerencsétlen ember bátorságát éppen úgy, mint a vezérnek hidegvérű kegyetlenségét. Pedig tudhattam volna, hogy ilyen körülmények között nem részesíthették a sebesülteket más bánásmódban. Nem vihették magukkal s azért ölték meg őket, hogy ne vesszenek éhen.

Az évtizedekig tartó kegyetlen háboruszkodás annyira megedzette ezt a népet, hogy a halállal nem törődött, sem akkor, ha osztogatta, sem akkor, ha el kellett szenvedni. A sereg, amikor Dingaan zulu király parancsára elhagyta hazáját, kilencezer emberből állott. Most alig voltak három ezren, a többi mind elesett. Háboruban éltek folyton s megszokták, hogy sokjuk ott hal meg. Ez volt a jelmondatuk;

— Öljl, amíg meg nem ölnek! . . .

A sebesültek eltakarítása után a zuluk átkutatták a szekereket; az én szekeremet se kímélték.

Aztán a burok holttesteit hordták halomba. Megnéztem a halmot, mind itt voltak, a két asszony is. Csak egy holttestet nem találtam sehol. Botha János kis leányáét.

Egy pillanatig azt hittem, hogy megmenekült, de aztán lemondtam a reményről, hisz olyan előzmények után lehetetlenség. Jobban is járt, ha meghalt.

Épp ez a gondolat foglalt el, amikor Bombyana, az őrizetemre rendelt zulu, aki szintén a szekerek között tartott kutatást, nagy örömmel ujságolta, hogy az egyik szekérben fehér gyermekre akadt. Odanéztem, Bombyana fekete karjai között hozta a kit Totát.

A gyermek az ijedtségtől elájult és a vezér, aki azt hitte, hogy megebesült, azt a parancsot adta a zulunak, hogy végezzen vele.

Bombyana fölkapta a dárdáját s a gyermekbe akarta döfni. Ezt a látványt már nem tudtam elviselni. Odaugrottam s ahogy csak bírtam, hatalmas ökölcsapást mértem a zulu arcába. Persze, akkor nem törődtem azzal, hogy vakmerőségemet milyen büntetés követi.

Bombyana a kis Totát ijedtében a földre ejtette.

— Au! — mondta a zulu és megtapogatta az arcát, — fehér szellem ökle nagyon kemény . . . Jőjj szellem, vívjunk meg a gyerekért.

A harcosok helyeslően bólintottak és gúnyosan röhögtek.

— Igen, igen, — kiáltották karban, — Bombyana és a fehér szellem vívjanak meg a gyermekért. Dárdáikkal küzdjenek.

Pillanatig haboztam. Milyen vége lesz ennek a harcnak, amelyben az ellenfél hatalmas fekete óriás. De hisz megígértem a szegény Botha Jánosnak, hogy a gyereket, ha csak módomban van, megmentem. Végső eredményben mindegy: hogyan, mikor halok meg, most, vagy néhány óra múlva.

Ekkor jó ötletem támadt. Indaba Zimbi útján azt üzentem a vezérnek, hogy csak egy föltétel alatt ölöm

meg Bombyanat, ha a viadal után a gyermeket nekem adja. Indaba Zimbi tolmácsolta kérésemet. Akkor láttam, hogy amíg beszélt, nem néz rám, úgy viselkedik, mintha félne tőlem s mikor azt mondta, hogy a „szellem“ vagy „a szellem fia“, — ez én voltam, — holmi tetetett remegéssel emeli a kezét arcához.

Hogy miért, azt sohasem sikerült megtudnom; a vezér teljesítette a kérést. Azt hiszem, egyrészt hallhatatlannak vélt, másrészt pedig már szívesen megszabadult volna Bombyanától.

— Hadd vívjanak meg — mondta a vezér, — dárdával, de pajzs nélkül. A gyermek a győztest illeti.

— Igen, igen, — kiáltották a harcosok, — de azonnal!

— Ne félj Bombyana, — biztatták az óriást, — ha ellenséged szellem is, nagyon kicsi szellem.

— Sem embertől, sem állattól nem ijedtem meg soha; nem félek a fehér szellemtől sem, — felelte Bombyana, miközben a dárda hegyét vizsgálgatta.

A harcosok körbe álltak körülöttünk, dárdát nyomtak kezembe és aztán tíz lépésnyire egymástól fölállítottak kettőnket.

Nyugodtságot erőltettem magamra, nem árultam el a legkisebb félelmet sem, bár nagyon aggódtam. Emberi számítás szerint elértem az utolsó órámat. Óriási ellenfelem mindig dárdával küzdött, az én kezemben pedig még sohasem volt ilyen fegyver. És bármily ügyesen kezelném, az ellenfél legalább is kétszer olyan erős, mint én.

A párbajt azonban nem kerülhettem el. Belenyugodtam sorsomba, összeszorítottam fogaimat, rövid imát mormoltam és aztán vártam a történendőket.

Az óriás nyugodtan állott helyén, meg sem mozdult.

Ekkor ismerős hangokat hallottam.

— Őrizd meg hidegvéredet, Makumacán, — sugta Indaba Zimbi, — ne mozdulj, várj, amíg ő támad.

Sohase felejttem el, hogy milyen hosszú volt az a félperc. Évek múlva is, amikor e sorokat írom, magam előtt látom a jelenetet borzadalmas valóságában.

Mögöttünk a véráztatta tábor, közepén a holttest halom, körülöttünk a tollas vad harcosok egész serege némán hallgatva, mellettem Sususa, a főnök teljes hadi díszben, leopárdbőrös köpenyben. Lábainál fekszik eszméletlenül a kis Tota, tölem balkézre állott Indaba Zimbi, aki egyre bólogatott és folyton morgott.

Hirtelen magasra emelte Bombyana a dárdát és hangtalanul felém rontott. Mintha álmunkban ront felénk valami iszonyú fenevad és nem tudunk előle menekülni, úgy éreztem magamat ebben a pillanatban.

Amikor az óriás elé értem, egyszerre ösztönszerűen letérdeltem és kinyújtottam dárdámat.

A kellő pillanatban történt ez; — ellenfelem épp felém döfött s így nem szurhatta át mellemet. Akkor emberfeletti erő ragadta ki kezemből a dárdát, s mire felpillantottam, láttam, hogy dárdám hegye Bombyana torkát furta keresztül. Az óriás megtántorodott és — holtan esett össze... Beleszaladt a kinyújtott dardába?...

Egy pillanatra halálos némaság lepte meg a tömeget, de aztán vad ordítozás hallatszott:

— Bombyana meghalt, a fehér szellem ölte meg Bombyanat. Öljétek meg a fehér szellemet, varázslattal ölte meg Bombyanat.

Felindult zulu harcosok vettek körül, dárdájukat fenyegetően emelgették felém. Összefont karokkal, nyugodtan vártam. Vártam, hogy hamarosan végezek velem, mert az a tény, hogy legkiválóbb társukat megöltem, roppantul felbőszítette őket. Most az Indaba Zimbi rekedt hangja harsogta túl a zuluk szavait:

— Megálljatok, ti örültek, hát azt hiszitek, hogy meg lehet a szellemet ölni?

— Döfjétek agyon, szurjátok le! — kiabáltak a felbőszült zuluk, — hadd lássuk, valóban szellem-e? Ha szellem, miért párbajozik, miért fog dárdát és miért ölte meg Bombyanat? Döfd le esőcsináló és meglátjuk, igazi szellem-e?

— Álljatok félre az utamból, — kiáltotta Indaba

Zimbi és bebizonyítom, hogy nem lehet megölni. Én magam fogom megölni itt a szemeitek előtt, s újra életre keltem!...

— Makumacán! — sugta a fülembe, úgy, hogy a zuluk meg ne hallják, — ha a dárdám hegye hozzád ér, fordulj föl.

— Nagy fehér szellem a győzelem szelleme, — mondta hangosan kiáltva Indaba Zimbi és kezével eltakarta arcát, — hallgass rám és bocsáss meg. Ezek a gyermekek, akik körötted állanak, elvakultak és azt hiszik, hogy halandó vagy, mert egy halandót, aki szembe mert veled szállni, megöltél. Kérlek, térdepelj le, engedd meg, hogy dárdával átszurjam a szivedet és ha szólítlak, kelj föl és mutasd meg, hogy sértetlen vagy.

A félelem, a mult éjszaka borzalmai és az óriás zuluval vívott párbajom annyira megviselték idegeimet, hogy gondolkozni is alig tudtam s nem sokat törődtem vele: mi következik, annyi borzalmas tett után. Letérdepeltem.

— *Umtetva* népe, *T'Chaka* hős fiai, ne nézzetek ide, hogy a rettentő látvány meg ne vakítson, vonuljatok oda hátrább, mert a fehér szellem körül sok gonosz szellem röpköd a levegőben.

A zuluk újra hátráltak néhány lépésre, köröttünk így vagy tizenkét méternvi átmérőjű üres kör támadt.

— Most nézzetek ide, nézzetek a térdeplőre, — folytatta szavait Indaba Zimbi, — és hallgassátok meg szavaimat, a fővarázsló, az esőcsináló Indaba Zimbi szavait. Ugyebár a térdeplő épp olyan, mint akármelyik élő ember. De mondom nektek, *Umtetva* fiai, hogy nem ember. Szellem ő, az a szellem, aki győzelemre segítette a fehér embereket. Ő az, aki a fehér embereket dörgő dárdákkal látta el. Ő tanította meg a fehér embereket, hogyan kell harcolniok. Miért szenvedtek Dingaan seregei olyan rettentő vereséget a vérfolyó partján? Azért, mert ő jelen volt. Miért verték szét az amabunak *Mosilikaage* sok ezernyi seregét? Mert ő jelen volt. Bizony mondom nektek, hogy ha a mai ütközet előtt nem kerítettem volna varázslatommal hatalmunkba, a fehér emberek győztek

volna. Igen, elsöpörtek volna benneteket, mint a szél a port, végetek lett volna, mint ahogy megsemmisül télen a szárított fű, ha tüzet fog. Hisz látjátok, csak itt volt a közelben és ez elég volt ahhoz, hogy legderékabb társaitok meghaljanak. Egy maroknyi fehér ember sok derék harcost küldött a másvilágra. De mert szeretlek titeket és mert Sususa a vezérek féltestvérem, — hisz apja az én apám is, — eljöttem hozzátok, hogy óva intselek a fehér szellemtől. A ti kérésekre kerítettem hatalmunkba a fehér szellemet. De ti nem elégedtetek meg a győzelemmel és amikor a fehér szellem egyebet nem kért tőletek, csak egy kis fehér gyermeket, akit fel akart áldozni, hogy a varázslatához szükséges orvosságot készítsen belőle, megtagadtátok kérését.

Félbe akartam szakítani, de aztán mégis tanácsosabbnak tartottam a hallgatást.

— Megtagadtátok kérését, — folytatta Indaba Zimbi, — azt mondtátok, hogy vívjon meg előbb a legerősebb társatokkal, az óriás Bombyanával. Elfogadta a feltételeket, hogy oly kegyes és kivégezte Bombyanát a szemetek előtt és ti ezekután is kiabáltok egymásnak, hogy „Öljétek meg, nem hisszük, hogy szellem“. No, most majd megmutatom, hogy szellem. Meg fogom ölni itt a szemetek előtt és aztán újra életre fogom kelteni. Ez azonban nem sokat használ. Ha hittetek volna benne, ha nem bántottátok volna meg, akkor köztetek maradt volna és ti örökre győzhetetlenekké lettetek volna. Most elhagy benneteket és bizony jaj nektek, ha útját meritek állani.

— Ide nézzetek emberek, — folytatta Indaba Zimbi emelkedő hangon. — nézzetek merően a dárdám hegyére.

Ekkor fölkapta a kimult Bombyana hosszú, vastagnyelű dárdáját és magasra emelte.

A zuluk izgatva nézték a dárda hegyét. Egy szempillantásig mozdulatlanul állt a helyén, aztán megforgatta a dárdát, majd a hegyét felém fordította.

A zuluk kíváncsian figyeltek s én aggodással néztem minden mozdulatát. A dárda majdnem testemhez

ért s én nem nagy kedvet éreztem ahhoz, hogy bensőleg is megismerkedjem vele.

— No most! No most! No most! — kiáltotta háromszor.

Mellemet érintette a dárda hegye. Nem éreztem senmi fájdalmat, mégis azt hittem, hogy a dárda átfurta a mellkasomat.

— Indaba Zimbi átszurta a fehér szellemet, — nézzétek, a dárda hegye kilátszik a hátán.

— Vergődj Makumacán, — súgta Indaba Zimbi, — vergődj, kínlódj, mintha haldokolnál, gyorsan, gyorsan!

Nem volt veszteni való időm, sietve követtem a különös utasítást, jobbra-balra fordultam, szétvetettem karjaimat, kettőt rugtam lábaimmal s aztán mozdulatlanul feküdtem, mintha meghaltam volna. A mutatvány pompásan sikerült, a legjobb színész sem játszhatta volna meg különbül a szerepet.

— Meghalt a szellem, meghalt a szellem, — kiáltották a zuluk, — látjátok, véres a dárda hegye!

— Ne közeledjete, — kiáltotta Indaba Zimbi, — mert a fehér szellem bosszút áll rajtatok. Igen, meghalt, de életre fogom kelteni... Nézzetek ide, — abban a pillanatban hirtelen felkapta a dárdát és magasra tartotta, — ügyebár a dárda hegye vörös? Figyeljete ide, nézzétek a vörös szín fehérré fog változni.

— Valóban fehérré változik, — mondták a zuluk álmélkodva.

— Azért változik fehérre, — felelte Indaba Zimbi, mert a vér, amely vörösre festette, visszatért a szellem testébe.

— Nagy szellem, hallgass meg, — szólt most felém fordulva az öreg. — Meghaltál, a lélekzet elszállt szájadból. Mindazonáltal hallgass meg és állj föl. Ébredj fel, fehér szellem, ébredj és mutasd meg hatalmadat. Kelj föl, mutasd meg, hogy sértetlen vagy.

Örömmel követtem a felszólítását.

— Lassabban, Makumacán, lassabban, — súgta Indaba Zimbi. Először karjaimat emeltem meg, aztán

kissé fölemeltem fejemet, majd újra mozdulatlanul terültem el a földön.

— Él! T'Chaka fejére él, — ordítottak a zuluk..

Lassan fölemelkedtem, méltóságteljes mozdulatokkal álltam talpra, majd kinyújtottam karjaimat s olyan nagyot ásítottam, mint a mély álomból ébredő. Végre lassan körülnéztem s mintha mi sem történt volna, tettelett közömbösséggel néztem a zulukat.

Eközben észrevettem, hogy Indaba Zimbit a produkció annyira kimerítette, hogy alig áll a lábán. A homlokán veríték ütött ki, minden tagja reszketett, lélegzete koronkint elakadt.

A zuluk egyébre nem voltak kíváncsiak. Hirtelen sarkon fordultak s jajveszékelve szaladt az egész ezred föl a domb oldalán és magukra hagytak minket: Indaba Zimbit, az elalélt gyermekeket és engem.

— Az Istenért, hogyan követted el ezt a csodát? — kérdeztem Indaba Zimbitől.

— Ne kérdezd Makumacán, — felelt akadozva. — Ti fehér emberek bölcssek vagytok, de azért még sem tudtok mindent. Vannak emberek a földön, akik el tudják hitetni a társaikkal, hogy azt is látják, amit nem látnak. Menjünk gyorsan erről a helyről, mert ha az umtetvák félelme elül, visszajönnek, a szekereket kifosztják és akkor olyan kérdéseket intéznének hozzám, amelyekre tán nem tudnék válaszolni.

Itt említtem meg, hogy az öreg Indaba Zimbi sohasem árulta el, mi módon követte el a csodát.

Azt hiszem, Indaba Zimbi az egész társaságot hipnotizálta s a hipnotizált embereket arra kényszerítette, hogy átdöfött mellemet és a dárda hegyén a vércsöppöket lássák. Az olvasó talán fölnevet és azt mondja, hogy ez lehetetlenség, de hát az indiai szemfényvesztők bámulatos mutatványai jórészt nem a hipnotizmuson, illetve a szuggesztióan alapulnak-e?

A nézők látni vélik a gyermekeket, amint egy kosárba elrejtőzik, látják, hogy a szemfényvesztő át-szúrja a kosarat; látni vélnek egy kardélen álló vagy fekvő embert.

Csakis így történhetett meg, hogy a zuluk azt

hitték: meghaltam és határozottan látni vélték, hogy Indaba Zimbi dárdája átszúrja a testemet.

* * *

Indaba Zimbi tanácsát lehető leggyorsabban követtem. Körülbelül százötven lépésnyire a tábortól — kis mélyedésbe rejtve — két fölnyergelt ló állott. Karomba vettem az elakélt gyermeket és a lovakhoz siettünk. Szerencsére a zuluk nem vették észre a lovakat s így hamarosan meg is találtuk azokat.

Megigazítottam a lovam nyergét, de mielőtt ráültem volna, hasznos ötletem támadt. Megkértem Indaba Zimbit, siessen a táborhoz, hozza el kétsövű puskámat és ami puskaport, golyót talál, mert hisz csak egysövű kovácsfegyverem és maroknyi puska-por volt nálam.

Indaba Zimbi elsietett. Amíg a táborban járt, a kis Tota eszméletre tért, sírni kezdett, csak akkor hallgatott el, amikor meglátott.

— Nagyon csúnya álmodom volt, — mondta a gyermek, — azt álmodtam, hogy a fekete kafferek meg akarnak ölni. Hol van az édesapám?

Erre a kérdésre összereztem.

— Apád elutazott, kedvesem. Azért hagyott itt engem, hogy gondodat viseljem. Légy türelmes, nem-sokára visszatér. Addig velem leszel; ugy-e nem félsz tőlem?

— Nem félek, — felelte bizalmatlan hangon és újra sírni kezdett. Aztán eszébe jutott, hogy régen nem ivott márt és vizet kért. Levezettem a folyó partjára, ahol szomját olthatta.

— Mitől piros a kezem, Allan úr? — kérdezte a gyermek és arra a foltra mutatott, amelyet Bombyana véres ujjai hagytak a kezén.

Ebben a pillanatban nem bántam, hogy megöltem Bombyanát.

— Valahonnan vörös festék került rá gyermekem, de most jöjj, mossuk meg a kezedet és arcocskádat.

Amíg a gyermeket mosdattam, Indaba Zimbi visszatért. Fegyvereink eltűntek, az öreg mondotta,

hogy a zuluk elvitték a puskaporkészlettel együtt, de néhány szükséges tárgyat sikerült megmenteni. Egy meleg takarót, hús font billongot (napon szárított hus), néhány darab kétszersültet, két vizesüveget, egy bádgerserpenyőt és néhány szál gyufát hozott magával Indaba Zimbi.

— És most, Makumacán, — szólt az öreg, — legjobb lesz, ha nyomban utrakelünk, mert az umtetvák biztosan visszatérnek. Láttam, hogy egyikük errefelé tart.

A tanácsot gyorsan követtem. Totát magam mellé vettem a nyeregbe és elvágattam. Indaba Zimbi a lemészárolt búrok egyik lovát felkantározta, a megmentett tárgyakat egy zsákba téve, fölrakta a ló hátára, magához vette egycsővű puskáját és felült a ló hátára.

Körülbelül ezerötszáz lépésre lovagoltunk, mely hallgatásba merülve. Csak ekkor értünk olyan távolságba, ahol nem kellett attól tartanunk, hogy az umtetvák megláthatnak.

Boldogan gondoltam most arra, hogy a fekete ördögök már nem érhetnek nyomunkba.

Megsarkantyúztam a lovat, Indaba Zimbi nem maradt el egy lépésre sem. Vajjon merre tartunk? —

— Arcunk észak felé fordult, amikor a zulukkal találkoztunk, — felelte Indaba Zimbi — menjünk tehát most is észak felé. Vágtass Makumacán, siesünk és ma este, amikor megpihenünk, majd gondolkozni fogok, hogy merre vonuljunk tovább.

Egész délután a folyó mentén haladtunk. A talaj rossz volt és így csak lassan juthattunk tovább, de naplementekor mégis huszonöt mérföldnyire voltunk a zuluktól. Ez a tudat nagy megnyugvásomra szolgált.

Amikor lenyugodott a nap, a folyó egyik kis völgyében pihentünk meg.

Nem válogathattunk ennivalóban. A kis Totának vízbe áztatott kétszersültet adtunk, mi pedig egy kis szárított húst ettünk.

Ezalatt az öreg elővette zsákját és abból csontokat szedett elő. A csontokkal és néhány marék vízbe

áztatott hamuval titokteljes kísérleteket végzett. Megkérdeztem, mi a szándéka, és azt felelte, hogy meg fogja találni az utat, amelyen haladnunk kell. Lett volna erre a kijelentésére némi észrevételem, de eszembe jutott, hogy a rejtelmes hókuszpókuszok alkalmával nem szereti a beszédet és ezért inkább hallgattam.

Karomba vettem a kis Totát és kimerülten a sok veszedelemtől és izgatottságtól, csakhamar elnyomott az álom.

Akkor ébredtem föl, midőn a hasadó hajnal sárgás aranyos sávokban lángolt az égen; a kis Tota ébresztett föl. Még félálomban voltam, amikor a gyermek csókolgatni kezdett és papájának nevezett. Szívem mélyéből sajnáltam a csöppséget.

Fölkeltem, a kisleányt megmosdattam, felöltöttem és megreggeliztünk. Mint tegnap este, reggelire ismét billangot és kétszersültet ettünk. Tota tejet kért, persze nem adhattam neki.

Majd befogtuk a lovakat; a magamét megnyergeltem.

— No, Indaba Zimbi, hát melyik utat ajánlják a csontjaid?

— Tartsatok egyenest északnak, — mondta az öreg, — az út nehéz lesz ugyan, de négy nap alatt elérítek egy fehér ember tanváját. Egy angolét, nem burét! Jó lakóhely, szép vidéken épült. Mögötte magas hegy emelkedik és ott nagyon sok a pávián.

Ránéztem az öregre. Ez mind ostobaság, Indaba Zimbi, — gondoltam. — Ki hallott valaha arról, hogy egy angol ilyen vadonban házat épített s ha igaz is, honnan tudod?

— Azt hiszem, jobb volna, ha keletnek tartanánk Port-Nortal felé . . .

— Amint jónak látod, Makumacán, de figyelmeztetek, hogy három hónapig is eltartana az út, amig Port-Nortalt elérnők, ha ugyan valaha elérhetjük.

Ujra ránéztem az öregre. Varázserejében ezúttal sem hittem, de eszembe jutott, hogy eddig mindig igazat mondott. Nem lehetetlenség, hogy hallott valami fehér emberről, aki a vadonban él s csak azért

nem említette eddig, hogy alkalomadtán prófétaságra használja föl az értesülést.

— Jól van, Indaba Zimbi, — mondtam az öregnek, — menjünk hát észak felé.

Rövid idő múlva útnak indultunk. Ismét a folyó mentén haladtunk, amikor e folyó nyugatnak kanyarodott, elhagytuk partját és észak felé folytattuk az útát.

Egész nap dombos hegyvidéken lovagoltunk.

Elkeseredve tapasztaltam, hogy billong készletünk fogytán van és azért magamhoz vettem elefántpuskámát.

A puha homokos talajban egy tó partján két oroszlán nyomaira bukkantam, ami szörnyen nyugtalanított. Az volt e percben legfőbb kívánságom, bár csak ne volnának többen. Bejutottam az elszórt tövisbokrok közé, ahol órák hosszat elbolyongtam anélkül, hogy vadat láttam volna.

Nagysokára helyes kis vadat vettem észre, akkora lehetett, mint egy nagyobb mezei nyul; alig negyven lépésre tőlem mozdulatlanul ült egy hatalmas kő tetején. Oly kedves volt a csöpp állat, rendes körülmények közt nem bántottam volna, legkevésbé lőttem volna le elefántpuskával, de hát most éhesek voltunk.

Diadalmasan vettem föl a kis jószágot a földről és táborunkba vittem a zsákmányt. Megnyuztuk és a lobogó tüznél ropogós pirosra sütöttük.

Jóllaktunk mindhárman, sőt a pecsénye egyrészét el is tehetjük másnapra...

Sötét éjszaka borult ránk, a hold nem mutatkozott, a sűrű sötétben aggódva gondoltam az oroszlánnyomokra. Leginkább a lovakat féltettem s ezért elhatároztam, hogy fölkeresem az oroszlánokat és ártalmatlanná teszem őket. Tudtam, hogy legfőlebb száz-kétszáz méterre lehetnek a tábortól, azért még sem akadtam rájuk. Izgatottan tértem vissza s mert egyebet nem tehettem, csak arra ügyeltem, hogy a tűz valahogy ki ne aludjék.

Hamarosan elnyomott az álom.

Nem tudom, hogy meddig aludtam, csak arra ébredtem föl, hogy a lovak fájdalmasan nyeritettek.

A tűz még hatalmas lánggal égett; lódobogást hallottam, s a következő pillanatban nyerges lovam száguldott el előttem. A szegény állat merev tekintettel, tágra nyitott orrlyukakkal, széttépett kantárral vágatott: hátán villogó szemü, bozontos állat ült. Egy éhes oroszlán a kedvelt lovam hátán!

A ló megvadulva galoppozott. Hirtelen megállt, megfordult, most már egyre közeledett, átgázolt a tábor tüzén, majd eltűnt az éji sötétben.

Jó ideig hallottam még patkóinak csattogását. aztán mélységes csönd borult a tájra s koronkint egy-egy távoli oroszlánbögés szakította meg a csöndet.

Ez az esemény persze, hogy egészen tönkretette éjszakánkat. A hajnal még két órányira volt és mondtam, kinosan teltek a percek.

Amint megvirradt, nyomban felkeitünk, de Totát nem zavartuk föl az álmából. Óvatosan haladtunk arra felé, amerre az éjszaka lovam vágatott. Alig haladtunk ötven méterre, borzalmas látvány tárult szemünk elé: két hatalmas oroszlán lakmározott a szegény állat tetemén. A fenevadak láttunkra, foguk közt egy-egy nagy darabbal odébb álltak.

Leverten tértünk vissza a táborba, majd később a másik ló keresésére indultunk. Szerencsétlenségünk kelyhe még nem telt be; a másik lovat sem találtuk sehol. Hosszas keresés után fedeztük fel a nyomait. Ezekből láttuk, hogy megrémült az oroszlánok közeledtétől, eltépte pályváját és ijedtében messzire elnyargalt.

Magunkra maradtunk a végtelen pusztaságban, elhagyatottan, minden segedelem nélkül. Lovaink elpusztultak és a kis Tota még igen gyöngye volt ahhoz, hogy hosszabb gyaloglásra vihettük volna.

Sehonnan sem remélhettünk segítséget. Elcsüggedtünk és csak azért váltottunk néhány szót, hogy egymást bátorítsuk.

Visszasiettünk a kis táborhoz, Tota sirva fogadott. Amikor fölébredt, nem látott bennünket és az keserítette el annyira, hogy sirva fakadt. Megreggelítettünk, majd útnak indultunk.

Csak a legszükségesebb holmikat szedtük össze:

amit csak nélkülözhattunk, ott hagytuk és a megmaradt terhet két egyenlő részre osztottuk. Vizes palackjainkat megtöltöttük.

A gyermek ügyesen mászta meg az első hegyet, az egész utat gyalog tette meg és mindössze egy medrek hágón kellett ölbe vennem.

A hegytetőn nem valami kellemes meglepetés várt. Homokos fensíkot találtam.

— Indaba Zimbi, — mondtam az öregnek, — ezen a sivatagon hat nap alatt sem fogunk átvergődni!

— Cselekedjél tetszésed szerint, — felelte az öreg, — de gondoldj rá, hogy arra lakik a fehér ember. Visszatérhetsz, mehetsz, amerre látsz, de ha nem követed ezt az utat, rövidesen meg fogsz halni.

Egy pillanatig gondolkoztam. Emberi számítás szerint a sorsunk reménytelen. Az éhség, szomjúság gyötörni kezdett és az a gond, hogy egy gyermek van a gondjainkra bízva. Csak Istenben bízhatunk, csak az ő jósága segíthet már rajtunk.

A kis Totának meghagytam, hogy kapaszkodjék a hátamra, majd így szóltam:

— Csak menjünk!

A következő négy nap a megpróbáltatás ideje volt; borzalmait leírni szinte lehetetlenség.

Hogyan jutottunk át az iszonyú sivatagon, hogyan gyötört az éhség, a szomjúság, annak csak az Isten a megmondhatója. Folyóvíznek még hire sem volt, forrásra sem akadtunk sehol. Mi ketten egy kordyot sem ittunk, a magunkkal hozott vizet a gyerekek tartogattuk.

A süppedő homokban lassan haladtunk, Indaba Zimbivel fölváltva cipeltük a kis leányt.

A harmadik éjszakán a szomjúságtól majdnem megőrültünk.

A kis Tota elvesztette az eszméletét, Indaba Zimbinek a palackjában mindössze egy boros pohárnyi víz volt.

Megnedvesítettük ajkainkat és száradó nyelvünket, a maradék vizet pedig megittattuk az eszméletlenül fekvő gyermekkel. A víztől magához tért, de csakhamar mély álomba merült.

Nagysokára hajnalodott. Az üde zöld — úgy látszott, — alig volt nyolc mérföldnyire. Ott biztosan találunk vizet!

Indaba Zimbi hátára vette Totát. Hogy könnyítsünk a terhen, az egyik takaróból hátizsákot csináltunk és abba ültettük a gyermeket.

Alig gyalogoltunk egy órája, amikor Tota fölébredt és vizet kért.

Sajnos, nem adhattunk neki csöppet sem. Nyelvünk a szó szoros értelemben kiszáradt a kínzó szomjúságtól, beszélni is alig tudtunk, úgy a szájpadrólunkhoz tapadt.

Rövid pihenőt tartottunk, mert Tota újra elájult. Indaba Zimbi vitte a pihenő után az elalélt gyermeket. Vékony, sovány ember volt az öreg, de mondhatom, csodálatos szervezet.

Ujra eltelt egy borzalmas óra. A hegyoldal már csak két mérföldnyire volt. Száz lépésnyi távolságban hatalmas baobab fa állott.

Annyira ki voltunk merülve mind a ketten, hogy a gyermeket nem birtuk tovább cipelni. Megfogtuk a kezét és úgy húztuk végig a homokon.

Minden lépés egy-egy mérföld volt számunkra.

Nemsokára elértük a fa árnyékát. A tikkasztó hőség után a fa mintha hűvös hajlék lett volna.

Arra emlékszem, hogy ott szerettem volna meghalni, de egyébről már nem tudok...

* * *

Mintha eső hullott volna a fejemre, arcomra. Mintha csodás látományban lett volna részem. Nem valami kaffer nő, de egy meseszépségű fehér leány állott mellettem; vízzel locsolta arcomat. Fölnyitottam szememet, láttam a tüneményt, aztán mélységes álomba merültem.

Kedves leányhangra ébredtem, olyan édes volt, mint az esti szellő, mely a teabokrokat zizegteti.

— Hendrika, — mondta angolos kiejtéssel, — attól tartok, hogy meghal. A nyeregtáskában van egy üveg konyak, szaladj, hozd ide gyorsan.

— Baj is az, ha meghal, — mormogta egy hang.

— Nem kell vele törődni, Stella kisasszony, hisz ez az ember úgyis szerencsétlenséget fog hozni magára.

Fölébredtem. Végtelenül bájos nő állott mellett. Termete karcsú volt és nyulánk. Sötét szeme villogott, amint a mellette álló leányra nézett.

Fiatal fehér leány volt a társaságában, igen furcsa teremtés, különös öltözetben. A lába görbe, a vállá rendkívül erősen fejlett, főképp ez ötlött a szemembe. Nem volt csunya, bár tulszéles homloka, nagyon széles álla és rövid hegyes fülei miatt egy szép — majomhoz hasonlított.

A nő megfenyítette:

— Hogyan merészelsz velem szembeszállani? Megint engedetlen vagy, elfelejtetted mit mondtam neked, Babyan? (Pávián.)

Megalázkodva kérlelte *Stella kisasszonyt*, ne vegye zokon az engedellenségét, tüstént hozza a konyakot.

— Nem kérek konyakot, — nyöszörögtem angolul, — adjanak egy kis vizet.

— Él és angolul beszél, — kiáltotta örömmel a leány. — Nézze uram, itt a palackja, friss víz van benne.

Nagynehezen felültem, a palackot szájamhoz emeltem és mohón élveztem a pompás vizet. Életemben soha sem élveztem italt annyira, mint ezt az üdítő forrásvizet.

Megmentőm nagyon elővigyázatos volt és nem engedett túlsokat inni egyszerre.

— Hol a gyermek? Él-e még? — kérdeztem aggodva.

— Nem tudom, — felelte a leány, — magát találtuk meg először és az volt az első dolgunk, hogy magát élesszük életre.

Megfordultam és odakúsztam, ahol a kis Tota feküdt Indaba Zimbi mellett.

A fiatal nő a kis Tota arcát locsolgatta, Hendrika meg az elájult Indaba Zimbit élesztgette.

Sóvárogva néztem azalatt a vizet, mert még folyton gyötört a szomjuság.

Tota fölvetette a szempilláit, beszélni szeretett

volna, de szegénykének szája, nyelve bedagadt a k inzó szomjúságtól. A nő valami módon csöpp vizet öntött a szájába, mire a gyermek éledni kezdett.

Nem sokkal később eszméltre tért az öreg Indaba Zimbi is. Amint körülnézett, megértette a helyzetet és így szólt:

— Nem megmondtam, Makumacán? — majd az üveghez nyúlt és lassan ivott belőle.

A fa tövében ültem, neki támaszkodtam a törzsének és úgy figyeltem mindenre.

Balkéz felől két jó ló állott, az egyiken nyersbőrös női nyereg, a másikon semmiféle szerszám. A lovak mellett két agárféle kutya feküdt és frissen lőtt vad.

— Hendrika, — szólt a leány, — nézd meg, nincs ezen a fán érett gyümölcs?

Hendrika elszaladt néhány lépésnyire, ott megállott, föl nézett a fára, majd visszajött és jelentette, hogy a tetején látott néhány gyümölcsöt.

— Siess, hozd le, — parancsolta úrnője.

A leány merész ugrással körülbelül három láb magasságban karolta át a fatörzset, aztán belekapaszkodott egy kinyuló ágba és egy-két lendülettel följutott a fa tetejére. Most azt hittem, hogy a gyümölcsöt, amely egy kinyuló ág legvégén termett, nem fogja elérhetni, de újra csalódtam. A leány nem törődve azal, hogy az ágak esetleg nem bírják el, megfogta félkezével a legmagasabbra nyuló ágat és azon leereszkedett a gyümölcsös ágig.

Bámultam ügyességét, de ekkor úrnője így szólt hozzám:

— Ne csodálkozzék, Hendrika nem olyan, mint a többi ember, ő nem eshetik le a fáról.

Tovább kísértem szememmel a leányt. Ágról-ágra lendült, oly fürgén, oly merészen kúszott, mint egy majom. Végre elérte a gyümölcsös ágat, egyetlen ropantással letörte, de ebben a pillanatban letörött az ág is, amelyen csüggött.

Behunytam a szememet, azt hittem, lezuhan és halálra zuzza magát.

— Ne nyugtalankodjék, — szólt a nő mosolyogva, — nézze, nincs semmi baja.

Föltekintettem és valóban nem történt semmi baja. Esés közben elkapott egy ágat és most csöndesen ereszkedett alá. Az öreg Indaba Zimbi is érdeklődve nézte ezt a produkciót, de nem talált benne semmi különösét.

— Pavián nő, — mondta közömbösen, mintha mindennapi jelenséget látott volna.

Két perc múlva már a húsos vad gyümölcsöt ettük. Rendes körülmények között talán rá sem néztünk volna, de most a legpompásabb csemegének tartottuk.

Amíg a gyümölcs tartott, a hölgy meghagyta Hendrikának, hogy nyúzza meg a vadat. Majd tüzet rakott, főlszeletelte a pecsenyének valót, megsütötte egyrészét és faleveleken elébünk tálalta.

Ezután Totát vette gondjaiba: a forráshoz vitte és megmosdatta a szegény gyermeket. Bizony nagyon ráfért. Később mi is megmosakodtunk; mondhatom isteni élvezet volt.

A gyermek csakhamar jóízű álomba merült és szívesen követtem volna példáját, de már nagyon bántott a kíváncsiság: ki ez a leány?

— Szabad kérdezni a nevét, — szólottam.

— Stella, — hangzott a rövid válasz.

— Milyen Stella? — kérdeztem.

— Csak Stella! — mondta kissé idegesen. — Stella a nevem, rövid név, könnyen megjegyezheti. Atyámat Tamásnak hívják és ott lakunk a hegy mögött.

— Régen laknak ott? — kérdeztem aztán.

— Hétéves korom óta. Kocsin jöttünk ide. Azelőtt Angliában laktunk, Oxfordshireben, megmutathatom a térképen a helyet, Garsingham a neve.

Ujra úgy rémlett, mintha álmodnám.

— Tudja-e, Stella kisasszony, hogy nagyon különös. Alig tartom lehetségesnek; hisz én is Garsinghamból jöttem, sok évvel ezelőtt.

Szavaim ugyancsak meglepték.

— Hiszen akkor ön is angol, — mondta öröm-

mel. — Ó, mennyire vágyódtam mindig arra, hogy egy angolt lássak... Mióta itt lakunk, eggyel se találkoztam. Egyáltalán nem láttam fehéreket, kivéve néhány átvonuló burt. Feketék és páviánok között élünk. De olvastam, nagyon sokat olvastam magukról. Hogy hívják? Az öreg Makumacánnak szólította, de remélem, van fehér neve is.

— Quatermain Allannak hívnak, — mondtam.

— Hát ez csakugyan különös. Ezt a nevet már sokszor hallottam. Atyám gyakran mesélt egy kisfiúról, aki valamikor az életemet mentette meg, lángoló ruhámat magához szorította és így mentett meg a tűztől. Azt a fiúcskát is Quatermain Allannak hívták. Nézzen ide, ez a sebhely a nyakamon, mindig ő rá emlékeztet...

— Emlékszem a történetre. Kegyed angyalnak volt öltöztetve, amikor ruhácskája tüzet fogott... Igen, én oltottam el és én is megégettem magamat, a csuklómon látszik még a helye.

Némán néztünk egymásra.

— Isten műve, — suttogta aztán. — Megmentette életemet s most én menthettem meg az önét és egy kis leányét. A maga gyermeke ez a leányka?

— Nem az enyém... majd elmesélem a történetét.

— Kérem, mondja el az uton... De most legfőbb ideje, hogy induljunk. Még háromórás út van előttünk... Hendrika, Hendrika, tereld csak ide a lovakat.

— Üljön az enyémre, — Allan ur, — ajánlotta Stella, — az öreg pedig üljön a másikra. Én gyalog megyek és Hendrika a kislányt viszi. Ne aggódjék, elbirja, akár engem is elbir, olyan erős.

Hendrika elégedetlenül makogott valamit. Sajnálom, hogy ilyen udvariatlan kifejezéssel kell élnem, de igen furcsa hangokat hallatott. Hol sivitott, vagy félhangon rikoltott, hol csámcsogott, mint egy búsmán, sőt némelykor a két hangon egyszerre szólt és olyankor teljességgel érthetetlen volt.

Tiltakozva fogadtam el a ló följárását, de pusztá udvariasságból, — mert kötve hiszem, hogy egyetlen

mérföldet is képes lettem volna megtenni, oly gyöngé voltam. Stella persze nem tágitott, sőt puskámat is átvette, hogy az se legyen terhemre.

Alig birtunk felszállani a lovakra. Hendrika izmos karjába vette az alvó kis Totát.

— Vigyázz, — intett kaffer nyelven Indaba Zimbi, nehogy a páviánasszony a hegyek közé szökjön a kis fehér leánykával.

Szerencsétlenségünkre Hendrika megértette a beszédet. Rémséges düh fogta el, homlokát összeráncolta, Totát letette a földre és nekirontott Indaba Zimbinek. Az öreget a kimerültség annyira megviselte, hogy nem birt ellentállni és lebukott a lóról. Hendrika pedig fölpattant a ló hátára, Indaba Zimbi helyére.

Stella csak ekkor vette észre a történeteket.

— Szállsz le onnan, te vadállat! — szólalt meg Stella.

A furcsa teremtés leugrott a lóról és árnyéja elé csúszva, könnyes szemmél kért engedelmet.

— Bocsásson meg, Stella kisasszony, — szólalt meg valami keréketört angolossággal, — de az öreg meg akart sérteni és páviánasszonynak nevezett.

— Allan úr, — fordult hozzám Stella, — figyelmeztesse a szolgáját, ne használjon Hendrikával szemben olyan kifejezéseket, mert ez a vad teremtés a gyilkosságtól sem riadna vissza és megöli azt, aki bántja.

Megmagyaráztam e szavak értelmét Indaba Zimbinek. Igéretet tett, hogy nem bántja meg a leányt, de alkalmasint csak azért, mert megijedt a támadástól.

Ettől a perctől kezdve azonban ellenségek voltak Hendrika és Indaba Zimbi.

Az incidens után folytattuk az utat. A kutyák hűségesen követték a nyomunkat.

A sziklákról széles és gyorssodrú patak rohant alá, de nem folyt neki a pusztának, hanem a domb tövében jobbra kanyarodott.

Ezen a vízen kellett átkelnünk. Hendrika elől, — bátran nekivágott a sebes folyónak, karjában tartotta a kis Totát és folyton hátra integetett, a gázlót jelezte.

Stella a kiemelkedő köveken igyekezett száraz lábbal átjutni a tulsó partra; kecsesen ugrott kőről-kőre.

Nemsokára elértünk egy kúpalakú hegy tövéhez. A legtetejére kellett fölérnünk. Utunk fáradalmas és lassú volt, csak lépésben haladhattunk, mert a Bahyan-Cap-nak, a Páviánkőnek, — így hívták a hegyet — nem voltak rendes útjai.

Stella elgondolkozva, szótlanul haladt mellettünk és bizony jó időbe került, amíg megszólalt:

— Mesélje el, Allan úr, hogyan kerültek ide a pusztába?

Elmondtam lassan, töviről-hegyire és bizony jó időbe telt, míg bevégeztem. Stella feszült figyelemmel hallgatta, csak néha tett rövid megjegyzést.

Kértem aztán, hogy beszéljen Hendrikáról.

— Hendrika története nagyon furcsa — mondta halkabban. Bizonyára nem ujság ön előtt sem, hogy a környező országok, s különösen a hegyvidékek tele vannak páviánokkal. Tízéves lehettem, amikor egy napon hegyet-völgyet beharangolva kóboroltam céltalanul. Az volt akkor egyetlen szórakozásom, hogy fölkerestem a vadon élő páviánokat és órák hosszat elnéztem mókáikat, sokat mulattam, hogy mily furcsán ugrálnak szikláról-sziklára. Egy pávián-család, amely alig egy angol mérföldre tőlünk, mély sziklabarlangban lakott, vonta különösen magára figyelmemet. Az öreg pávián hatalmas termetű volt, az egyik nőténynek pedig szürke volt a pofája. Ez a pávián kimondhatatlan szeretettel dédelgetett, dajkált egy kis majmot, amelynek emberformája volt. Teljesen csupasz volt, a bőre fehér, s amint a hidegebb évszak következett, észrevehettem, hogy az öregek nagyon féltik és óvják a hidegtől. Valahonnan egy szőrmedarabot kerítettek és azt tekergették a kis majom nyakára, vállára — bizonyára azért, hogy meg ne fázzon. Nagyon szerethették a csöppnyi teremtet, mert valahányszor arra jártam, mindig láttam, hogy mellette vannak és folyton ölegetik. A nyarat azzal töltöttem, hogy a fehérszőrű páviánt figyeltem. Napközben felugrált a többivel a

szirten, estefelé azonban az öregek beterelték őket a barlangba és őrizetlenül hagyták, amíg a kukoricaföldre mentek élelmet szerezni. Elhatároztam, hogy a fehér páviánt megfogom és hazaviszem. A tervet magam nem hajthattam végre, segítségre volt szükségem. Egy hottentottát, aki ott lakott nálunk, avattam be a titkomba. Folytonosan részeg volt ez az ember, de józan perceiben ravasz, ügyes és hű szolga volt. Bár nagyon szeretett, mégsem akart a segítségemre lenni, mert attól félt, hogy a páviának megölik őt is, engem is. Végre cselhez folyamodtam, négyágu zsebkést ajánlkoztam neki és ettől eloszlattam az aggodalmát. Nyárutója felé egy délután indultunk a fehér pávián elrablására. Hendrik — ez volt a neve — zsákot hozott magával és erős zsineget, amellyel a zsák száját jól bekötözhattük.

Estefelé értünk el a páviának barlangjához. Egy hatalmas fa mögé rejtőztünk és szívszorongva vártuk azt a percet, mikor az öregek a kukoricaföldre mennek és az apró majmok őrizet nélkül maradnak. A kicsik vígan ugrándoztak a sziklákon, de amint besötétedett, az öregek összeterelték őket, köztük természetesen a fehérbőrűt is és bevitték a barlangba. Nem sokkal azután kijött az öreg pávián, óvatosan körütekintett és amikor semmiféle veszedelmet nem tudott felfedezni, kihívta a nőtényt, majd összecsiszította a környéken lakó nagy majmokat és egy csoportban indultak neki a meglehetősen távol fekvő mezőnek. Amikor eltűntek a szemünk elől, elhagytuk rejtekünket, nagy óvatosan felkúsztunk a sziklához és csakhamar odaértünk a barlang szájához. Hendrik kigyóügyességgel mászott be, a zsákot odatartotta a fehér bőrű majom felé és aztán meglökte az alvó állatot. A szerencsétlen állat, amint álmából váratlanul felriadt, szörnyen megijedhetett, mert eleresztette a szomszédját, nagyot ugrott — egyenesen befelé a zsákba. Hendrik befogta a száját, gyorsan kijött a barlangból, kint jó szorosan bekötöttük a zsákot és a kis foglyunkkal elszaladtunk. A zajra felriadtak a többi apró majmok is — bögve, sívítva rohantak ki a barlangból.

Hendrik vállára vette a zsákot, amelyben a fehér-szőrű majomkölyök kézzel-lábbal kapálódzott és olyan hangon bőgött, mint valami gyerek.

Lekúsztam a szirtől és úgy futottunk, amint a lábunk birta. Hazafelé igyekeztünk, de még háromszáz lépésre voltunk a kertünk ajtajától, épp egy vízesésénél, amikor az öreg pávián dühös hangját hallottuk közvetlenül mögöttünk. Vágtatva jött utánunk az öreg, nyomában egy nagy csapat kifejtett pávián.

— Szaladjon, kisasszony, szaladjon, — kiáltotta Hendrik s csakhogy engem megmentsen, kissé hátra maradt. Szélvészként iramodtam előre, berántottam a kertünk kapuját és elakadt lélegzettel, kétségbeesett hangon kiáltottam:

— A páviánok, a páviánok.

A kertben néhány kaffer munkás dolgozott. Kiáltásomra botokat, lándzsákat ragadtak és úgy felfegyverkezve siettek Hendrik védelmére.

Szegény, borzasztó harcot vívott a páviánokkal. Mindannyian ő reá támadtak, el akarták tőle venni a fehér kölyköt és bizony nem kímélték.

A munkások éppen akkor érkeztek oda, amikor már majdnem legyőzték Hendriket. Az egyik kaffer dárdájával agyondöfte az öreg páviánt, mire a többi elmenekült, hátrahagyva fehérbőrű kedvencüket.

Házunk mellett erős, vasrácsos ablakkal ellátott kis kamra van, amelybe atyám az engedetlen bennszülötteket szokta bezárni. Oda vitte Hendrik a zsákot... leoldotta a zsineget, aztán gyorsan kiugrott a kuckóból és bezárta ajtaját. A következő pillanatban a kis jószág kirohant a zsákból és örült ugrándozással keresett valami szabadba vezető nyílást. Neki szaladt az ablak vasrácsának, erősen belekapaszkodott, a fejével akarta a vasrudat kifeszíteni, néhányszor erősen neki ugrott a rácsnak, de aztán kimerült és amikor a vér elöntötte, lepottyant a földre. Mozdulatlanul ült egy helyen, keservesen sikítozott, majd jobbra-balra hajlongott, siránkozva a kintlevőknek segítségét kérte.

Olyan szomorú látvány volt ez, hogy könnyre fakadtam tőle.

Atyám a nagy lármára kijött a házból és megkér-

dezte, hogy mi történt. Elmondtam, hogy egy kis fehér páviánt fogtunk. Ezért szörnyen megharagudott és szigorúan rámparancsolt, hogy bocsássam szabadon a kis foglyot. Parancsát azonban csakhamar visszavonta; miután betekintett a kuckóba, meglepődve kiáltott fel:

— Ő, hisz ez nem pávián, hanem fehér gyerek, akit a páviánok bizonyára elraboltak szüleitől és fölnevelték.

— Nézze csak, — folytatta Stella, — Hendrika láthatja, hogy nem majom, hanem éppen olyan leány, mint én, de amellet sok afféle tulajdonsága van, mint a majomnak. Láttá, hogy mily ügyesen mászik és hallhatja, mily különös a hangja. Most is vad természetű, ha felbosszantják, vagy ha féltékeny, úgy dühöng, akár egy őrült. De sok tekintetben okos, jóra való teremtés. Azt hiszem, csecsemő korában rabolhatták el a páviánok s attól fogva szoptatták, nevelték úgy, hogy hozzájuk hasonlóvá vált.

— Atyám azt mondta, hogy nem szabad törődnünk a páviánok haragjával és kötelességünk Hendrikát magunknál tartani. A szegény teremtés három napig étlen-szomjan ült a kamrában. Keservesen sírt, azt hittem, hogy elpusztul. Három nap múlva az ablak rácsán át tejet és gyümölcsöt adtam be. Jó ideig mozdulatlanul nézte a táplálékot, majd lassan odakuszott, kivette a csészét a kezemből, mohón itta a tejet, aztán elfogadta és megette a gyümölcsöt is. Később már szívesen elfogadta és megette az ennivalót, de bizalmatlan és gyanakvó volt. Épp ezért csak azt fogadta el, amit én adtam neki.

Hendrik borzalmasan meglakolt a kis vadóc elrablásáért. Mióta elhozta a gyereket, a páviánok folyton a ház körül ólálkodtak. Hendrik egy napon fölment a közeli hegyre, ahol gyógyfűveket akart szedni, de nem tért többé vissza. Másnap keresésére indultunk, rá is akadtunk az egyik szirtfokon; tagjai szét-szórta heverték a véres sziklákön, dárdája darabokra törve, közelében pedig négy megölt pávián feküdt. Darabokra tépték, de úgy látszik, drágán adta oda az életét.

Atyámat nagyon megrendítette az eset. Engemet féltett, de azért még sem bocsátotta szabadon Hendrikát, azt mondta, hogy tovább is kötelessége gondoskodni róla, mert nem majom, hanem ember. A páviánok emiatt nagyon megharagudtak reám, de aztán messzebbre költöztek. Évek teltek el, amíg nemrég vissza nem tértek. Amikor már nem kellett attól tartanunk, hogy Hendrika visszakerül a páviánok közé, szabadon bocsátottuk.

Fogsága alatt nagyon megszeretett engem, de azért legelső alkalommal megszökött. Estére visszatért, mert a páviánokat sehol sem találta.

Hendrikát megtanítottam úgy, ahogy beszélni is és azóta annyira szeret, hogy egy pillanatra sem maradna el tőlem. Azt hiszem, meghalna, ha elvesztene. Egész nap a nyomomba van, éjjel pedig hálókamrámban alszik a földön. Egyszer az életemet mentette meg: kimentett a megáradt folyóból, amely lovastól elragadt, amikor át akartam rajta usztatni. Különben nagyon féltékeny a természete és mindenkit gyűlöl, aki velem szóba mer állani. Nézze, milyen vadul mereszti önre is a szemét.

Ránéztem Hendrikára, aki — karján a kis Totát tartva, — körülöttünk ólálkodott és bizalmatlan, dühös tekintettel kísérte minden mozdulatomat.

Az út következő kanyarulatánál Stella így szólt: — Látja, ott a mi házunk ... úgy-e kedves?

Valóban szép volt ez a ház. A nagy hegy nyugati oldalán nyolcszáz vagy ezer lépés hosszú és körülbelül ugyanoly mélységű öböl kékllett. Az öböl végén néhány száz lábnyi magas szirt, amelynek felső csúcsán a hatalmas Babyan Peak meredt az égnek. Az egész területet zöld hegvek zárták körül. Három pompás erkély képződött itt egymás fölött. A legfelső terraszon jobbra és balra hegyszakadékok s mindegyikből hatalmas vizes zuhogott alá.

A folyó balpartján kaffertelepek. Szép rendben épült minden. Minden házikó előtt kis veranda. A legfelsőbb terrasz körülbelül nyolc-tíz holdas terület volt, amelynek közepén narancsfák ligetében ragyogó épületesoport állott.

A középső emelet zulufajta, méhkashoz hasonló ház volt, de legalább is ötször akkora, mint egy rendes zuuház. Fehér faragott márványgerendákból készült hatalmas boltívek elárulták, hogy építője hozzáértő mérnökféle is lehetett.

A középső háztól három fődött folyósó vezetett a kisebb, de hasonlóan épült házakhoz.

Bámulatba ejtett: márványpaloták a vadon közepén! Még az öreg Indaba Zimbi is elálmélkodott:

— Hiszen ez a csodák országa — kiáltott föl lelkesülten, — ki látott még valaha fehér márványból készült kunyhókat?

Stella jólesően nézte a hatást, de nem szólt semmit.

— Édesatyja építette ezeket a palotákat? — kérdeztem végre.

— Nem — felelte Stella — csak nem képzeled, hogy egyetlen fehér ember ilyen munkát elvégezhet, vagy az utakat elkészítheti. Amikor ideköltöztünk, már itt találtunk mindent készen.

— Ki építette hát?

— Nem tudom. Atyám azt hiszi, hogy nagyon régen építhették, hisz ezeknek az embereknek, akik körülöttünk élnek, fogalmuk sincs hasonló építkezésről, a házak pedig valóban remekművek. Nagyon régen épülhettek, de azért nem lazult meg egyetlen kövük sem. Azt a helyet, ahol a márványt fejtették, meg fogom mutatni. Itt a közelben, mögötte bánya van. Atyám azt hiszi, hogy ezüstabánya. Talán a bányászok építették a házakat, talán mások, hisz a világ olyan régi, hogy már sokan lakhattak itt olyanok is, akikről rég megfeledkezhettek a bennszülöttek.

Szóltanul lovagoltunk tovább. Sok szépet láttam már Afrikában, de ehhez a vidékhez hasonlót még sohase.

Nagysokára elértük a legfelsőbb terraszt és most már a középső házcsoport márványkerítése mellett haladtunk. Néhány bennszülött észrevette közeledésünket, sietve hozzánk jöttek, hogy lovainkat gondjukba vegyék. Nem tudtam meghatározni, hogy a bennszülöttek melyik fajtájához tartoznak; de úgy

látszott, inkább a basutókhoz, a Bantu-törzs békés csoportjához, mint a harcias zulukhoz.

Leszálltunk a lóról. Olyan kimerült voltam, hogy ha Stella nem szalad hozzám, bizony összeesem.

A kapubejáróval szemközt faragott diófából készült ajtó nyílt, amelyet Stella föltárt s bementünk a házba.

Az első helyiség tágas szellős szoba volt; fala csiszolt fehér márványból. Kissé gyéren, de nagyon kellemesen volt megvilágítva, — fölülről jutott a fény a szobába. A háztetőn nyílások fölött csatorna huzódott, amely az eső levezetésére szolgált. A márványpadló gyékénnyel és bőrökkel volt leterítve, a fal mellett könyvekkel teli szekrények, a szoba közepén asztal és székek afrikai szokás szerint szintén bőrökkel voltak letakarva.

Az asztal mögött pamlagon egy férfi hanyatt fekve olvasott.

— Te vagy az Stella? — szólalt meg az ismerősen csengő bariton... mintha valamikor rég már hallottam volna. Hol voltál kedvesem? Már attól tartottam, hogy megint eltévedtél.

— Nem atyám, fura kalandjaim voltak és... vendéget is hoztam.

Előléptem. Az öreg fölemelkedett és udvariasan üdvözölt. Előkelő külsejű uriember volt, mélyen fekvő sötét szeme, halvány arca, hosszú fehér szakáll, — ez az arc sok szenvedés nyomát viselte.

— Hozta Isten, uram, — mondta — rég láttam ebben a vadonban fehér arcot és ha nem csalódom, most angol emberhez van szerencsém. Tíz esztendeje nem járt erre angol, a legutolsó, aki ide vetődött, szerencsétlen száműzött volt, aki az igazságszolgáltatás elől menekült.

Ránéztem, — és ebben a percben eszembe jutott a neve. Megragadtam a felém nyújtott kezét:

— Hogy van kedves Carson úr? — kérdeztem.

Az öreg úr megtántorodott.

— Ki mondta meg önnek a nevemet? — kiáltotta haragosan, — Stella, csak nem te árultad el a titkot, hisz megtiltottam, hogy a nevet ajkadra vedd.

— Én nem szoltam, atyám, en nem mertem kimondani — felelte Stella.

— Engedje meg uram, — szoltam közbe — hogy elmeséljem: honnan ismerem a nevét. Emlékszik-e még Oxfordshirere, emlékszik az öreg lelkészre, akinek sok-sok évvel ezelőtt elmondta, hogy örökre el fogja hagyni Angolországot?

Carson igent intett.

— És emlékszik a pap kis fiára?

— Emlékszem, mindenre emlékszem.

— Uram, én vagyok az a kis fiu. Látja, már ennyire megnöttem azóta. Emlékszik-e rám: Quatermain Allannak hívják. Testvéreim, kik akkor betegnek feküdtek jó anyámmal együtt, nem sokkal később elhaltak, aztán mi is eljöttünk Afrikába. Édesatyám itt halt meg. Emlékszik atyámra, aki önnek jó barátja volt? Egy éve hunyt el a Fokföldön s azután egy kaffer társaságában utazásra indultam. Sok viziontagság után a pusztaságba kerültem, itt szereztek a kis leányt, akit magunkkal hoztunk és bizony mind a hárman ott pusztulunk, ha ez a jószívű kisasszony nem siet segítségünkre...

— Nevezze csak Stellának, — szolt közbe az öreg úr, bánt a kisasszony szó, nem szeretem, ha olyan szavakat hallok, amelyek a régi idökre emlékeztetnek.

— A véletlen hozta arra Stellát, aki életünket megmentette.

— Nem a véletlen volt az, Quatermain Allan, nem a véletlen, egészen más akarat működött itt közre. De hát nem kell erről beszélnünk, Isten hozta, kedves fiam, érezze jól magát közöttünk.

Az est további eseményeire, őszintén szólva, nem emlékszem. Azt még tudom, hogy az asztalnál Stella mellett ültem, mohón fogyasztottam el a vacsorát, aztán úgy elnyomott az álom, hogy lehajtottam fejem az asztalra...

Épp olyan helyiségben ébredtem föl, mint amilyenben vacsoráztunk, de nem az asztal mellett, hanem kényelmesen jól vetett ágyban. Ezerféltre is gondoltam, s amikor azon töprengtem, hogy reggel

van-e, vagy délután, egy bennszülött lépett szobámba: tiszta ruhákat hozott s egy fürdőkádat.

Gyorsan fölkeltem, megfürödtem, átöltöztem. Mintha ujjászülettem volna. A jókedv, erő és egészség visszatért. Pompás hangulatban hagytam el a szobát, fődött folyosón át jutottam a középső házba, ahol terített asztalra találtam. Dúsan meg volt rakva minden jóval, rendesen készített ennivalókkal, aminőket már hónapok óta nem ettem.

A szobában nem volt senki. Jó ideig egymagamban ültem, aztán belépett Stella, a kis Totát vezette kézenfogva. Gyönyörű kép volt: a tizennyolcéves lány és a hófehérbe öltözött gyermek.

Stella egyszerű, igen csinos kék ruhát visel, rajta széles fehér gallér, s karcsu derekán fehér öv. Kebelére narancsvirágot tűzött, szőke, hullámos haját koszoruba tűzte. Jóleső mosollyal üdvözölt, megkérdezte, hogyan aludtam, majd fölkapva a kis Totát, aki csókra nyújtotta arcocskáját, felém tartotta.

— Édesatyámat annyira fölizgatták az események, — mondta Stella, — hogy kissé ágyban maradt s azért csak hárman reggelizünk. Nem is képzelheti, milyen hálás vagyok, hogy ide jött. Az utóbbi időben atyám egészségi állapota egyre aggasztott. Folyton gyengül, ereje napról-napra fogy, alig hagyja el a szobáját.

Most Hendrika lépett a szobába, tejet és kávéhozott egy kannában és miközben az asztalra tette, a lehető legkomorabb arccal nézett végig.

— Vigyázz Hendrika, — szólt rá Stella, — kiöntöd a kávé.

— Nem csodálkozik Allán úr, — fordult most felém Stella, — hogy kávé kap reggelire? Magunk tartsuk a kávé. Sok a munkásunk s ez a nép atyámat főnökének tartja és mindenben engedelmeskodik neki.

— Már a kávé is elcsodálkoztam, de hogyan junak ezekhez a tárgyakhoz? — és a könyvekre, pocellánedényekre, késekre, villákra mutattam.

— A könyvek nagyobb részét atyám még akkor hozta magával, mikor a vadonba költöztünk. Három-

évenként az összegyűlt elefántcsontokat és más értékesíthető holmit szekérre rakjuk, megbízható embereinkkel leküldjük Port-Natalba, ahonnan elhozzák azokat a tárgyakat, amelyeket Angliából rendelünk. Lovas küldönceink három hónap alatt járják meg Port-Natalt, a nehéz társzekerek egy év alatt teszik meg az utat.

— Megtette ezt a hosszú utat ön is?

— Nem, gyermekkorom óta nem hagytam el a Babyan-peakot. Legföljebb harminc mérföldre távoztam el ettől a helytől. Tudja-e Allan úr, hogy ön az egyetlen angol férfi, akit ismerek? Eddig csak könyvekben olvastam felőlük. Lehet, hogy itt a vadak közt kissé elvadultam, de jó atyám azért mindent elkövetett, hogy rendes nevelésben részesüljek. Ő tanított meg mindenre és lehet, hogy olyat is tudok, amit ön, Allan úr nem ismer. Franciául és németül olvasok, a tudományoknak némely ágában s járatos vagyok kissé. Édesatyámnak eleinte az volt a terve, hogy egyáltalán nem tanít semmire, azt akarta, hogy vadon nőjünk fel, de később — szerencsére — lemondott a szándékáról.

— Nem szeretné a világot látni? — kérdeztem.

— Néha elfog a vágy, hogy új tájakat megismerjek, idegen emberekkel beszélgessek . . . De csak olykor, ha nagyon sokáig magamban vagyok s nem beszélhetek senkivel. Ilyenkor sokat gondolkozom, le aztán eszembe jutnak édesatyám szavai, hogy nem nekem való a világ, hogy az emberek rosszak, hogy legjobban szeretné, ha nem ismernék meg soha más vidéket, más embereket. Szigorúan föltett szándéka, hogy nem tér vissza olyan helyre, ahol tanult, művelt emberek laknak. Nem tudom ezt az elhatározását megérteni és azt sem értem, hogy miért tiltakozik az ellen, ha valaki a nevünket említi. Minden töprengésem azzal végződik, hogy nem intézhetem önmagam a sorsomat, úgy kell azt viselnem, amint Ilem szabták . . . De hát ne beszéljünk erről tovább, jöj-
jön, megmutatom a birodalmunkat.

Megköszöntem a reggelit, aztán besiettem a szobába a kalapomért. Amikor visszatértem, Stella mel-

lett találtam Carson urat. A tegnap esti rosszullét már elmúlt, azt mondta, hogy örömet velünk tart. ha Stella vezet.

Hamarosan elindultunk. Carson urral és Stellával előrementünk, mögöttünk jött Hendrika a kis Totával és az öreg Indaba Zimbivel. Az öreg is pompásan aludhatott, rajta már nyoma sem volt a pusztában való csatangolásnak, a pihenés teljesen felüdítette és most vigan lépkedett mögöttünk.

A legfelső terraszon kezdtük meg az utat. Remek kilátás nyílt innen, de a legszebb volt a hegy csúcsa, amelyet különös dúslombu fák borítottak. A telep nyugati fekvésű volt és délelőtt tizenegy óráig a hegyes csúc árnyéka borult a felső terraszra. Rendkívül kedvező volt a helyzet, mert az ilyen forró égőv alatt nagy ritkaság a hűsítő árnyék.

Az első terraszról a kerten mentünk végig: gondos kezek munkálták meg itt a földet, meglátszott minden tábláján, hogy nagy gonddal, szeretettel ápolták. Ilyen bőven termő, jól művelt kertet még sohasem láttam.

A kertből kiérve, a másik két márványépület-csoporthoz értünk. Ezekben az épületekben cseléd-lakások és istállók voltak; egyik részük magtárul szolgált. A középső épületben kápolnát rendeztek be.

Carson úr nem volt hivatásos lelkész, mindamellett a legkomolyabb igyekezettel fáradozott azon, hogy minél több bennszülöttet megtéríthessen. Szolgáinak nemcsak gazdája, de atyja és lelkipásztora is volt, hozzáfordultak betegségükben orvosságért, ha lelkifájdalmuk volt, az ő tanácsát kérték és az öreg úr, aki a megtérített bennszülötteknek istentiszteletet tartott, valósággal papnak érezte magát. Akiket meggyőzhetett arról, hogy csak úgy élhetnek boldogan, ha egy feleségük van, azokat maga eskette és gyermekeiket is ő keresztelte.

Megcsodáltuk az ókor remek maradványait: a pompás márványházakat, aztán végig sétáltunk a felső terraszon, gyönyörködtünk a remek éghajlat alatt buján termő gyümölcsfákban, szőlőtőkékben, körülsétáltuk az egész terraszt, majd lekerültünk a

középsőre, az alatta elterülőre, ahol mezei mintagazdaságra bukkantunk.

Volt itt bőven víz az öntözéshez, a kövér réteken száz meg száz ló és szarvasmarha talált pompás legelőre és a bennszülöttek, akik nagyon szorgalmas emberek voltak, jól értették a földművelést. — ők dolgoztak, de Carson úr utasítása szerint.

A gazda a termésnek csak tizedrészét tartotta meg, a többit a munkásainak adta. Ez a rész azonban bőséges jövedelmet nyújtott, mert hisz a föld gazdag termő volt, annyira, hogy a bennszülöttek is, akik magukat Carson úr keresztnevéről „Tamás gyermekeinek“ nevezték, jelentékeny vagyont gyűjthettek a részükből.

Mint említettem, minden ügyes-bajos dolgukban Carson úrhoz fordultak, ő volt atyjuk, bírójuk is. A vétkeket bűnűkhöz mértén elzárásra ítélte, s módjával nagy ritkán megkorbácsoltatta, sőt megfosztotta őket vagyonuktól is, ha pedig főbenjáró bűnt követtek el, kizárta őket a telepről, ami ugyanakkorra büntetés volt, mint amikor az Úr kizárta Ádámot a paradicsomból.

Az öreg Carson, aki Stella karjára támaszkodva jött velünk, büszkén nézett körül és így szólt hozzám:

— Mindez az én művem, Allan... Amikor a művelt világból megszöktem, a pusztá véletlen vetett erre a helyre. A világ legelrejtettebb zugában kívántam megtelepedni és bujdosásom közben akadtam erre a területre. Nem volt itt akkor egyéb, csak a márvány-épületek és ezek a vizesések. A gazdátlan házakat könnyen a birtokomba vehettem, a kertet magam műveltem, a narancsfákat is én ültettem. Kezdetben mindössze hat bennszülöttel dolgoztam. Jól bántani velük s épp azért lassankint annyian vetődtek ide, hogy embereim száma elérte az ezret. Most ennyien élünk itt együtt jólétben, békességben, csendes boldogságban. Megvan mindenem, amit akarok. A mindenható megsegített és ma nincs egyéb kívánságom, csak az, hogy így maradjon mindez a földi jó az után is, ha a földi élet végére jutok... nemsokára.

Néhány percig szótlanul állottunk egymás

mellett. Aztán a pompás föld szépségeit néztük. A csöndet Carson úr szakította meg:

— Nagyon elfáradtam, haza szeretnék menni. Ha kedve van rá, Allan, megnézheti a márványbányát, Stella szívesen megmutatja.

Majd Stellához fordult:

— Nincs rád szükségem, kedves, magam is haza tudok menni. De egyébként is egy bennszülött fog elkísérni s te nyugodtan lemehetsz Allanékkal.

Carson úr eltávozott, mi pedig lementünk a folyó partjára és a bánya felé indultunk. Hendrika a kis Totával és Indaba Zimbivel velünk jött.

Gyönyörű séta után elértük az ókori bánya nyílását. A hegyoldalból hófehér márvány vastag rétege tört elő. Ennél szebb márvány aligha terem máshol, csak még Natalban láttam hasonlót. Még most sem tudom, kik bányászhattak azon a helyen? semmi esetre se a bennszülöttek, jöllehet a házak építésénél a környéken szokásos építkező formákat vették mintául.

A régi bányászok egyetlen emléket hagytak itt, bronzból készült fejtő csákányt, Stella találta a bánya mellett. Annyit könnyen megállapíthattam, hogy nagy képzettségű emberek vezetésével dolgozhattak itt.

Elhagytuk a bánya nyílását, fölkapaszkodtunk a hegyre, szikláról-sziklára másztunk.

Nagysokára fölértünk a csucsra, ahol fülsiketítő hangok fogadtak. Az egész hely tele volt páviánokkal, amelyek szikláról-sziklára ugorva, óriási zsvajjal közeledtek felénk. Kissé megijedtem... Stella elhalványodott, a karomba kapaszkodott...

— Nagyon röstellem a gyávaságomat, — mondta halkan. — Nem vagyok ijedős, de azóta, hogy a páviánok megölték szegény Hendriket, gyűlölöm ezeket az állatokat. Ha látok egy csapatot, mindig az jut eszembe, hogy hátha nem is állatok, de rosszindulatú gonosz emberek.

Ez alatt a páviánok egyre közeledtek, körülfogtak minket, sivító, fenyegető hangon beszélgettek egymással. Szegény Tota rémülten jajveszékelt és Stellába kapaszkodott. Indaba Zimbi és én összeszed-

tük minden bátorságunkat, míg Hendrika közönyösen mosolyogva nézte a szörnyetegeket.

Amikor a majmok már sűrűn körülfogtak, Hendrika éleset sikított. Erre a hangra a páviánok — mintha vezényszó lett volna — félbehagyták az ordítózást.

Ismertem néhány bennszülöttet, akik azt állították, hogy tudnak a majmokkal beszélni, de sohasem hittem el. Most meggyőződhettem róla, hogy a majmoknak is van nyelvük. Hendrika aztán visongott, ordítózott, csámcsogott, szavait különös taglejtéssel kísérte, folyton ránk mutatott, mintha vádbeszédet tartott volna.

A páviánok figyelmesen hallgatták és egyikük válaszolt is Hendrika szavára. Mikor a különös beszélgetés véget ért, az egész majomsereg hirtelen szétoszlott. Valamennyien elszaladtak.

Ilyenformán megszabadultunk a veszedelemtől, de azért sokáig nem tudtuk elfelejteni a kínos perceket.

Még szerettem volna megkérdezni Hendrikától, hogyan beszélt a majmokkal, de ez a teremtség olyan tartózkodóan viselkedett velem szemben, hogy nem mertem megszólítani.

Amikor az első házcsoporthoz értünk, Stella és Hendrika bementek az egyik nagy márványkunyhóba, én azonban Indaba Zimbi intésére kint maradtam.

— Makumacán, — mondta az öreg, — légy óvatos, a páviánnő ördögnő. Mint a bolond szereti a csilлагot (így hívták a bennszülöttek Stellát) és nagyon féltékeny rá. Légy óvatos Makumacán, mert könnyen letűnhetik a csillagod...

Azoknak a napoknak eseményeit, amelyek a Babyan-Peakba való érkezésemről Stellával kötött házasságomig elteltek, nehéz lesz hiven leírnom.

Nap-nap után együtt jártuk be a telepet, csupán Hendrika és a kis Tota kísérték.

Az öreg Carson egyre jobban gyöngéledett és így nem sokkal a telepre való érkezésem után minden gond Stellára hárult.

Később átvettem a telep dolgainak intézését, de amellet Stella mindig velem tartott. Egész nap együtt voltunk. Vacsora után a kertben sétálgattunk, majd bementünk az öreg urhoz, ahol Stella költeményeket, elbeszéléseket olvasott föl, majd édesatyja esti imát mondott. Azután elváltunk, lefeküdtünk, hogy másnap reggel újra kezdhessünk egy boldog napot.

A magány tette oly bájossá, vagy a természet, — amely egyedüli ápolója volt, — ruházta föl annyi széppel, jóval, mint a nyíló virágokat, a virágzó fákat? Vajjon az otthona körül folydogáló tiszta hegyi vizektől nyerte-e finoman csengő hangját... a hajnali nap vonta-e be hamvasra az arcát... a csillagok ragyogása tündöklött-e a szemében?

Álomkép volt, ezért emlékezhetem rá mindig, a viszontlátásig, amely — ha majd lázas álmaimmal életem is véget ér, — biztosan bekövetkezik.

Életem legszebb napja volt, amelyen bevallottuk egymásnak szerelmünket. Aznap, mint rendesen, együtt töltöttük az egész délelőttöt. Ebéd után Carson úr nagyon rosszul érezte magát, ezért Stella mellette maradt és így csak az estebédnél találkoztunk újra. Vacsora után Stella lefektette a kis Totát, akivel nagyon megbarátkozott, majd kimentünk a kertbe.

Langyos, meleg este volt, kéz a kézben sétáltunk ki a narancsligetbe, ahol megpihentünk egy sziklatömbön.

Az esti szellő felénk sodorta a narancsvirágok hulló szirmait, édes illatuk betöltötte a kertet. Köröttünk teljes csönd... csak olyankor hallottuk egy-egy percre a távoli vízesések halk moraját, amikor a szellő éppen arról fújt.

Estefelé sűrű eső esett, még most is sötét felhők borították az eget, csak itt-ott volt tiszta az ég, ahol nem borította felhő, ezüstös színe elárulta, hogy a hegyek mögött fölkelt már a hold.

Stella hangja, mint a szelid zene, csendül szívembe, míg a vadonban töltött életének fontosabb eseményeit mondja el, majd arról beszélt, hogyan szerette meg annyira a magányt és minőnek képzei a nagyvilágot, amelyet még sohasem látott.

Sajátságos fogalmai voltak az életről, helyes hasonlatokkal mondta el, hogy minőnek képzeli, de amellet álomszerűen hangzottak, az életnek csupán fényes tükörképeit mutatták, mind csak hasonlat volt, nem a való, csúnya élet. A nagyvárosokról alkotott képei meszeszerűek voltak. Nem tudta elképzelni, hogy Londonban például milyen szédítően nagy a nyüzsgés, a forgalom, nem tudta igazában, milyen kép lehet az, amikor sok-sokezer férfi és nő járkal az utcán, nevetségesnek tartotta, hogy az emberek szótlanul mennek el egymás mellett és az idegenek mégis együttesen keresik, lázasan együtt hajszolják a gazdagságot és élvezeteket és ha az alkalom kívánja, elnyomják egymást a létért való küzdelemben.

— Mire való mindez? — kérdezte borultan, — mit hajszolnak az emberek, miért pazarolják erejüket, miért tülekednek, amikor oly nagyon rövid az élet?

Elmondtam neki, hogy azért van a tülekedés, mert nagyon sokan vannak és ha valakinek valamire szüksége van, azt sok-sok mástól kell elvennie, de nem értette meg. Nem tudta fölfogni, hogy az emberek milliói keservesen küzdenek a kenyérért, nem tudta megérteni, mert hisz itt a természet gyermekeinek gondviselő anyaként nyújt a természet mindent.

— Nem akarom az embereket látni, nem akarom a világot megismerni, — mondta Stella, — megremítenének folytonos harcukkal.

— Ha jól emlékszem, — szóltam közbe — egyszer azt mondta, hogy nagyon magánosnak találja néha itt az életet.

— Igen, mondtam egyszer, — felelte őszintén, — de akkor még nem ismertem önt. Amióta idekerült, nem éreztem a magányt, most minden boldogságom megvan, nincs semmi kívánni valóm.

Ebben a pillanatban törtek át a hold fényes sugarai a hegy csúcsa felől, futó gyorsasággal világították meg a ködös völgyet, végigsiklottak a vizen, megezüstözték a rónát, befuródtak a sziklák közeibe és ezüsfátyollal vonták be a tájat, amely fölött mi enyhe, tiszta levegőt szíttunk.

Stella letekintett a völgybe, aztán megfordult, fölnézett a holdra, majd reám pillantott. Az est búbajos szépsége ott ragyogott arcán, illata a haján és titokzatossága mélytüzű nagy szemeiben. Egymásra néztünk és éreztük, hogy szívünk minden szerelme ebben a pillanatban nyílik ki.

Nem szoltunk egy szót sem, nem volt beszélni valónk, csak lassan közeledtünk egymáshoz, ajkunk összeért és forró, hosszú csókkal pecsételtük meg az egész életre szóló fogadalmunkat.

Ő törte meg a magasztos csendet, megváltozott hangján szólalt meg, — hangja, mint a hárfa mélyén bugó akkordja úgy zengett.

— Csak most tudom, hogy mi az, ha nincs az embernek senkije és csak most tudom, hogy mi az, ha az embernek megvan mindene. Már értem, hogy mi indítja meg a szívet, ha szépet lát a szem, tudom, hogy miért dobog hangosabban a szív, ha a víz csobogását hallom, vagy a virágok illatát élvezem. A szeretet, amely minden szép dolognál szebb, dobantja meg a szívet minden szépnek láttán, de nem érezzük addig, amíg hangját nem halljuk. Ha egyszer meghallottuk a szeretet hangját, meg van fejtve a talány, a szív kapui megnyílnak és tisztán látjuk azt az utat, Allan, mely az örökkévalóságba vezet és csodafényben végződik, amelynek szívünk szerelme csak halvány árnyéka. Menjünk ide be Allan, míg a varázs el nem tűnt, mentsük meg ennek a percnak teljes emlékét.

Megfogtam Setella kezét, hogy elinduljunk, de akkor a narancsbokrok között valami gyanus fehérséget vettem észre.

A szellő megmozgatta a bokor leveleit és a hold hirtelen rávilágított. — Hendrika volt, a páviánnő, amint Indaba Zimbi nevezte.

Hamar eltűnt s a következő pillanatban a sziklák felől páviánugatást hallottam. Stella nem vett észre semmit és én nem szoltam neki.

Visszatértünk a kertbe, Stella bement a közép-lakba.

Hendrika már ott állott az ajtó mellett. Odaléptem hozzá és megszólítottam.

— Miért lestél ránk Hendrika?

Félrehúzta a száját s erős fogai úgy villogtak, mint a késpenge.

— Nem ügyeltem-e minden lépésére éveken át — mondta rekedten, elfuló hangon — miért hagynám épp most félbe az öröködést, miért nézném szótlanul, hogy egy fehér ember el akarja rabolni? Miért csókoltad meg őt a kertben, Makumacán? Hogyan merted megszékelni, — őt a Csillagot?

— Azért csókoltam meg, mert szeretem és ő is szeret engem, — feleltem. — De mi közöd ehhez?

— Szereted! Hát én talán nem szeretem? Hisz ő mentett meg a páviánoktól. Leány vagyok, mint ő, te meg férfi vagy. A telepen azt beszélnek, hogy a férfi a nőt forróbban szereti, mint a nők egymást. Nem hiszem, hazugság. Én jobban szeretem őt, mint te. Én virágot szedek neki, gyönyörű virágokat, felkuszom értük a legmeredekebb sziklára, ahova te nem merészkednél. A kertben leszakítasz egy narancsvirágot és azt nyújtod át neki. Ő elveszi, a keblére tűzi, az én virágaimmal pedig nem is törődik. Ha én szólítom, meg se hallja, szótlan, gondolkodik. Ha a te lépéseidet hallja, már vidáman mosolyog. Azelőtt meg is csókolt, most már csak a fehér porontyot csókolgatja, mert te hoztad. Ő, én mindent látok — mindent elejétől kezdve. Ellopod tőlem magadnak, s ő elfelejti mindazokat, akiket eddig szeretett. Vigyázz, hogy bosszút ne álljak rajtad. Tudom, hogy gyűlölsz engem, mert azt hiszed, hogy majom vagyok. Igen, köztük éltem és megtanultam mindazt, amit ők tudnak, de okosabb vagyok, mint a majmok, mert a fehér emberek tudományát is megtanultam. Ügyelj, Makumacán, mert könnyen megjárhatod.

Még egy gyűlöletteljes pillantást vetett rám és aztán elsietett.

Hendrika szavai gondolkodóba ejtettek. Tartottam a különös teremtéstől, aki a majmok ravaszságát az emberek szenvedelmeivel és tapasztalataival egyesítette. Megvallom, bár rosszat kellett szavából sejtene-

nem, megindított a szeretet, amelyen Stellán csüggött. Különösen a bős féltékenység hatott rám.

De leráztam a bántó gondolatokat és beléptem a lakásba. Carson úr a pamlagon feküdt. Stella ott térdelt mellette, kezében tartotta kezét, szép fejét édesapja keblén pihentette. Nyomban tudtam, hogy elmondta édesapjának a köztünk történeteket.

— Jöjjön csak közelebb, Quatarmain Allan, — szólt csaknem szigorú hangoz az öreg úr.

A szívem megdobbant. Csak nem fog elutasítani.

— Most hallom Stellától, hogy eljegyezték egymást. Azt mondja, szereti magát és maga viszontszereti. Hálát adhatok az égnek, hogy egymásra akadtak. Évekkel ezelőtt nagy bánat szakadt rám, akkora, hogy majdnem megőrjített. Akkor oly lépésre szántam magam, hogy mindenki örülségnek tartotta. Elhatároztam, hogy egyetlen gyermekemmel a vadonba vonulok.

Elhallgatott, rövid pihenő után folytatta:

— Legjobb tudomásom szerint neveltem föl, tanítottam, gondoztam mindaddig, amíg láttam, hogy test és szellem dolgában egy fokon áll a művelt világban élő társaival. Mire serdült, beláttam azt is, hogy igazságtalan voltam, amikor a művelt világtól elszakítottam és itt rejtegettem a vadonban, ahol sem bárányra, sem megértő férfinak nem találhatott soha. Rettentően fáj ez a tudat, de mégsem bírtam magamat rászánni, hogy visszatérjek a világba, amelyből száműztem magamat. Megszerettem ezt a helyet és így napról-napra halasztottam a végső elhatározást. Az idei év elején betegeskedni kezdtem. Egyideig bíztam a javulásban, de lassankint beletörődtem abba a gondolatba, hogy nem fogok többé felépülni.

— Nem, atyám, ne beszélj erről, hisz okod sincs rá! — szólott közbe Stella.

— De igen, kedvesem, érzem, hogy nem sokáig élek már. Isten azonban erőt ad tán arra, hogy elviselhessem a válás fájalmát, mert hisz látni fogom a ti boldogságokat.

Futó mosollyal nézett rám, majd így folytatta:

— Hosszas tusakodás után nemrég elhatároztam, hogy mégis elhagyom ezt a helyet, leutazunk a tengerpartra, visszatérünk a civilizált emberek közé. Bár tudom, hogy ez az út életembe kerül, megtettem volna, mert Stellát szívesebben hagytam volna a művelt emberek között, mint itt az elhagyatott vadonban. Épp aznap talált önre Stella, amikor el akartam utazni. Idehozta egyik legkedvesebb barátomnak a fiát, azt a fiút, aki egykor gyerekésszel megmentette őt a haláltól és akit most ő mentett meg.

Most derüsebbre vált az arca és így folytatta:

— Akkor nem szóltam semmit a tervemről, csak annyit mondtam, hogy nem véletlen műve volt az ön megmentése, isteni gondviselés kezét láttam benne. Türelmesen vártam, mi lesz. Reméltem, hogy az ismeretség így fog végződni, de ha másképp történt volna, akkor is rád bíztam volna Stellát... Jó néhány napja tudom, hogy szeretitek egymást és azért, hogy minden így történt, csak hálát adhatok Istennek. Áldjon meg az Úr, édes gyermekeim.

Felém nyújtotta kezét; megragadtam, megcsókoltam, akár Stella.

— Szeretném, ha a legközelebbi vasárnapon megtartanátok az esküvőt. Sietnem kell az esketéssel, mert napjaim már nagyon meg vannak számolva. Persze, ha módotokban lesz, megismételitek az esküvőt a rendes szertartással.

Néhány percig teljes csöndben néztük egymást, majd újra az öreg úr beszélt:

— Amikor Angolországot elhagytam, vagyonomat rendezetlenül hagytam ott. Az idők folyamán jó embereim mindent rendeztek és amint Port-Natalból visszatért fuvarosaimtól értesültem, megbízható kezekben van az egész. Van annyi pénzünk, hogy Stella jelentős hozományt kaphasson, hiszen ő az örökösöm... Még csak egy kívánságom volna. Ha meghalok, térjetelek vissza Angliába. Nem kívánom, hogy örökre ott maradjatok, mert hisz aki magányban nőtt fel, az nem szereti az emberek társaságát. De azért mégis teljesítsétek ezt a kívánságomat és térjetelek vissza hazátokba. Ugy-e megteszitek?

— Megteszem, — válaszoltam meghatottan.

— Én is, — fűzte hozzá Stella.

— Köszönöm, gyermekeim, — mondta — de most már nagyon kimerültem. Isten veletek, jó éjszakát.

Másnap reggel Indaba Zimbivel beszélgettünk. Természetesen közöltem vele, hogy Stellával eljegyeztük egymást.

— Tudtam én előre, Makumacán, — mondta az öreg. — Úgy-e mondtam, hogy ha errefelé jövünk, nagy szerencse fog érni. A legtöbb embernek meg kell elégedni azzal, hogy a csillagot csak messziről láthassa, neked megadatott a szerencse, hogy örökké a szivedben hordozhasd. De gondoldj arra mindig, Makumacán, hogy a csillagok le szoktak tűnni.

— Nem tehetnéd el az aggodalmaskodásodat másnapra? — szóltam rá dühösen, érezve, hogy szavainak hatása alatt előnt a hideg verejték.

— Igazi próféta nemcsak a jót, de a rosszat is megjövendöli, Makumacán. Csak azt mondom, amit érezek, de ne törődj a baljós-lattal, nyugodj meg abban, hogy egykor elveszítheted őt, hisz az élet nem egyéb, mint veszteségek láncolata, hétről-hétre mindig elvesztünk valamit, míg végre életünk is odavész. Nem kell azért busulni, mert hisz úgy mondják, halálunk után megtaláljuk mindazt a jót, kedveset és szépet, amit az életben elveszítettünk. Így tanította ezt atyád és ő bölcs ember volt. Látod, Makumacán, én nem hiszek a halálban, a halál nem az elmulást jelenti, mindössze egy kis változás az egész. Nézd, hogy hull most az eső, nézd az esőcseppek, amelyek a felhőkben voltak, lehullanak a földre, nemsokára aztán feljön a nap, felszárítja a földet és a csöppek újra eltűnnek. Ha egy balga ember figyelni ezt a jelenséget, azt mondja, hogy örökre eltűntek. De tudod Makumacán, én esőcsináló vagyok, ismerem az esőcseppek örökös útját. A lehullott csöppek a folyókba huzódnak és már ott egyesülnek. A folyóból ködalakban, pára-képp szállnak föl a felhőkbe és újra találkoznak. Mi is olyanok vagyunk, Makumacán, mint ezek az esőcseppek. Lehullás az életünk. Ha a földbe

jutunk, azt hívjuk halálnak és amikor ismét az égbe kerülünk, ott újra tovább élünk. Én nem vagyok keresztény, Makumacán, de hosszú életem alatt sok olyan dolgot figyeltem meg, amit némelyik fiatal talán észre sem vesz. Légy boldog a csillagoddal és ha egykor leg fog tűnni, várj türelmesen, mert nem tűnik el örökre, újra találkozni fogsz vele. Azután nem kell majd sokáig várnod, eljön az a nap, amelyen lefekszel s ha ujfent fölébredsz, szemed más eget fog látni és azon az égen fog tündökölni a te csillagod.

Erre nem tudtam válaszolni, nem tudtam erről a tárgyról beszélni. De később, hosszú évek múltán sokszor eszembe jutott Indaba Zimbinek sok hasonlata, amelyekből olykor vigaszt is merítettem.

Indaba Zimbi szavai után jó ideig elgondolkoztam, majd — hogy más tárgyra tereljem a szót — elmondtam az öregnek Hendrikával való beszélgetésemet. Figyelmesen hallgatta, arcizma se rándult meg és csak néha bölintott fehérfürtös fejével. De észrevettem, hogy nyugtalanná válik. Miután részleteztem, hogy Hendrika mivel fenyegetőzött, így szólt:

— Persze, persze — ... hisz megmondtam, hogy a páviánnő gonosz teremtés. Páviántejen nőtt fel, pávián a természete. Ilyent nem volna szabad emberek közt életben hagyni. Meglásd, ha csak teheti, ártalmadra lesz. De azért ne félj, Makumacán, örködni fogok. Most elég, nézd, ott vár a Csillagod...

Örvendezve siettem Stellához. Ha érdekelt is Indaba Zimbi bölcsessége, Stellának legkisebb szava többet ért számomra...

A nap hátralevő részét együtt töltöttük és nem hagytuk el egymást a következő két napon sem.

Végre elérkezett a szombati alkony, házasságunk elbestedje. Az eső egész nap szakadt, nem sétálhattunk a kertben s a szobában csaknem szótlankul töltöttük az egész napot. Carson úr egymaga beszélt: ifjúkori élményeit, utazásainak történetét mesélte el. Utoljára a Bibliából olvasott föl néhány verset, majd jóéjszakát kívánt.

Megcsókoltam Stellát és hálókamrámba siettem. A fődött folyosón át. Mielőtt lefeküdtem volna, kinéz-

tem a kertbe, tart-e még az eső. Sötét éjszaka volt s az idő nem változott.

A szobámból kiszűrődő világosság fényénél sötét alakot láttam tovasuhanni. Első gondolatom az volt, hogy csak Hendrika lehet, de aztán megnyugtattam magam: mit keresen itt ilyenkor? Nem szóltam a fenyegetéseiről se Stellának, se apósomnak; nem akartam őket nyugtalanítani. Tudtam, hogy Stella ragaszkodik Hendrikához és épp ezért, amíg lehetett, hallgattam róla.

Néhány pillanatig haboztam, de aztán elhatároztam, hogy bezárom az ajtókat és nem törődöm vele, ha a szabadban marad akár reggelig.

Indaba Zimbi az utóbbi időben a földött folyosón töltötte az éjszakát, most is ott feküdt hálókamrámbéjárója előtt.

Az öreg mélyen aludt, nem vette észre, hogy ott járok s én igyekeztem az egész esetet kiverni a fejemből, hisz volt elég szép dolog, amiről gondolkozhattam.

Lefeküdtem. Sokáig nem tudtam elaludni, a következő nap eseményeinek gondolata oly izgatottá tett, hogy semmikép sem jött álom a szememre. Ha elgondolom, hogy néhány héttel ezelőtt haldokolva vánszorogtam a pusztában, alig tudom elhinni, hogy holnap esküvőmet tartom és én vagyok a földkerekségen a legboldogabb teremtés. Ott a pusztában nem volt egyebem, csak néhány elefántcsont, amit meg akartam menteni, nem volt más velem, csak egy öreg bennszülött, meg egy idegen gyereke. Ma az enyém a világ legbájosabb csillaga, akit úgy szeretek, ahogyan ő is szeret engem.

A csodálatos szerencse és boldogság csaknem megfélemlített. Eszembe jutottak az öreg Indaba Zimbi jóslatai. Eddig minden jóslata teljesült és most attól rettegek, hogy egykor be fog teljesedni mai jóslata is.

Hideg borzongás fut végig a hátamon, amint erre gondolok és a Mindenhatóhoz imádkozom, hogy tartson meg bennünket egymásnak...

Sohasem volt nagyobb szükségem az Isten segítségére, mint most.

Hosszu imádkozás közben elaludtam. Borzasztó álmom volt. Azt álmodtam, hogy Stellával esküvőnket tartottuk. Fehér ruhát viselt, gyönyörű szép volt, mint mindig, de mintha valami kísérteties vadság csillogott volna szemében.

Nézésétől megrémültem. Szeme ragyogott, tűzpirosság öntötte el arcát és bár szél fújt, egyetlen hajszála sem mozdult. Ruhája halotti lepel volt s az oltár, amely elé állottunk, földből képződött: előttünk tátongó sírgödörből került ki az oltár földje. Ott álltunk a borzalmas oltár előtt és vártuk azt, aki megáldja frigyünket, de hasztalan vártuk, nem jött senki.

A nyitott sírból egyszerre Hendrika ugrott elő, hosszú kést villogtatva felém döfött, de Stellát találta, átszurta a szívét. Stella összeesett, belezuhant a sírba és az utolsó tekintetét rám vetette. Hendrika után ugrott...

— Kelj föl, Makumacán! — kiáltotta ekkor Indaba Zimbi.

Fölébredtem és bár az álom hatása alatt elöntött a hideg veríték — kiugrottam az ágyból.

A folyosón mintha két ember birkózott volna. Az öreg, akinek hangjára riadtam föl, nem volt a szobában.

Szerencsére nem vesztettem el a lélekjelenlétemet. Tudtam, hogy az ágy mellett szék áll, rajta gyertya és gyújtó... Hamar meggyújtottam és kisiettem a folyosóra.

Két birkózó alak hempergett a földön. Láttam, hogy egy fényes acélpengéért folyik a küzdelem. Indaba Zimbi és Hendrika birkóztak; épp Hendrika volt felül.

Egy pillanat alatt ott termettem és lerántottam Indaba Zimbiről. Hirtelen átfogtam a páviánnőt a hóna alatt s úgy akartam minél távolabbra huzni a párhaj színhelyétől.

Erre a gyors közbelépésre nem számíthatott, mert az élesre fent kését elejtette. Most Indaba Zimbi felugrott a földről s mind a ketten rávetettük magunkat a páviánnőre.

Az ördögi teremtésnek valóban rettenetes ereje

volt. Mintha vassodronyt csavart volna a nyakam köré, amikor ujjaival fojtogatott. Aztán öklelődzött, karmolt, harapott, kevés hiba, hogy mindkettőnket le nem győzött. Csak egy boxütés a szíve fölé használt kis időre. De akkor se tudtuk egészen lefogni.

Erejének köszönhettem, hogy megszabadult a kezeim közül. Szempillantás alatt beugrott a szobába, fölpattant az ágyra és onnan vakmerő ugrással ki a kertbe. Egyetlen szökéssel fönt termett a háztetőn, amelyen — említettem, — a felső világítás céljára egész sor nyílás volt.

Az egyik nyíláson behajolt a szobába. Nagy márványdarabot tartott a kezében, de akkor lába egy kampóba akadt, az egyensúlyt elvesztette és a következő pillanatban bezuhant a szobába. Eszméletlenül terült el a földön.

— Kötözzük meg, — mondta Indaba Zimbi. — mielőtt eszméletre térne.

A tanácsot jónak tartottam, gyorsan vastag zsinort vettem elő és úgy összekötöttük Hendrika kezét-lábát, hogy egykönnyen ki nem szabadulhatott.

Amikor így ártalmatlanná tettük, kivittük a folyosóra. Indaba Zimbi kezében Hendrika késével őrt állott mellettem.

A késő éjjeli órákban nem akartam a házat föllármázni s elhatároztuk, hogy reggelig senkinek sem szólunk a történetekről.

— Tudod-e Makumacán, — szólott Indaba Zimbi, — hogyan fogtam el Hendrikát? Néhány nap óta itt settenkedem és álmod fölött őrködöm. Féltettelek Hendrika bosszujától. A mai éjszakát ébren töltöttem, de behunytam a szememet, mintha aludnék. Egy órával azután, hogy lefeküdtél, feljött a hold és bevilágított a folyosón. Egyszerre a fény hirtelen eltűnt. Halk nesz felülről... Odanéztem és láttam, hogy valaki bemászik a nyíláson... csöndesen ereszkedik alá. Hendrika volt persze... a szájában nagy kés villogott. Odaugrottam hozzá, hogy átkaroljam a derekát és lerántsam a földre. Amikor hallja léptemet, hirtelen leugrik, kezébe kapja a kést, felém sujtja, de a sötétben mégis szerencsésen célt tévesztett. Ezután

birookra keltünk, én hangosan kérlek, hogy kelj fel — a többit már tudod. Bizony ma éjjel közel jártál a halálhoz.

— Éreztem a szelét, — feleltem szivszorongva. Most hirtelen eszembe jutott a borzalmas álom, meg tudtam már magyarázni: amikor Hendrika Indaba Zimbi lépteinek zajára a földre ugrott, akkor álmodtam, hogy beugrik a sírba.

Az egész álom csak egy pillanatig tarthatott, amint-hogy a legtöbb álom csak addig tart. Talán néha az élet is csak álom és gyakran megesik, hogy egymástól teljesen távolálló emberek ugyanabban az időben teljesen azonos dolgokat álmodnak sőt véghez is visznek.

Az éjszaka hátralevő idejét Hendrika őrzésével töltöttük. Amikor eszméletre tért, mindenáron meg akart szabadulni a rabságából, de a gondosan kötött erős zsineggel nem tudott megbirkózni, az öreg Indaba Zimbi pedig ráült s megakadályozta a további kísérletet. Át is látta, hogy hasztalan minden erőlködése és belenyugodva sorsába, mozdulatlanul várta a reggelt.

Végre fölvirradt esküvőnk napja. Indaba Zimbit ott hagytam a páviánnő mellett és lementem az istállóba, ahonnan néhány bennszülöttel tértem vissza. Hendrikát a régi zárkába vittem, melyben akkor tartották, mikor a páviánoktól elhozták.

Indaba Zimbit odaállítottam a zárka elé és aztán visszatérve a szobámba, felöltözködtem a legjobb ruhámba.

Amikor a tükörbe néztem, megdöbbenve tapasztaltam, hogy az éjszakai küzdés alatt Hendrika összevissza karmolt. Amennyire lehetett, betapasztottam a sebet.

Ez a dolog kissé felizgatott és siettem a szabad levegőre, hogy a sétával lecsillapítsam idegeimet.

Amikor visszatértem, Stella már várt reám. Egyszerű fehér ruhát viselt, keblére virágzó narancság volt tűzve. Látásomra meghökkent:

— Az Istenért, mi történt veled, Allan? — kérdezte fájdalmas hangon.

Ugyanekkor ért oda apósom és ő is megkérdezte, hogy mi a baj.

Elmondtam az éjszakai harc történetét. Most már elmondtam azt is, hogy Hendrika régen készülődött a merényleire. Nem akartam őket nagyon felizgatni és ezért a borzalmas álomról, meg a harc kinos részleteiről hallgattam.

Stella olyan halvány lett, mint a keblére tűzött virág s Carson tekintete elborult. Látszott rajta, hogy nagyon bántja az eset.

— Miért nem mondtad előbb, — kérdezte Carson, — hogy Hendrika mivel fenyegetődött? Csak most látom be, milyen oktalan voltam, amikor ezt az istentelen bosszuvágyó teremtetést idefogadtam és nevelni próbáltam. Igaz, hogy ember, de a páviántejjel magába szította a veszedelmes állatok minden tulajdonságát. No, de jóváteszem hibámat és még ma végzek vele.

— Könyörülj rajta, jó atyám, — kérlelte Stella, — hisz igaz, borzasztó dolgot művelt, de még irtózatosabb volna, ha megölnők. Szeretem ezt a vad teremtetést és bár gonoszsága megbocsáthatatlan, hozzám mégis hű volt mindig. Ne pusztítsátok el, kívált ma, amikor legboldogabb vagyok. Hiszen csak állat és természetének engedelmeskedett, amikor a merényletet megkísérelte. Ha el kell tűnnie, inkább kergessük vissza a páviánok közé.

Nem beszéltünk tovább erről a dologról. Megreggeltünk, reggeli után apósom behívatta egyik bizalmas emberét, akinek halk hangon utasításokat adott.

Esküvőnk az istentisztelet után volt, a nagy márványkápolnában. Ezen a napon eljöttek a bennszülöttek, hallgattak a prédikációra. Csoportosan vonultak föl, énekszóval. A *Csillag* esküvőjén mindenki részt akart venni. Érdekes látvány volt: a férfiak teljesen díszben, fegyverzettel, az asszonyok és gyermekek kezében zöld ágak és virágok.

Féltíz órakor Stella elbucsuzott tőlem. Kevéssel tíz óra előtt újra visszajött, fehér fátyol borult természetére, dús hajában narancsvirágból font koszoru, kezében narancsvirágos bokréta. Apósommal és a kis Totával, aki hófehérbe volt öltöztetve és a nagy örömtől alig tudott szólni, jött be a szobába. A kis Tota volt Stella egyetlen koszorúslánya.

Megcsókoltuk egymást, majd karonfogva mentünk végig a kerten. A kápolna előtt levő térségen a bennszülöttek százai állottak és amikor meglátták, hogy közeledünk, énekelni kezdtek valami furcsa egyhangudalt.

Bementünk a kápolnába, ahol nyomban megkezdődött az istentisztelet. Apósom a bibliából olvasott föl egy verset és rövid prédikációt tartott. Az istentisztelet után, amely ezuttal végtelennek tetszett, Carson úr hozzámm jött és halk hangon azt mondta, hogy kint a szabad ég alatt akar megesketni, hogy mindenki láthassa a szertartást.

Kimentünk és egy nagy fa árnyékában álltunk föl arccal arra felé, ahol a bennszülöttek foglaltak helyet.

Apósom magasra emelte kezét és csöndet intett. Aztán elmondta a nép nyelvén, hogy minket most keresztény szokás szerint meg fog esketni. Aztán fölolvasta az eskümintát és ünnepélyesen mondottuk utána eskünket.

Végre Stella ujjára huztam Carson pecsétgyűrűjét, mert hiszen más gyűrűnk nem volt.

Az esküvő után így szólt hozzánk atyánk:

— Azt hiszem, Isten és emberek előtt férj és feleség vagytok. Hogy ha elhagyjátok ezt a helyet, ha odaértek, ahol civilizált emberek laknak, a legelső templomban pap előtt ismételjétek meg az esküvőt. Nem azért kívánom, mintha ez az eskü, amelyet előttem tettetek, nem volna épp oly érvényes, akár föltszentelt pap előtt hangzott volna el. Azok a bennszülöttek, akiket én kereszteltem meg, tizenöt esztendő óta mind előttem esküdtek. De mégis jobb szeretem, ha megismétlítek az esküvőt. Annál inkább a szívetekbe vésődik: minő fogadalmat tettetek egymásnak.

Azután elővett egy könyvet, amelybe a házaspárok neveit írta be.

— Most pedig jegyezzétek a neveket alá; így, tegyetek az itt divó szokásnak eleget.

A feleségem keresztnévét írta alá, ezt a drága nevet: Stella.

Az öreg Carson felszólította leányát, hogy most először és utoljára írja ki a teljes nevét, mire Stella

odairta családi nevét is. Életében még sohasem írta le addig egész nevét és ezután sem fogja leírni, mert hisz most már az én nevemet viseli.

Neveink alá odatették kézjegyüket a bennszülöttek főnökei és az öreg Indaba Zimbi, aki még egy csillagot is rajzolt melléje.

A könyvet elhoztam: most itt fekszik előttem. Lapjai között Stella hajfürtjét őrzöm: ez a legkedvesebb értékem. Milyen furcsák az írástudatlan bennszülöttek kusza kézjegyei. Vajjon hová lettek a Babyan Peak lakói, akik akkor voltak legboldogabbak, amikor ide kerülhetett a nevük jegye...

Az esküvő után ezer ember szemeláttára megcsókoltuk egymást. Ezzel véget ért a szertartás. Atyánk így szólott a bennszülöttekhez:

— Fiaim és leányaim, tudjátok ugy-e, hogy ma volt Makumacánnak és Csillagnak az esküvője. Tudjátok, mit jelent ez? Azt, hogy ők most férj és feleség, hogy ezután egy kamrában lakhatnak, egy tából ehetnek és jó meg balsorsban állandó társak lesznek, amíg csak a sir el nem választja őket egymástól.

A bennszülöttek örömrivalgásban törtek ki és csak akkor csöndesültek el, amikor atyánk fölemelt jobbájával csöndet parancsolt. Nagy meglepetésünkre Hendrikáról kezdett beszélni és megkérdezte:

— Ismeritek ezt a teremtet? — Rámutatott Hendrikára, akít észrevétlenül hoztak elő zárkájából.

— Igen, — felelte kórusban a nép — ismerjük. Hendrika a fehér páviánnő, Csillag szolgálója.

— Úgy van, — mondta atyánk, — de nem ismeritek őt teljesen. Most figyeljeteK ide: mit tett. Indaba Zimbi, állj elő, meséld el, ami az éjszaka történt.

Az öreg fölállt, odalépett atyám mellé és elmondotta. Beszéd közben mind a két kezével hadonászott. Nem értettem ugyan egy szavát sem, de annyit észrevettem, hogy az öreg kitűnő szónok. Beszédét eleinte mély csöndben hallgatták, aztán fölzudult a tömeg, rá akart rontani Hendrikára, aki megkötözve, mozdulatlanul állt atyánk mögött. Ilyenkor Indaba Zimbi

csöndre intette őket, — nem engedte, hogy Hendrikát bántsák.

Amikor befejezte beszédét, előrántotta azt a kést, amelytől életemet mentette meg és fölmutatta a népeknek.

Indaba Zimbinek hittek, de azért ősi szokás szerint engemet is fölszólítottak, hogy bizonyítsam az öreg szavainak helyességét. — Csak annyit mondtam, hogy amit az öreg beszél, szóról-szóra igaz, miután atyánk kijelentette, hogy az öreg épp úgy beszélt az eseményeket, amint tőlem hallotta.

Azután atyánk Hendrikához fordult és megkérdezte tőle, hogy miért követte el a merényletet. Az emberállat dacosan vetette föl a fejét és vakmerően így szólt:

— Makumacán elrabolta tőlem az úrnő szeretetét és ezért el akartam venni az életét. Ha megöltem volna és eltüntettem volna a nyomát, tudom, Csillag elfelejtette volna és újra csak reám ragyogott volna.

— Nem igaz, — súgta fülembe Stella és megszórította a kezemet.

Carson elsápadt a haragtól és így szólt a néphez:

— Hallottátok úgy-e, mit mondott a páviánnő? Látjátok, így hálálja meg a jóságunkat. Meg akarta ölni úrnője férjét, aki sohasem vétett neki. Megfelekezett arról, hogy mi mentettük meg a páviánoktól, hogy mi etettük, mi tanítottuk. Szeretetünket akarta vizsgáztatni. Mit érdemel ez a teremtés?

— Halált! — kiáltották valamennyien a törzsfőnökök és utánuk a bennszülöttek.

— Meg kell ölni, — mondta az egyik törzsfő -- és ha te, atyánk meg is mentenéd, meg fogjuk mi ölni. Páviánnő ez, ördögasszony, jobb ha meghal, mert ha megkegyelmezel neki, nagyobb gáztettét fog elkövetni.

Stella megsajnálta egykori hű szolgáját, odaállt a nép elé és meghatóan könyörgött Hendrika életéért.

— Ne öljétek meg Hendrikát, — kérlelte a főnököket, — gondoljatok arra, hogy milyen hűségesen és szeretettel szolgált engem hosszú éveken át. Igaz,

hogy özvegyiségre akart juttatni, mielőtt férjhez mentem volna, az is igaz, hogy megérdemelte a halálbüntetést, de gondolatok arra, hogy a vérontás beszenyeyezné a legszentebb napomat, esküvőm napját. Nem akarom, hogy megöljétek és a férjem sem kívánja Hendrika halálát.

Stella szavai nem keltettek valami nagy hatást, a nép még most is ragaszkodott ahhoz, hogy megöli a páviánnőt. Indaba Zimbi — ezúttal először, — nyiltan szembeszállt velem s tüzelő beszédben szította a nép haragját. Ha újabb kérésünkre Carson érélyesen nem lép fel, a szemünk láttára tépik szét a páviánnőt.

Hendrika mozdulatlanul állott a helyén, szemét a földre sütötte és csak koronkint vetett egy-egy gyűlöletes pillantást rám.

Amikor a nép lassankint szétoszlott, az egyik főnök odalépett Hendrikához, leoldotta a kötelékeit és ráparancsolt, hogy nyomban távozzék.

— Ha még egyszer a telepre merészkedel, agyonütünk, mint egy veszett sakált, — kiáltotta.

Hendrika Stellához lépett és könnyörgő hangon így szólt hozzá :

— Engedd, hogy megöljenek. Mindnyájunkra jobb, ha meghalok. Érzem, hogy nem tudok nélkülüled élni. Ha elüzl, újra páviánná leszek.

Stella nem válaszolt.

Amikor ez a szerencsétlen teremtés látta, hogy úrnője, akit annyira szeretett, nem törődik vele, elkeseredett düh szállta meg. Vad tekintettel mérte végig a körötte állókat, majd hirtelen lehajtottáját és gyors lépésben indult a hegyek felé.

Amikor mellettem elhaladt, hirtelen megállott, odahajolt a fülemhez és halkan a következőket mondotta: — A jövő holdnál!

Elsápadtam a fenyegetésre. Hendrikának kaffer nyelven mondott szavai ugyanannak felelnek meg, amit a bosszuért lihegő francia testőr sziszegett a sikertelen párviadal után legyőzetlen ellenségének — au revoir! Éreztem, hogy az asszonyállat nem tartotta elintézettnek ügyünket és szavai a végszámadásra intenek.

Amikor Hendrika észrevette, hogy megrázkódom, elsápadok, gunyosan föl kacagott és hirtelen futásnak eredt. A nem messzire álldogáló Indaba Zimbihez érve pedig gyors mozdulattal kirántotta az öreg kezéből azt a nagy kést, amellyel engem akart megölni.

Aztán újra tovább szaladt és amikor a telep háttárhoz ért, újra megállt, visszafordult, sokáig komoran nézett Stellára, majd hosszú, rettenetes ordítással eltűnt a sűrű bokrok között.

Néhány másodperc múlva újra felbukkant, de most már a meredek sziklafalon. Elképesztő ügyességgel kuszott föl a sima sziklákon, amelyekben csak itt-ott mosott kis rést a szirttetőről lefolyó esővíz. Rajta kívül csak a páviánok tudtak arra fölmászni.

— Látod, Makumacan — sugta fülembe Indaba Zimbi, aki odalépett hozzánk, — a páviánnő vissza fog térni!

Hendrika szavainak hatása alatt nem igen hallgattam az öregre. Ezt észrevette és most már kissé sértődött hangon folytatta:

— Hát nem akarsz rám figyelni, Makumacan? Nem volt-e mindig igazam?

Amikor erre sem kapott választ, fölrántotta a vállát és elment.

Még kissé nyugtalanított Hendrika bucsuja, de amikor ránéztem feleségemre és aranyos mosolyát láttam, elfeledtem minden aggodást, elmúlt minden bánatom.

Mit is írhatnék még ennek a napnak további eseményeiről... Vannak olyan boldog és szent dolgok, amikről írni nem lehet és nem is szabad. Ezen a napon tudtam meg, hogy mi a tökéletes boldogság, életemnek ez volt az egyetlen tökéletes boldogságnapja.

A cinikusok, akiknek száma egyre szaporodik, azt állítják, hogy az illúzió csak a legkritikább esetekben marad meg a mézeshetek után is.

Az én boldogságom — ma már ugyan csak boldogságunknak árnyéka, — még sokáig tartott: leírhatatlanul boldog voltam, amíg jó feleségem élt és bol-

dog vagyok, ha az együtt töltött napokra gondolok. De mégis azt kell állítanom, hogy a mi boldogságunk sem volt emberfölötti, hiszen a mi életörömünket is megzavarta koronkint egy-egy szomorú esemény.

Három nappal az esküvőnk után szélhűdés érte szegény apósomat. A középső épületben ebédeltünk, Stellával és amikor utána Carson szobájába mentünk, ott találtuk a kereveten: nem mozdult.

Azt hittem, hogy meghalt, de csak az eszméletét vesztette el.

Később magához tért, sőt négy nap múlva már beszélni is tudott, szélütötte tagjait is meg tudta mozditani. Aztán egy este újabb szélhűdés érte és úgy megfosztotta öntudatától, hogy többé nem is nyerte vissza.

Hét teljes hónapig feküdt nagybetegen és bár tudtuk, hogy már nem sokáig élhet, halála mégis hirtelenül, váratlanul jött. Egy este betegágyánál ültünk. Apósom — mintha egyszerre teljesen fölépült volna — széttárta karját, fölült az ágyban és tiszta, csengő hangon szólt:

— Hallom kérésedet — mondta, — jól van, megbocsátok. Szegény asszony, eleget szenvedtél...

Kétségtelenül az elveszett feleségével beszélt. Az utolsó mondatot nem fejezhette be, holtan esett vissza a párnára.

Szegény Stellát a nagy bánat egészen lesujtotta. Hasztalan vigasztaltam, nem tudott megnyugodni a változhatatlanba és már attól tartottam, hogy a nagy csapás fölött való fájdalommal ágyba dönti.

... A bennszülöttek — a maguk módja szerint — őszintén gyászolták elhunyt „apjokat“. Az asszonyok a ház köré csoportosultak és ott jajveszékeltek szakadatlanul, a férfiak hajadonfővel, szomoruan járkáltak és köszönés helyett a következő szavakkal szólították meg egymást:

— Letűnt a nap az égről és most csak a csillag (Stella) ragyog.

Csupán Indaba Zimbi nem gyászolta apósomat. Azt mondta, csak örülhetünk Carson úr halálának,

„mert mit ér az élet, ha az ember úgy fekszik ágyában, mint egy élettelen fatuskó“. Azt is mondta, hogy mindannyiunkra nézve jobb lett volna, ha hamarabb halt volna meg.

Másnap a vízésés mellett temettük el. Szomorú percek voltak ezek a szegény Stellának; szakadatlanul sírt, hasztalan vigasztaltuk.

Este kiültem a ház elé és pipaszó mellett néztem a csillagokat. Forró nyári éjszaka volt. Stella valami házimunkával foglalkozott. Alig ültem ott néhány percig, amikor odajött az öreg Indaba Zimbi, illedelmesen köszönt és lekuporodott a földre.

— Mi ujság öreg? — kérdeztem tőle.

— Mondd, Makumacán, — kérdezte tőlem, — mikor utaztok el innen?

— Nem tudom. A Csillag nagyon elgyöngült és így várunk kell egy ideig.

— Nem szabad várnotok — mondta az öreg. — Bármennyire nehezedre esik is, nyomban el kell utaznotok.

— Miért? — kérdeztem csodálkozva.

— Azért, — mondta — mert a páviánok visszatértek és ezrével lepték el a szomszédos hegyeket.

— Azt sem tudtam, hogy elmentek.

— De igen, Makumacán, esküvőtök napján elűntek a páviánok erről a vidékről, alig egy-kettő maradt itt. Most visszajöttek és olyan sokan vannak, mintha a világ minden páviánja ide gyűlt volna. Az egyik szírtet annyira ellepték, hogy talpalatnyi üres helyet sem hagytak.

— Más mondanivalód nincsen? — kérdeztem tőle, mert sejtettem, hogy ez csak bevezetésül szolgál.

— De van, Makumacán. A páviánokkal jött Hendrika is, a páviánnő.

Már kezdtem elfelejteni a szerencsétlent. Elűzése óta senki sem látta a vidéken. Most eszembe jutottak utolsó szavai és bizony megdöbbsentem.

— Honnan tudod? — kérdeztem az öregtől.

— Tudom, mert láttam Hendrikát. Igaz, hogy levetette ruháit, amelyeket itt viselt és páviánbőrbe öltözött, arcát is bepíngálta valami sötét festékkel.

De ha messzire is volt tőlem, fölismertem. Visszatért, elhozta magával a világ minden páviánját, csak azért, hogy valami nagy szerencsétlenséget okozhasson. Érted most már, hogy miért kell elutaznotok?

— Értem... De kérlek, ne szólj erről a dologról Csillagnak egy szót sem. Nem akarom megijeszteni. Most keresd föl a főnököket és mondd meg nekik, hogy állítsanak öröket mindenüvé. Holnap fölkészülhetünk és holnapután útra kelünk.

Helyeslőn bólintott és aztán elsietett. Ott maradtam kínzó gondolatokba merülve.

Különös, hogy a páviánnő össze tudta szedni a majmokat. Tudtam, hogy ilyen nagy csapat pávián veszedelmes ellenfél és ezért fölvettem, hogy pontosan megfogadom Indaba Zimbi tanácsát.

Amikor bementem a szobába, azt mondtam Stelának, hogy immár teljesítenünk kell az ígéretet, amelyet atyánknek tettünk és el kell hagynunk a Babyan-Peakot. Holnapután útra kelünk. De amit Indaba Zimbitől hallottam, azt nem mondtam el neki.

Eleinte ellenkezett. Később azt susogta: most már úgy sincs semmije, ami ehhez a helyhez fűzné és szívesen jön velem.

Másnap hajnalban fölkeltem, hogy a szükséges előkészületeket megtegyem. Amikor a bennszülöttek meghallották, hogy itt fogjuk őket hagyni, jajveszékeltek. Csak arra a folytatásra nyugodtak meg, hogy mindössze hosszabb útra megyünk és egy év múlva okvetlenül visszatérünk.

— Atyánk árnyékában éltünk itt — mondta az egyik főnök. — Vándortörzs voltunk és amikor elhagyatottan bolyongtunk a pusztaságban, amikor nem volt mire hajtani fejünket, nem volt takarónk, amibe beburkolózzunk, akkor fogadott ide atyánk, akinek árnyékában éltünk és gyarapodtunk. Amikor meghalt, azt hittük, hogy leányának, Csillagnak a férje, Makumacán lesz ezután a mi atyánk. Mi lesz velünk, ha elutaztok innen? A szomszédos törzsek csak azért nem mertek eddig ránk támadni, mert félték a fehér emberek hatalmától. Ha megtudják, hogy már nem a fehér ember a vezérünk, reánk fognak támadni,

megölnek mindnyájunkat és elrabolják ezt a drága földet.

Délután azt mondtam Stellának, hogy le kell mennem az istállókba, ahol ki akartam választani azokat a marhákat, amelyek szekereinket fogják húzni. Stella kijelentette, hogy a délutánt csomagolással fogja tölteni és odahaza vár meg. Még most sem szóltam arról, hogy Hendrika a telep közelében tartózkodik — gondoltam, majd az úton elmondok mindent.

Késő délután érkeztem haza. Stella nem volt otthon, — bár hangosan kiabáltam a nevét, nem adott életjelt magáról.

Az udvaron ácsorgó kaffergyerektől megkérdeztem, látta-e úrnőjét. Azt felelte, hogy látta: a kis Totával a temető felé ment. Utánuk a két kutya. Virágokat vitt a sírra, amelytől — úgy látszik — mindörökre el akart búcsuzni.

Amikor a templomhoz értem, az egyik őrral találkoztam. Szemét dörzsölte, nagyokat ásított: bizonyára elaludt és csak most ébredt föl. Megkérdeztem tőle, járt-e erre a feleségem? Zavartan bámult, azzal sem akartam időt tölteni, hogy hanyagságáért megszidjam és apósom sírjához siettem.

Frissen tépett virágok voltak a siron. Körötte láttam Stella és a kis Tota lábnyomait. Mélységes csönd volt, kiáltásomra nem kaptam választ.

A bennszülött ör jóvá akarta tenni hibáját és a nyomokon haladt a körülbelül száz lépésre folyó patakig. Onnan kiáltott felém, hogy siessek a partra.

Futva értem a patakhoz és a következőket láttam. A homokos parton három személy lábnyomát: kettő cipőt viselt, a harmadik mezítláb járt. Néhány arasznyira a két kutya hullája és egy széttépett pávián teleme. Pár lépéssel arrább egész sereg páviányom.

Szédülni kezdtem a rettentő gondolatra: hátha a páviánok hurcolták el Stellát és a kis Totát.

Megkértem a bennszülöttet: siessen vissza a telepre, lármázza föl az embereket, hozzanak fegyvert és löport. Gyorsan teljesítette a parancsot és egyedül

fürkésztem a nyomokat. Elárulták, hogy Stellát erőszakkal vonszolták el, a kis Totát pedig ölben vitték magukkal.

Követni akartam a további nyomokat, de vissza kellett térnem, mert lépten-nyomon egy-egy páviánnal találkoztam. Talán Hendrika állította oda az „ütőörsöket“, hogy az üldözőket tartóztassék föl. Nem volt nálam fegyver és vissza kellett vonulnom, mert széttéptek volna, akár kutyáimat.

Néhány perc múlva jöttek a föllármázott, fegyveres bennszülöttek. Lélekszakadva siettek úrnőjük segítségére és persze köztük volt az öreg Indaba Zimbi is.

— Mégis bekövetkezett, amitől tartottam? — mondta az öreg.

— Iszonytató . . .

— Ne félj, Makumacán, — biztatott az öreg, — a feleséged nem halt meg, a kis fehér lánynak sem esett bántódása és meglásd, rájuk fogunk akadni. Gondold meg csak, Hendrika szereti Csillagot. Nem fogja bántani és nem engedi a páviánoknak sem, hogy bántsák. Csak tőled akarja elrabolni és bizony mindent el fog követni, hogy minél jobb rejtékhelyre vihesse.

Adná Isten, hogy megtaláljuk őket... De siesünk, mert mindjárt besötétedik.

— Három óra múlva fölkel a hold — mondta az öreg, — majd holdvilágnál fogjuk őket keresni. Most hasztalan vennők üzőbe, mindjárt éjszaka lesz. Gyűjtjük inkább össze mind a férfit, vacsorázzunk nyugodtan és készüljünk alaposan az éjszakai vadászatra.

Nem tehettem mást, követnem kellett a tanácsot. Enni nem tudtam, de gondoskodtam arról, hogy az emberek kapjanak. Kettőt visszaküldtem, a telepre, egy hordozóágyért; ki tudja, nem lesz-e rá szükségünk.

Amikor a hold fölkel, száz kipróbált bennszülött kíséretében útra indultunk. Sajnos, mindössze öt puskánk volt. A bennszülöttek lándzsákkal fegyverkeztek föl.

Odavezettem őket, ahol a páviánok a kutyákat

széltépték. Már a kedves állatok hullái láttán annyira fölháborodtak, hogy megesküdtek: nem nyugszanak addig, amíg a környéken élő páviánokat egy szálíg ki nem írtják.

A folyó mentén követtük a nyomokat. Egész éjjel barangoltunk az elhagyott holdsütötte völgyekben. A mély csöndben ezerszeresen visszhangzott folytonos kiabálásunk, de választ sehonnan se kaptuk. Hiába fürkészünk a meredek sziklákat és kutattuk a mohás szakadékokat, nem akadtunk sehol Stelláék nyomára.

Reménytelenül bolyongtunk reggelig. Fölsebzett lábakkal, holtra fáradtan tértünk vissza a telepre.

Érzésemet leírni lehetetlenség. Csak képzelje magát valaki a helyzetembe.

Ott állt mellettem az öreg Indaba Zimbi s úgy bámult bele a nagy mindenségbe, mintha semmit sem tudna arról, ami körülötte történik.

Hirtelen furcsa ötletem támadt. Az öreg „emberfeletti“ hatalommal rendelkezik. Kalandos útunk alatt többször jósolt egyet-mást, ami be is teljesedett. Amikor a zulu-tábort elhagytam, azt ajánlotta, induljak északra, ott egy fehér ember telepét találok. Talán segíthetne most is a bajomon. Megszólítottam:

— Indaba Zimbi, te azt állítod, hogy a szellemedet átküldheted az örökkévalóság kapuin s látsz olyan dolgokat, amiket mi nem láthatunk. Talán segíthetsz most ezzel a tudományoddal. Ha megmented a feleségemet és a gyermeket, neked adom jószágom felét.

— Sohasem állítottam olyat; — mondta. — Ha teszek is valamit, nem dicsekszem vele s nem kérek érte jutalmat, mint a közönséges varázslók. Jól tetted, hogy a tanácsomat kérted, különben nem szóltam volna és sohasem adtam volna semmiben tanácsot. Pedig szeretlek. Közös bajainkban tehettem ezt-azt, de most a kérésed nélkül nem segíthettem volna rajtad. Eddig különben se adhattam volna fölvilágosítást, mert csak most találtam olyan levelekre, amiket a messzeérzésnél használhatok . . .

— De minél előbb . . .

— Kérd meg népedet, Makumacán, hagyjanak magunkra és kövess engem a barlang nyílásához.

— Jó . . . bízom benned!

Elmentünk. A vízhez érve, Indaba Zimbi a par-
ton egy nagy fa alatt tüzet rakott. Leült a tűz mellé
s így szólt:

— Ne lepjen meg semmi s ne ijedj meg semmi-
től, amit látni fogsz!

Amikor a tűz lobogva égett, az öreg levetkőzött,
majd nyakig ment a vízbe. Fogvacogva jött vissza,
szájába vett néhány falevelet s miközben azokat rága
és valamit mormogott, a tűz fölött hajlongott. A
lángba is dobott néhány levelet s ettől hatalmas füst
támadt.

Az öreg belehelte a fojtó füstöt. Nyakerei kida-
gadtak, melle felfuvódott, levegőért kapkodott, sze-
mei kimeredtek s könnye omlott. Aztán elvesztette
eszméletét s elterült a földön.

Segítségére akartam sietni, de szerencsére eszembe
jutott a figyelmeztetés. Hát a helyemen maradtam.

Ugy feküdt a földön, mint a halott. Tagjai meg-
merevedtek. Elámultam, hogy mint petyhüdnek meg
hirtelen a tagjai. Keblén hullafolt mutatkozott s három
perc múlva egész teste megkékült.

Figyelemmel szemléltem ezt a különös embert.
Már attól féltém, rothadni kezd, szemem láttára. To-
vább figyelve, láttam, mint tűnik el a fekete kékség
előbb végtagjairól, majd többi testrészeiről s legvégül
törzséről.

Szemlátomást tért vissza tagjaiba az élet. Néhány
perc múlva Indaba Zimbi nyugodtan ébredt föl.

A megdöbbenéstől nem birtam szóhoz jutni, csak
tátott szájjal bámultam rá.

Tréfásan bölintott, fejét úgy hajtotta hátra, mint
egy madár, majd így szólott:

— No rendben van, láttam őket!

— Kiket?

— Feleségedet, a Csillagot, meg a kislányt. Na-
gyon félnek, különben nincs semmi bajuk. A páviánnő
velük van és ügyel rájuk. A majmok engedelmesked-
nek és nem bántják őket. A Csillag alszik, de azért
fülébe súgtam, hogy ne féljen, mert segítségére fogsz

jönni. Kértem, hogy addig is — látszóan — örvendjen annak, hogy Hendrika mellett van.

— Beszéltél vele? Hogyan?

— No látod, Makumacán, ugy-e azt sem érted, hogyan tudtam a szemed előtt meghalni, hogy bejuthassak az örökkévalóságba. Minden erőt és életet el kellett vonnom a testemtől, hogy hatalmam legyen: Csillaggal beszélni. Nagyon veszedelmes játék ez, Makumacán. Ha néhány rövid perccel tovább tart, vége lett volna Indaba Zimbinek. Ti fehérek azt hiszitek, hogy mindent tudtok. De tévedtek. Mindig a felhőkbe bámultok és nem látjátok meg azt, ami a földön történik. Ugy-e nem hiszel a csodákban? Hát ha bebizonyítanám? Van-e nálad olyas valami, amit Csillag viselt?

Jegyzőkönyvemben volt Stellának egy hajfürtje; átadtam neki. Hamuvá égette a fürtöt; a hamuból s a megmaradt levelekből pépet készített. Kérésére becsuktam a szememet s ő szemhéjaimra kente a pépet.

Kissé égetett, majd elszédített. Lábam alatt nem éreztem biztos talajt.

Indaba Zimbi a folyópartra vezetett. Elöttem kristálytisza víztükrör fénylett.

— Tekints a víz tükrébe, — szólt mély, tompa hangon Indaba Zimbi.

Amint belenéztem, a víz zavarossá lett, majd kitisztult s egy képet láttam a vízben, egy barlangot, amelyben tűz égett. A barlang mélyében húzódva: Stella. Ruhája széttépve, tekintete bágyadt, arca borzasztóan sápadt, szeme vörös, mintha álmában a nevemet mormolta volna.

Ott állt mellette a kis Tota, fejecskéjét Stella keblére hajtva. A gyermek ébren volt és nyögdécselt félelmében.

A tűz előtt ült Hendrika és valamit főzött egy fazékban. Koronként ránézett Stellára, szemében vad szenvedelem tüze lobogott, amely — nyájassággal párosult. Néha a szegény gyerekre vetette tekintetét és rávicsorította fogait. Szemlátomást féltékenyedett Totára.

A barlang boltíves bejárójánál sok pávián leske-

lődött. Hendrika intett az egyiknek. Nem szólt, hogy Stella föl ne ébredjen. A majom odaugrott, átvett Hendrikától egy faedényt, s ezzel elsietett, majd vízzel telt edénnyel tért vissza.

— Láttál ugy-e mindent? — kérdezte az öreg, amikor a vízió elmúlt.

— Igen, — feleltem röviden, mert nem akartam a történetekről hosszabban beszélni. — És mondd, ismered-e a barlanghoz vezető utat?

— Ismerem, de nem jártam még rajta, nagyon lekervényes.

— Akkor hát indulhatunk.

Az öreg helyeslően bólintott. Meghagytam embe-reimnek, hogy készüljenek. Megreggeliztek s elég jó kedvvel, bizakodva indultunk. Menetközben egy cső főttkukoricát fogyasztottam el.

Szakadékról-szakadékra másztunk. Indaba Zimbi nagy biztonsággal haladt legelől. Bámulatos ügyességgel mászta meg a hegyhátat és szakadékokat egyformán.

Háromórai menetelés után a nagy Peak északi oldalán levő csöndes völgybe értünk. Egyfelől hosszú sor bokros szirt, másfelől csupasz sziklák meredtek égnek s ezek alatt haladtunk vagy két angol mérföldnyit. Ekkor Indaba Zimbi hirtelen megállott.

Ellipszis-alaku, tátongó sziklaür felé mutatott. Vagy negyven lábnyira feküdt a föld színétől, lehetett husz láb magas és tíz láb széles, bozót és vastag moha nőtte be.

Bár éles szemem volt, aligha vettem volna észre; hisz itt a sziklás hegy oldalában számos üreg és szakadék tátongott.

Az egyik bokron zsebkendő . . . Stelláé volt. A belső zsebembe dugtam és aztán neki vágtam a legközelebbi sziklának.

Ebben a pillanatban fürge pávián ugrott ki az egyik bokorból. Tudtam, hogy ez a pávián föl fogja lármázni társait s ezért gyorsított lépésekkel siettem előre.

A következő szikla tövében szűk út nyilott, mely

teli volt paviannal. Száz meg száz fenevad nézett velem farkasszemet.

Lekaptam a puskát vállamról és odakiáltottam a sziklák tövében álló embereknek, hogy siessenek föl.

A páviánok, amint hangomat meghallották, élesen makogva, vonítva, visítva és fogcsikorgatva rohantak felém.

Amikor egészen a közelembe értek, közéjük lőttem. A puska ólomdarabokkal volt töltve és akkorát durrant, mint valami ágyu. Egyetlen lövés hat páviánt terített le.

Egy pillanatra megálltak, aztán még dühösebbek lettek, felém rontottak. Szerencsére mellettem állott Indaba Zimbi. Az öreg duplacsövű vadászfegyverével kétszer lőtt a vadakra. Nagyfotosságu volt ez, mert ha nem juthattam volna annyi időhöz, hogy újra megtöltssem a puskámat, a páviánok bizonyára széttéptek volna. A másik két fegyver a bennszülötteknél volt. Ez a két puskás ért föl leghamarabb hozzánk. Szintén lövöldözni kezdtek.

Amikor látták a majmok, hogy mennyire pusztít a fegyverünk, visszavonultak. Ezalatt fölért a többi bennszülött és most már mindannyian benyomultunk a sziklautcába. Hatalmas mélység tátongott a végén. Lenéztem, odalent nagy sereg pávián élén Hendrika baladt. Szája tajtékzott és ordítva intett felénk.

Indaba Zimbi fegyvert fogott Hendrikára, de felütöttem a puskát, mert észrevettem, hogy Hendrika karián tartja a kis Totát. Az ólom így Hendrika fölött süvített el.

Embereinket más kerülő uton küldtem a szakadék alján táborozó páviánsereg ellen. Mi Indaba Zimbiel fönt maradtunk és onnan osztogattuk a parancsot.

Most kezdődött az igazi harc. Nehéz volna megmondani, hogy a bennszülöttek vfvtak-e dühösebben, vagy a páviánok. A kafferek a szakadékokon másztak föl s mihelvt a majmokhoz értek, ezek örületes dühvel rohantak nekik.

Hendrika ide-oda futkosott a kis Totát maga elé tartva, mintegy pajzsul, s a páviánokat folyton biz-

tatta a harcra. Noha dárdával számtalant megöltek s lövéseinktől is elpusztultak, mindig újra támadtak.

Egyik emberünk valamiképp elcsúszott. Úgy rárohantak, mint kutyák a patkányra s megölték. Ilyen módon öt emberünk pusztult el. Én is megsebesültem: egy pávián beleharapott a balkaromba. A bestia nem ránthatót le a lábamról, mert egy kaffer átszurta a dárdájával . . .

Végre a páviánok hagyták abba a harcot. Váratlanul. Hiába volt Hendrika ordítóása, nem törődtek vele, mindenkép menekülni próbáltak.

Hendrika amikor belátta, hogy a csata elveszett, letette a gyereket és dühösen elszaladt. Rászögeztem a puskát, de még sem tudtam agyonlőni. Amikor menekülés közben előttem elszaladt, irtózva láttam, hogy a szerencsétlen teremtés *megőrült*.

Az ütközet végén megállapítottuk, hogy összesen hét emberünk pusztult el, sok veszedelmesen megsebesült s kevés akadt, aki minden harapás nélkül épen került ki a harcból. Hogy hány állat pusztult el, nem sikerült megállapítani, de igen sok lehetett.

Az ősvény szabad volt s a majomcsapáson sietünk magasabbra. Fölszedtük a kis Totát, — nem vesztette el az eszméletét, de a félelem annyira megviselte, hogy szólni sem tudott; különben sértetlen volt. (Néhány napba tellett, míg kiheverte az izgalmakat.) Magunkkal vittük, hogy a Stella rejtekhelyére vezessen.

Jó félóráig kutattuk mindenfelé. Vizsgáló szemmel néztük a sziklafalakat, nincs-e valahol nyílás. De hasztalan volt a keresés, semmi nyomra nem akadtunk.

Indaba Zimbihez fordultam segítségért, de mintha az ő tudománya is véget ért volna. Csak annyit mondott, hogy jó helven járunk s hogy a Csillag egy barlangban van elrejtve. Merre és hol?

Végző kétségbeesésemben Stella nevét kezdtem kiabálni.

Lélegzetem is elállt. Mintha gvöngye választ hallottam volna. A hang irányában haladva megint kiáltottam. Ezúttal biztos volt: az ő hangja felel.

— A barlang kövel van elzárva, taszítsd félre -- hallottam a nyöszörgő kérést.

Elővettem egy lándzsát s a hang irányában dőlködtem mindenfelé, míg a moha közt puhább helyre nem találtam. A sziklaüreg pontosan ráillő kövel volt elzárva, amely körül vastagszáru kuszónövények oly sűrűn nőttek, hogy a szem észre nem vehette.

Két ember segítségével félre toltuk a követ. Dobogó szívvel indultam neki egy vízmosta szűk kis úton. Különös barlangba értünk. Gömbölyű, vizes-üveghez hasonlított, felső végén az üveg nyakához hasonló torka volt.

Ezen át jóval nagyobb barlangba jutottunk, — amelyet azonnal fölismertem. Ezt láttam a varázslomban. Szívszorongva léptem be. Stella ott állt, egy karó mellett. Bőrből hasított erős kötelekkel szorosan odakötözték, megkínózták, de Stella volt, és élt.

Meglátott . . . fölsikoltott . . . és amikor karomba zártam, elájult. Kivittük a friss levegőre, egy fa árnyékában lefektettük. Kifelé menet újra szénéztem a barlangban, ugyanaz volt, amelyet álmodban láttam. Ott égett a tűz, ott álltak a faedények, egyik félig vízzel, amint a pávián hozta.

Szegény Stellát a sok sírás, meg a nagy félelem ugyancsak megviselte. Ruhája széttépve, szép haja kibontva és összekuszálva. Vízért kértem, azzal locsoltuk arcát. Magunkkal hozott barackszeszből néhány csepőt töltöttem ajkára, mire fölnyitotta szemét, átkarolt és zokogva adott hálát Istennek.

Lassanként teljesen magához tért és ekkor őt is meg a kis Totát is ennivalóval kínáltam meg. Magam is szívesen ettem néhány falatot, mert huszonnégy óra óta csak a kis főtt kukoricát ettem.

Stella azután megmosakodott és amikor a friss víztől kissé fölüdült, elmesélte azoknak az óráknak borzalmait, amelyeket Hendrika társaságában átélt.

Az előző nap délutánján, elfáradva a csomagolástól, kiment atyja sírjához és magával vitte a kis Totát is. A két kutya hívás nélkül hozzájuk szegődött.

Néhány szál virágot akart édesatyja sírjára tenni,

el is akart bucsuzni a hanttól, amely legdrágább kincsét földte. mert hisz az volt a tervünk, hogy másnap reggel örökre elhagyjuk a vidéket.

Amikor a kerten áthaladt, virágot szedett, majd leült a sír szélére és csöndes imában bucsuzkodott.

A kis Tota, aki nagyon élénk gyerek volt, ezalatt észrevétlenül ellopódzott a sír közeléből. A két kutya utána. Kis idő múlva mintegy százötven lépés távolságból Tota segélykiáltásaira, és a kutyák vad ugatására lett figyelmessé. Sietve rohant Stella a hangok irányába és hamar a patak partjára ért. Ott egy sereg pávián viaskodott a két kutyával, Hendrika pedig ölében tartotta a gyermeket.

Amikor Hendrika meglátta volt úrnőjét, leejtette a kis Totát a földre. A gyermek rémülten szaladt Stellához és mintegy oltalmat keresve, szorosan hozzásimult. Hendrika most már mindkettőjüket fölkapta és egy öreg pávián segítségével elhurcolta őket, — ki a hegyek közt levő sziklabarlangba. A páviánok szétépték a kutyákat.

— Angol és kaffer nyelven szóltam Hendrikához, — mesélte tovább Stella, de a szerencsétlen nem értette meg. Később szemének rettentő kifejezéséből láttam, hogy megőrült. Csak a páviánokkal tudott beszélni, de engem még most is annyira szeretett, hogy nem bántott, sőt a páviánoknak sem engedte hogy hozzám nyuljanak. Az egyik felém kapott, mire Hendrika bottal úgy vágta fejbe, hogy nyomban kimult. Néhányszor megkíséréltem a menekülést, de olyankor mindig viaskodnom kellett Hendrikával. Ezért szakadt ennyire össze a ruhám... Amikor a barlang közelébe értünk, eldobtam a zsebkendőmet, mert tudtam, hogy keresni fognak. A barlang bejárója előtt elvesztettem eszméletemet... Amikor fölébredtem, állatbőrös fekvőhelyen találtam magamat. Hendrika megkötözött és állandóan ott ült mellettem. Kinált gyümölcscsel, levest is főzött és általában elárulta, hogy engem nagyon szeret, a kis Totára azonban féltékeny volt. Egyszer fölkapta a kést, amelyet a telepről vitt magával, amikor elültük és rárontott a gyerekre. Magam sem értem, hogyan, de egyszerre

eszembe jutott, hogy Hendrika sokszor órákhosszat elgyönyörködött énekemben. Most is dalolni kezdtem és ez mentette meg a kis Tota életét. Hendrika és a páviánok nagy figyelemmel hallgatták; láttam, hogy ennél különb élvezetet nem ismernek.

— Lassankint elnyomott a fáradtság, — folytatta tovább Stella — és valami különös félálomba merültem. Nem mondhatom, hogy aludtam, de azért mégis álmodtam. Valami rejtelmes látomás lehetett. Azt álmodtam, hogy az öreg Indaba Zimbi felém hajlik és azt súgja a fülembe, hogy ne féljek, te nemsokára rámtalálsz és meg fogsz menteni. Azt is mondta, hogy kedveskedjem Hendrikának, viselkedjem úgy, mintha örvendének, hogy mellettem van. Álmom oly tökéletes volt, oly tisztán hallottam Indaba Zimbi szavait, hogy föltettem magamban: aszerint fogok cselekedni.

Ránéztem Indaba Zimbire, aki ott ült mellette a földön, de nem szóltam egy szót sem, csak hálás mosollyal köszöntem meg neki, hogy Stellát így megnyugtatta.

— Amikor fölébredtem, — mondta tovább Stella, — Hendrika keze után nyultam és megszorítottam. Hendrika boldog volt és most már nem féltékenykedett a kis Totára sem. Ezután jó ideig nem történt semmi különös. Később a páviánok nyugtalankodni kezdtek, puskadörrenéseket hallottam és a te kedves hangodat. Hendrika szintén figyelmes lett a zajra. Hirtelen ölébe kapta Totát és a páviánokkal kirohant a barlangból. Engem ott hagytak, a barlang bejáráját pedig eltorlaszolták egy nagy kővel. Állandó szívdobogással hallgattam a kint folyó zajra és amikor meghallottam hívó hangodat, teljes erőmből válaszoltam. A többit már tudod, édesem, hála Istennek, ugy-e már elmúlt a veszedelem.

Stella és a kis Tota végkép ki voltak merülve és ezért elhatároztuk, hogy az éjszakát odakint töltjük a szabad levegőn. Másnap reggel Stella még mindig nem nyerte vissza erejét és hordozóágyon kellett magunkkal vinnünk. Utközben szerencsére nem ért több baj bennünket és így nemsokára hazaértünk.

Ha mese volna ez a történet, most befejezhetném és azt írhatnám, hogy ezután csöndes boldogságban éltünk tovább. De sajnos, nem mese, a történetnek van még folytatása, még pedig nagyon szomorú.

Hazaérve megdöbbenve láttam, hogy a kiállott izgalmak tönkretették szegény jó feleségem egészségét. Láza volt és az erős láz annyira megviselte, hogy jó időre le kellett mondanunk az utazásról.

Szegényke folyton ágyban feküdt és mindig csak az én jövőmről beszélt volna és nem a *mi* jövőnk-ről. Türelmes volt, nem panaszkodott a szenvedéseiről. Legendába illően viselkedett.

Ezek után ~~nem~~ volna méltó, ha gondjaimról, hosszantartó szívfájdalmaimról sokat írnék. Harry fiam megszületett, de szegény édesanyja csak addig élt, amíg megcsókolhatta és megáldhatta.

Megtettünk az életbentartására mindent, de sajnos, emberi tudás már nem segíthetett rajta.

Odaintett magához, átölelte nyakamat, megcsókolta homlokomat, aztán erőtlenül hullott le a karja és holtan dőlt vissza a párnára.

Akiknek volt már hasonló fájdalmuk, megérthetik bánatomat, én nem tudom leírni. Csak egy a kívánságom azóta, oly nyugodtan, békésen szeretnék meghalni, mint ahogyan szegény feleségem.

Drága halottamat édesatyja mellé temették. Nemcsak én sirattam, de a bennszülöttek is meggyászolták, hiszen kimondhatatlanul szerették. Még az öreg Indaba Zimbi is megkönnyezte.

A temetés napját követő éjszaka volt a legrettegetesebb. Öntudatlanul kerestem és mert semmikép sem jött álom a szememre, fölkeltem, ruhát kaptam magamra és kimentem a temetőbe. Amikor a sír közelébe értem, panaszos, nyögő hangok riasztottak meg. A sír mellett ott guggolt Hendrika. A gypet tépdeste és úgy túrta kezével a földet, mintha ki akarná ásni a halottat sírjából.

Lépéseim neszt meghallotta, fölnézett és amikor meglátott, tébolyult kacagásba tört ki. Övéből előrántotta a nagy kést a hold fényében, aztán vad erővel

döfte a hideg pengét a mellébe és holtan terült el a földön.

Odarohantam hozzá, segíteni akartam rajta. Még élt. Szemét fölnyitotta. Tiszta volt... az örületnek legkisebb nyoma sem látszott már.

— Makumacán, — szólt hozzám angolul, — Makumacán, most jut eszembe, hogy én örült voltam. Mondd, Makumacán, csakugyan meghalt a Csillag?

— Igen, meghalt és te vagy a gyilkosa.

— Én öltem meg — nyögte keservesen, — pedig nagyon szerettem. Látod, mondtam, hogy öljetek meg, mert nagy baj lesz, ha életben maradok. Amikor elűztetek, visszamentem a páviánok közé és állattá lettem én is. Nem tehetem jóvá hibámat. Ha jót akarsz velem tenni, gyötörj és kínozz most engemet Makumacán, amíg csak meg nem halok. Talán meg fog bocsátani a Csillag odaát.

— Imádkozzál, — mondtam Hendrikának, aki keresztény volt, — imádkozzál, odafent megvan részedre a bocsánat.

— Nem kérek onnan bocsánatot. Oly nagy a bűnöm, hogy nem bocsáthatnak meg.

Elvesztette eszméletét és néhány perc múlva ki-szenvedett.

Visszamentem a házba, felköltöttem Indaba Zimbit és elmondtam, hogy mi történt a temetőben. Megkértem, küldjön ki valakit a holttest őrzésére, mert másnap el akartam temettetni. Reggelre azonban Hendrika holtteste eltűnt. Amint később megtudtam, a bennszülöttek hurcolták el és darabokra tépve szórták szét az erdőben a héják prédájául.

Egy hét múlva elhagytam a Babyan-Peakot. Most már gyűlöltem ezt a helyet, ahol az utóbbi időben annyi fájdalom ért. Amikor megmondtam Indaba Zimbinek, hogy távozom, azt felelte, hogy okosabbat nem tehetek.

— Nincs már itt keresni valód, Makumacán... Megtaláltad itt azt az örömet, amely neked volt szánva és elszenvedted azt a sok bánatot, amely rád

volt róva. Látod, az örömet mindig bánat követi, aminthogy mindig éjszaka jön a nappalra.

Megkérdeztem, jön-e velem?

— Nem, Makumacán, nem jöhetek. A mi utaink most már elválnak. Egymásra találtunk, hogy együtt éljük át ezeket a napokat, de most már nincs egymásra szükségünk. Hosszú élet vár még rád, Makumacán, de az én napjaim megvannak számlálva. Ezentúl mind a ketten szegényebbek leszünk egy jó baráttal.

— Szomorú ez, öreg, — mondtam.

— De igaz, — felelte.

Elhagytam a telepet, a felügyelettel Indaba Zimbit bízta meg és neki ajándékoztam mindazt, amit nem vihettem magammal. Totát és kis fiamat természetesen elhoztam. A fiú erős, szép gyerek volt. Egy kafferasszony, akinek férje a páviánharcban elesett, velünk jött, ő volt kisfiam dajkája.

A bennszülöttek jó darabig elkísértek. Amikor a pusztába értünk, a nagy fa alatt, — ahol Stella ránc talált — megpihentünk. Elgondolkoztam ezen a helyen. Boldog voltam, de boldogságom nagyon is teljes volt ahhoz, hogy soká tarthasson.

Elbúcsúztam népemtől és megszorítottam utoljára öreg barátom, Indaba Zimbi kezét.

— Élj boldogul, Makumacán, — szólt az öreg. — Én nem vagyok keresztény, atyád bármily bölcs volt, nem tudott megtéríteni. De azért hiszem azt, amit a keresztények mondanak, hogy akik szeretik egymást, újra találkoznak. Látod, amit eddig mondtam, az beteljesedett, most pedig azt mondom, hogyha vissza fogsz térni erre a helyre, engem már nem találsz itt. De ha majd egykor megteszed a leghosszabb utat, akkor találkozni fogunk. Isten veled, Makumacán!

Éreztem, hogy forró könnyek öntik el arcomat. Nem tudtam szólni, csak megöleltem öreg barátomat és utolsó búcsút intve a derék embernek, csekély számú kíséretemmel elindultam Port-Natal felé.

Néhány hét múlva megérkeztünk Port-Durbanba. Az út, — apró kellemetlenségeket leszám-

mítva, — nyugodtan telt el. Kis fiam és Tota jól bírták az utazást.

Tota még egy esztendeig nálam lakott, aztán egy angol ezredes felesége, akinek férje a Fokföldön állomásozott, örökbe fogadta. Később nevelőszüleiivel Angliába került, csinos hajadonná fejlődött és egy norfolki lelkész felesége lett. Szegényke nem élt sokáig, a házasságának ötödik évében meghalt és három árvať hagyott hátra.

Csak egyetlen egyszer látogattam el még a pávián-vidékre.

Tizenöt év mult el azóta, hogy itt jártam. Nem találtam egyetlen élő lelket sem. Ellenséges törzs tört a bennszülöttekre, megölték valamennyit, megölték az öreg Indaba Zimbit is, a telepet pedig felgyújtották, egészen tönkretették. Gaz és dudva lepte el az egykor oly szépen megművelt földeket.

Fölkerestem a boldog helyeket, ahol egykor oly boldog voltam, aztán kimentem a Stella sírjához és csendesen imádkoztam.

És visszatértem arra a helyre, ahol a legszebb érzést megvallottuk egymásnak. Este volt, a hold sütött az égen és úgy láttam, hogy a kövön, amelyet nagyrészt sűrű moha fődött, — ott ül Stella. Olyan volt az arca, mint amikor először megcsókoltam. Szeme sötét tűzben égett, hajával a szellő játszott s félig nyílt ajka mosolygott. Nem tudtam szólni, ő se beszélt, és mintha észre se vett volna, reám sem nézett. Egyszer föltekintett, szemünk fénye találkozott, tekintete a szívemig hatott.

Eltűnt a kedves jelenség, nem maradt ott egyéb, csak a márványkövön rezgő holdfény és közeli víz-esések egyhangú zenéje, a magas hegyek árnyéka, szívemben pedig a kimondhatatlan fájdalom és a még nem szűnő reménység: a viszontlátás nem késbetik már sokáig.

A Milliók Könyve legközelebbi számában Kosáryné Réz Lola,
a kiváló írónő, A KÉKESI VENDÉGEK című gyönyörű
regényét közli.

MILLIÓK KÖNYVE

ÚJ SOROZATA KÖNYVALAKBAN

Egy teljes regény ára 60 fillér

135. <i>Dela Mothe</i> : Pompadour marquise szerelmi élete	156. <i>Surányi</i> : És mégsem véletlen
136. <i>Haggard</i> : A páviánnő	157. <i>About</i> : Az ígért földje
137. <i>Surányi</i> : A vízözön	158. <i>Biró Lajos</i> : Hotel Imperial
138. <i>Orczy</i> : Ferenc József gyertyatartói	159. <i>Jacobs</i> : Nyomon
139. <i>Herczeg</i> : Férfiszív	160. <i>Leblanc</i> : Névtelen leány
140. <i>Wells</i> : Óriások	161. <i>Courths-Mahler</i> : Akit mindenki elhagyott
141. <i>Michaelis Sophus</i> : A szép Giovanna	162. <i>Csathó</i> : Házasságok az égben kötöttek
142. <i>De la Mothe</i> : Dubarry grófnő	163. <i>Rosny</i> : A fekete ország
143. <i>Courths-Mahler</i> : A ki megért, — megbocsát	164. <i>Oxenham</i> : Barbara boldogsága
144. <i>Kosáryné Réz Lola</i> : A lángos	165. <i>Courths-Mahler</i> : Bárki vagy, szeretlek
145. <i>Bar. Pain</i> : A varázsgyűrű	166. <i>Henry Harland</i> : Prospero barátom
146. <i>Csathó</i> : Te csak pipálj, Ladányi	167. <i>Szederkényi Anna</i> : Patyolat
147. <i>Bennet</i> : Camilla	168. <i>Hornung</i> : Az új herceg
148. <i>Courths-Mahler</i> : Szenve- dés a boldogság ára	169. <i>Lloyd Osbourne</i> : Sport-szerelem
149. <i>Lázár</i> : Titánok	170. <i>Farkas Imre</i> : Sisters Takács
150. <i>Harland</i> : Zsuzsánna férjet keres	171. <i>Courths-Mahler</i> : A megmentő
151. <i>Courths-Mahler</i> : Megérdemelt boldogság	172. <i>Oppenheim</i> : Kalandorok és milliárdosok
152. <i>Stratz</i> : Béke a földön	173. <i>Mathers</i> : Győzelmes Vénusz
153. <i>Feuillet</i> : Egy asszony naplója	174. <i>Herczeg Ferenc</i> : Idegenek között
154. <i>Courths-Mahler</i> : Visszajár a mult	175. <i>Nodier</i> : Aubert Teréz
155. <i>Adlersfeld Ballestrem</i> : A farkas árnyéka	

Kapható mindenütt.

Az eddig megjelent számokat havi részletfizetésre is megren-
delheti a kiadóhivatalnál: Budapest, VI., Andrásy-út 16. sz.

A MŰKEDVELŐK SZÍNHÁZÁNAK

új sorozatában eddig megjelent:

- 1— 2. *Herczeg Ferenc*: Két ember a bányában. — Violante és a bíró. — Péter és Pál.
- 3— 5. *Harsányi Zs.*: A Noszty-fiú esete Tóth Marival.
- 6. *Karinthy Frigyes*: Nem tudom a nevét. — Ott ki beszél? — Kísérleti módszer.
- 7— 9. *Zágon István*: Marika.
- 10—11. *Szép Ernő*: Május. — Kávécarnok.
- 15. *Zilahy Lajos*: A házasságszédelgő. — Birtokpolitika.
- 16—18. *Fodor László*: Dr. Szabó Juci.
- 19. *Zágon István*: Kék és piros.
- 20—22. *Csathó Kálmán*: Az új rokon.
- 23—24. *Liptai Imre*: Lakodalom. — Háztűznéző.
- 25—27. *Hevesi Sándor*: Elzevir.
- 28. *Fazekas Imre*: Cirkusz.
- 29—31. *Lakatos László*: Fej vagy írás.
- 32—33. *Vitéz Miklós*: Tiszta dolog. — Szent a béke.
- 34—36. *Földes Imre*: Kuruzsló.
- 37. *Farkas Imre*: Quattrocento. — Bridge. — Hóval fődött sírok.
- 38. *Ifj. Hegedüs Sándor*: Bakony.
- 39—40. *Lampérth Géza*: Tisztító tűz. — Megjöttek a huszárok.

*Egyes szám ára 80 fillér, kettős szám ára 1.50 pengő,
hármasszám ára 2 pengő.*

Kapható minden könyvesboltban.

OPERAISMERTETŐK

Tökéletes szépségű zsebkönyvek !

Elegáns sötétkek kartonborítékban !

Nélkülözhetetlen az operalátogatóknak !

Nélkülözhetetlen a rádióhallgatóknak !

Minden kötetben az opera teljes tartalmi kivonata, a dráma írói megvilágítása, részletes zenei analízis, 30—70 kottapélda zongorára és énekre, a hangszerelés megjelölése, szövegidézetek, a zeneszerző mélynyomású arcképe, az új díszletek és kreáló énekesek fényképei az új bemutatókról, a legnívósabb írói vademecum.

Új operaismertetőink szerzői a legkiválóbb zeneesztéták és zenekritikusok.

Megjelent kötetek :

1. FAUST. *Ismerteti Radnai Miklós*
2. CARMEN. *Ismerteti Kern Aurél*
3. LOHENGRIN. *Ismerteti ifj. Gaal Mózes*
4. AIDA. *Ismerteti Lányi Viktor*
5. TURANDOT. *Ismerteti Lányi Viktor*
6. BÁNK BÁN. *Ismerteti Radnai Miklós*
- 7—8. FIGARO LAKODALMA. *Ismerteti Tóth Aladár*
12. FARSANGI LAKODALOM. *Ismerteti Radnai M.*
13. BAJAZZÓK. *Ismerteti Gajáry István*
14. MIGNON. *Ismerteti Cserna Andor*
15. HUNYADI LÁSZLÓ. *Ismerteti Radnai Miklós*
16. TOSCA. *Ismerteti Fodor Gyula*

Egy-egy kötet ára kartonkötésben, a zeneszerző mélynyomású arcképével 1 pengő.

*Kapható minden könyvesboltban és a kiadónál
Budapest, VI., Andrásy-út 16.*

EGYETEMES REGÉNYTÁR

ÚJ SOROZATÁBAN EDDIG MEGJELENT:

- I. 1—5. füzet. **Hall Caine**: A tékozló fiú
 6—7. füzet. **Rider Haggard**: Ó (She)
 8—10. füzet. **J. C. Heer**: A havasok ura
 11—13. füzet. **Williamson**: Az ördög sipja
 II. 1—6. füzet. **Surányi Miklós**: A nápolyi asszony. I—II. köt.
 7—8. füzet. **Gyp**: Napoleonette
 9—10. füzet. **Jack London**: Farkasvér
 11—12. füzet. **Lagerlöf**: A császár
 13—14. füzet. **Orczy Emma bárónő**: A vörös Pimpernel
 15—16. füzet. **A. Fielding**: A rejtély
 17—19. füzet. **R. Haggard**: Ayesha visszatér
 20—23. füzet. **Richard Voss**: Királyi dráma
 23—24. füzet. **Szomaházy István**: Meseváros
 III. 1—3. füzet. **Sudermann**: A róka-út
 4—6. füzet. **Rider Haggard**: Salamon király kincse
 7. füzet. **Drasche-Lázár**: Azaldár (Elfogyott)
 8—10. füzet. **Ludwig Wolff**: Csak hat hónap még az élet
 11—13. füzet. **Hall Caine**: A vörös Jázon
 14—15. füzet. **Izwolsky**: Rasputin
 16—19. füzet. **R. Haggard**: A tudás leánya
 19—23. füzet. **M. E. Braddon**: Boszorka
 24—26. füzet. **Thomas Mann**: Királyi fenség
 IV. 1—3. füzet. **Verőfény**: Angol regény
 4—5. füzet. **Elvestad**: Életre-halálra
 6—7. füzet. **Kosáryné Réz Lola**: A vén diák
 8—11. füzet. **Rudolf Stratz**: Idegen asszony
 12—13. füzet. **Farkas Pál**: Az es-riadi rézbánya
 14—16. füzet. **Bűbajos április...**
 17—18. füzet. **Orczy Emma bárónő**: Megfizetek!
 19. füzet. **Kosáryné Réz Lola**: A pápaszem
 20—23. füzet. **Rudolf Stratz**: „Stambul titkai”
 24—26. füzet. **Temple Thurston**: Charmeuse
 V. 1—4. füzet. **Ludwig Wolff**: A játékos
 4—5. füzet. **Nagy Endre**: Mademoiselle Martcha
 6—8. füzet. **Orczy Emma bárónő**: Az összekuszált fonat
 9—10. füzet. **Kosáryné Réz Lola**: A nagyságos úr és az asszony
 11—12. füzet. **Königsberg gróf**: A fehér orrszarvu
 13—14. füzet. **Ludwig Wolff**: Fel a fejfel, Charly!
 15—16. füzet. **Lloyd Osbourne**: Halott János királysága
 17. füzet. **Leonhard Merrick**: Bűn és bűnhődés
 18—19. füzet. **Cherbuliez Victor**: Holdenis Meta
 20—24. füzet. **Delmont**: Város a tenger alatt
 24—26. füzet. **Sardou-Botzarès**: Theodóra
 VI. 1—6. füzet. **Hall Caine**: A fehér proféta
 7—8. füzet. **Leo Perutz**: 9—9
 9—11. füzet. **Ludwig Wolff**: Szuvarin hercegnő

*Bármely 10 kötet valódi aranynyomású vászonkötésben 60—
 pengő. — Részletfizetésre való megrendelés esetén a csoma-
 golási és portókölttség a megrendelőt terheli.*

*Singer és Wolfner Irodalmi Intézet R.-T. kiadása
 Budapest, VI., Andrásy-út 16.*

OSZK

Centralna biblioteka Uniwersytecka

RÓZSASZÍN REGÉNYEK

előbb megjelent számaiból még kaphatók a következő kötetek:

Courths-Mahler: A látszat esal.	Courths-Mahler: A szent hazugság.
Courths-Mahler: A szerelem diadala.	Croker: Családi hasonlatosság.
Courths-Mahler: Csillagok felé.	Croker: Kevély Katalin.
Courths-Mahler: Warnstetten Lena.	Croker: Szép Neville kisasszony.
Courths-Mahler: Bettina asszony fia.	Croker: Falu szépe.
Courths-Mahler: Fogadott leány.	Croker: Vándormadár.
Courths-Mahler: Tengerszem tükre.	Croker: Jogos büszkeség.
Courths-Mahler: Az ő felesége.	Croker: Guruló kő.
Courths-Mahler: Liselotte házassága.	Croker: Női diplomata.
Courths-Mahler: Hűtlen volt.	Croker: A másik.
Courths-Mahler: Lolo hercegnő.	Croker: Lismoyle.
Courths-Mahler: Konzul felesége.	Ohnet: Örvény.
Courths-Mahler: Bükkös mélyén.	Ohnet: Croix Mort grófnő.
Courths-Mahler: Boesáss meg Lóri.	Ohnet: Pierre lelke.
Courths-Mahler: Kriszta küldetése.	Jack London: Farkasvér.
Courths-Mahler: Két asszony.	Rudolf Herzog: Az élet dala.
Courths-Mahler: Végzet.	Mathers Helén: Mignon.
Courths-Mahler: Ki vagy.	Moly Tamás: Mester.
Courths-Mahler: Piros rózsák.	Moly Tamás: Alarcos játék.
Courths-Mahler: Örök hűség.	Moly Tamás: Szenzáció.
Courths-Mahler: Anyai szív.	Beniczkyné: Családi hagyomány.
Courths-Mahler: Kertészék Katója.	Beniczkyné: Áttűtetett virág.
Courths-Mahler: Glossowi dráma.	Beniczkyné: Rang és pénz.
Courths-Mahler: Egy asszony, akit nem szeretnek.	Beniczkyné: Házasság titka.
	Beniczkyné: Nyomaveszett.
	Beniczkyné: Hegység tündére.

A TOVÁBBI KÖTETEK A KÖVETKEZŐK:

21. Orczy: Ferenc József gyertyatartói. — Haggard: A pávlánnő. — Harding: Amerika.
22. Courths-Mahler: Az ő védenice. — Courths-Mahler: Eljön a boldogság. — Nodler: Aubert Teréz.
23. Mathers: Győzelmes Vénusz. — Stratz: Régi regény. — Kosáryné Réz Lola: Lángos.
24. Feuillet: Egy asszony naplója. — About: Az ígért földje. — Rosny: Fekete ország.
25. Leblanc: A névtelen leány. — Jacobs: Nyomon. — Adlersfeld-Ballestrem: A farkas árnyéka.

RÓZSASZÍN REGÉNYEK-et mindenki szívesen olvas.
 RÓZSASZÍN REGÉNYEK a boldogság könyvei.
 RÓZSASZÍN REGÉNYEK kéthetenként jelennek meg.
 RÓZSASZÍN REGÉNYEK mindenütt kaphatók.